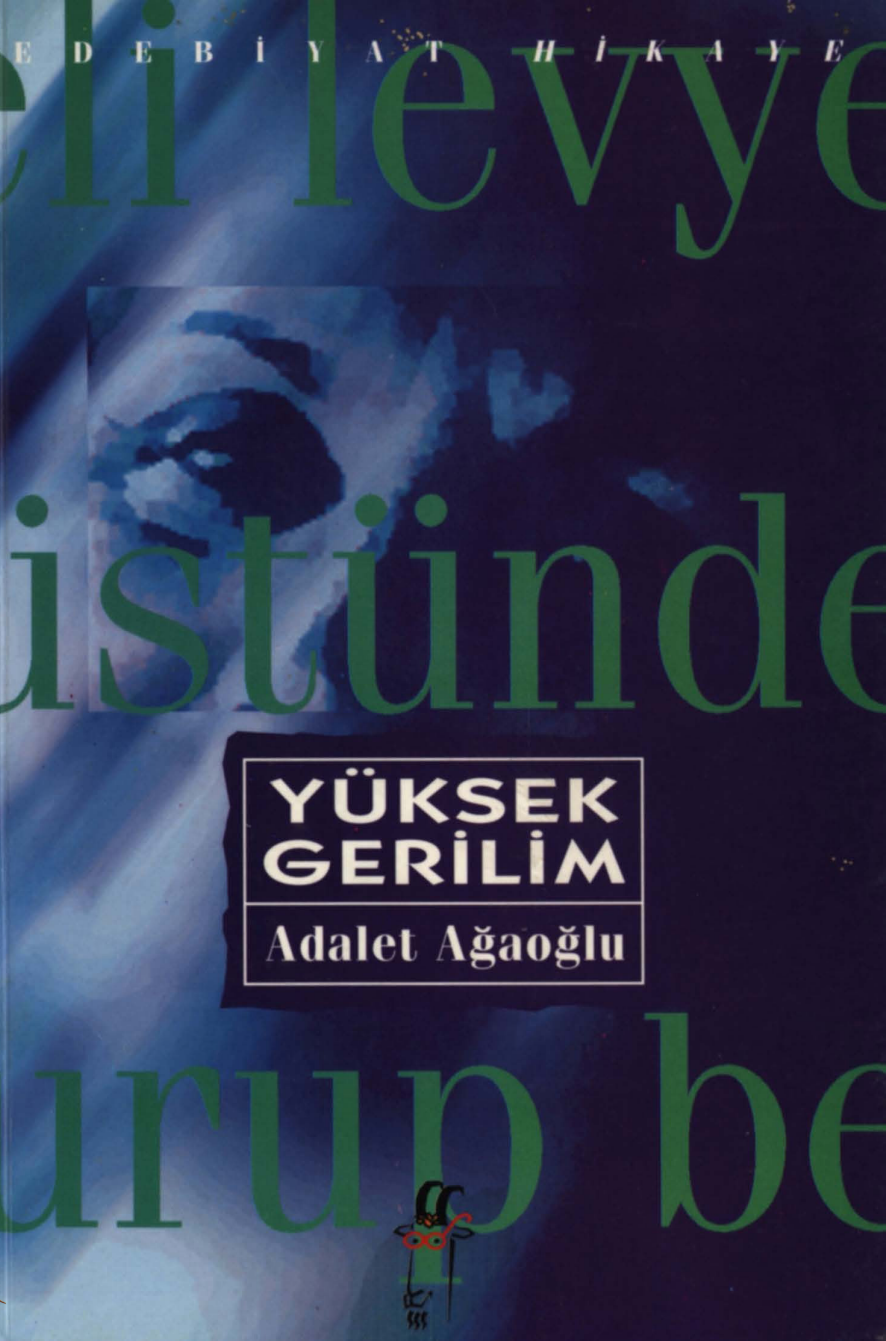
EDEBİYAT HİKAYE

YÜKSEK GERİLİM

Adalet Ağaoğlu

Yüksek Gerilim / Hikâye

YÜKSEK GERİLİM

Adalet Ağaoğlu

O Ğ L A K / EDEBİYAT / HİKÂYE

Yüksek Gerilim / Hikâye

© Adalet Ağaoğlu / Oğlak Yayıncılık ve Reklamcılık Ltd. Şti., 1996
Bu yapıtın bütün hakları saklıdır. Tanıtım için yapılacak kısa alıntıların dışında yayımcının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

Kapak ve iç tasarım: Serdar Benli
Kapak fotoğrafı: Senay Haznedaroğlu
Dizgi düzeni: Fenice light 10.5 / 16 pt.
Ofset hazırlık: Oğlak Yayınları
Baskı: Şefik Matbaası, Tel: 652 63 36

Oğlak Yayıncılık ve Reklamcılık Ltd. Şti.
Genel Yönetim: Senay Haznedaroğlu
Yayın Yönetmeni: Raşit Çavaş
Meşrutiyet Caddesi, Kıblelizade Sokak 1 Tepe Han D:6
Şişhane-İstanbul Tel: 251 71 08-09, Faks: 293 65 50

Beşinci baskı: Mart 1996
ISBN 975 - 329 - 072 - 1

İçindekiler

Yüksek Gerilim *9*
Adi Suçlu *31*
Duvar Öyküsü *47*
Yol *73*
Özgürlükçü *87*
Sen de Sor *97*
Yasemin İşçileri *119*
Bileyici *151*
Gün Üç Dakika *171*

YÜKSEK GERİLİM

I

Yağmurlar dindi. Ovanın böğründeki hafif eğimli toprak kanallar, tarlalarda biriken fazla suyu denize akıttı; akıntı, kıyılarında sivrisineklerini ve kurbağalarını çoğalttı. Tarlalar da, kanalların toprakta bıraktığı nemi sakladı, pamuğunu büyüttü.

Tek pervaneli uçaklar, mayıs sonu ovanın üstünde dolaşmaya başladılar. Sonra artık tarlaların üstünde sık sık uçtular, ovaya ilâç püskürttüler. Siyolan kokusu, bir yol ayrımındaki çilek tarlasında olgunlaşan çileklerin tadına sindi. Çevredeki hüsnüyusufların, morsalkımların, ıtırların özsuyuna yürüdü; şantiyelerdeki araçların dişlilerine, çimento ve çakıla, battaniyelerle karavanalara; işinden göçenlerin ve iş aramaya gelenlerin yatağına, yorganına, poturuna, mintanına sindi.

Tek pervaneli uçakların attığı ilâç, pamuk fidanları üstünde kurudu; damarlı yüzlerinde benek benek beyaz lekeler bıraktı. Dümdüz ovayı yer yer kesen çitler arasındaki otlar, önceleri pamuk tarlalarına dolan fazla suyu bir uçtan çaldı, emdi, azıp gelişti. Kanallar suyun fazlasını denize akıttıkça, otların payına düşen nem de azaldı. Yazboyu azaldı bu pay ve otlar kurudu, dikene sardı. Dikenleşen sürgünlerle gövdeler, yolun tozuyla hava-

nın ilâcını tuttu; beyaza yakın bir kül rengine bulandı. Bu kirli beyaz öbekler arasında kurumamakta direnen ince mor çiçekli ılgınlarla süpürgeotları ve çavşırlar güneşten renklerini attılar. Atılan rengin yerini hemen ilâcın beyazlığı aldı.

Kuru pamuklar eylülde toplanmaya başlandılar. Sulanan ekim pamukları daha dolup gürbüzleşerek, yağmurlara kalmadan toplanacakları günleri beklediler. Yaprakları genişti. Üstlerinde daha çok ilâç lekesi biriktirdiler.

Güneş, bütün yaz denizin üstünü kaynattı. Kaynatıp buharını aldı. Getirip taa ötelerden, ovanın üstüne saldı. Buhar tabakası, uçakların püskürttüğü ilâcın pek az kısmını kaptı. Yine de yoğunlaşıp kalın bir sis bulutu yaptı. Uçaklar yeniden ilâç püskürtmeye geldiklerinde, ovaya doğru biraz daha alçaldılar. Sisin altından uçup her seferinde biraz daha alçaldılar ve artık son ilâçlarını püskürtecekleri zaman, yoğun buhar tabakasıyla benekli bitki örtüsü arasında kalan ensiz bir koridorda uçtular.

Hafif eğilimli kanallardan akan suyun yüzü hareketsiz, ince, kahverengi, tahıl kabuğunu andıran nesnelerle örtüldü. Böylece kanallar, ovadan çektikleri fazla suyun yüklendiği sivrisinek ölülerini de denize akıttılar. Ama kanalların nemli karanlığında kurbağalar yaşamlarını sürdürdüler. Kanalların içinde siyolandan korunup büyüdüler. Gece ay, yoğun buhar tabakasını delip de tarlaları aydınlattığında, tedirginleşip daha çok bağırdılar.

Yukarda, kuzeyde baraj, nehrin bahar suyunu biriktirdi. Biriktirip güçlü çarklarında döndürdü, ağdırdı. Ağdırıp ağdırıp bu suyu elektrik gücüne dönüştürdü ve yüksek gerilim hattına akıttı.

Durmadan akıttı. Yüksek gerilim hattı, direkler üstünde ovaya uzandı. Tarlalarda, yol kıyılarında dura dikile; sulama kanallarının ve bu kanal yavrularının döşenme çizgilerini şurda burda kese atlaya daha güneye, kalabalıkların toplaştığı yerlere uzandı. Uzanıp, yüklendiği öldürücü ve diriltici gücü bu yerlere taşıdı. Geçtiği her yerde kendisiyle kesişen her şeye ve herkese güçlü adını kazdı, bıraktı. Ama oralara uzanmadan önce bu yüksek gerilim hattı, geçtiği yerlerde hiçbir katı cismin kendisine elli santimden daha yakın gelmesine izin vermedi, yağışlı havalarda çevresini daha geniş tuttu; yüz elli santimlik bir çapın çizdiği daire içinde egemenliğini kurdu. Dokunulmazlığını böyle koruyarak yürüdü, gitti ve milyarda bir gücünden çok daha, ama çok daha azını vinç operatörü Kadir Çiçek'in ot-sap tavanından sarkan yirmi beş mumluk ampulüne boşalttı.

Ampul, Kadir Çiçek'in tavanında bir saat kadar ışıdı. Karısı çocukları yatırdı, bulaşıkları yıkadı, ekşimiş yoğurt artığının üstüne tel kasnağı örttü; öylece getirip pencere önüne bıraktı. Camsız pencereye ince naylon bir gergi gerdi; dışarı, avluya çıktı.

Kadir Çiçek, yirmi beş mumluk ampulün kapı önüne vuran aydınlığında tuzlu su kabını önüne çekti. Kabaran avuçlarını tuzlu suyun içine soktu: Çok erken varmalı şantiyeye. Vincin makarasını yağlatmalı. Doğru, sürmeli kanaletlerin başına. Hava kararmadan ne kadar çoğunu oturtursak eğerlerine, o kadar iyi.

Ellerini tuzlu sudan çıkardı, üstündeki atlet fanilaya sildi. Kapıdan süzülen ölü aydınlıkta baktı ellerine:

"Dürzünün vinci!" dedi. Güldü yine de.

Karısı tuzlu su dolu kaba uzandı:

"Oldu mu?" dedi.

"Oldu, oldu," dedi Kadir Çelik, "götür dök".

Sakine Çiçek, tası aldı, avlunun karanlığına daldı. Kocası bir sigara yaktı. Duvar dibindeki peykede yatan kardeşi Hasan'a baktı: "Aferin ülen" dedi nerdeyse yüksek sesle. "Dünün çocuğu... Şaka maka, kıvırdın gitti bu işi... Çabuk öğrendin orta halat yardımcılığını..."

Hasan, uykusunda mırıldandı. Sonra bir bağırdı ve peykeden aşağı sarkan sol bacağı seğridi. Bacağını çekti yukarı. Yan döndü. Derin uyuyordu.

Damın üstünde Hasan'ın küçüğü Sefer'le kendi büyük oğlu Kemal yatıyorlar. Uyumadıkları, cibinlik bezinin altında itişip kakıştıkları duyuluyordu. Kemal, neye gülüyorsa, kikir kikir gülüyordu. Sefer:

"Sus be, uyu artık!" diye bağırdı.

Kadir Çiçek, başını yukarı kaldırdı. Sefer'le Kemal'i görecekmiş gibi baktı. Oysa dam, ensesinin üstünde kalıyordu.

"Seslen şuna. Rahat versin. Her akşam bir oyun bulur. Uyutmaz küçük amcasını, it."

Karısı, dama çıkan merdiven başına vardı. Yukarı seslendi:

"Kemal! Baban yanına varıyor ha!"

Kemal'in zorla sindirmeye çalıştığı sesi, yine de bıcır bıcır duyuluyordu aşağıdan.

"İşin bittiyse söndür ışığı" dedi Kadir Çiçek karısına.

"Yatacaksan yatağını açayım mı?"

Sakine Çiçek, yeniden içeri yöneldi.

"Açma daha. Çok sıcak. Uyunacak gibi değil. Işığı söndür. Sivriler dolmasın içeri."

Kapıdan dışarı süzülen sarı ışık birden yitti. Kadir Çiçek, kapının önünde ak bir leke olup kaldı.

Uzaklarda kurbağalar durmadan haykırıyorlar. Bütün kanalların, derelerin, su birikintilerinin içinde yükseliyor bu haykı-

rışlar ve yankılanıp geliyor: Kadir Çiçek'in avlusundaki bütün sesleri. Kemal'in gülüşlerini falan bastırıyordu.

Sakine, usulca çıktı içerden. Usulca konuştu:

"Sivriler pek eskisi kadar değil artık. Azaldılar."

"Uyumuş mu kızlar?"

"Uyumuşlar. Oğlan da uyusun iyice, alıcam yanıma."

Kocasının soluna bir sandık çekti. Üstüne ilişti. Karanlıkta onun yüzünü seçmeye çalıştı. Daha otuzuna varmadan yaşlı bir ağaç gibi kalın kabuksu, yol yol çizgiliydi kocasının yüzü: Bütün gün vincin üstünde. Ha babam, de babam. Ovanın güneşi üç yılda çökertti onu da.

İçini çekti:

"Nasıl avuçların?"

Kadir Çiçek, dizlerine sürttü avuçlarını. Ses vermedi.

"Düşünme Kadir. Ne düşünüyorsun anam? Borçlarımız tükendi oldu işte. De işine bak. Kışa pencereleri camlarız."

Kocası başını çevirip baktı ona: Yine de kurban olduğum güneş. Yaz boyu Kadir'imin gözlerine dolmuş dolmuş da, şimdi, gece ortasında gelmiş ordan şavkıyor.

Böyle geçti Sakine Çiçek'in içinden. Kocasının gözlerindeki parıltıdan hoşlanıp eğdi başını.

Peykede bir kıpırdanma oldu. Hasan doğrulup kalktı.

"Uyunmuyor be yenge. Çok sıcak..."

Genç irisi gövdesiyle dikildi peykenin önünde. Ayak alışkanlığı gitti, avlunun bir köşesindeki musluklu tenekeden su çarptı yüzüne. Kollarını iyice ıslattı. Çizgili pijama altlığını çekerek şöyle bir dolandı avlunun ortasında. Abisi bir kibrit çaktı. Bir sigara daha ateşledi:

"Hasan..." dedi sonra, "demin uykunda konuşuyordun düdük..."

Hasan, kötü şaşırdı:

"Yok yahu abi?.. Ne diyordum ki?.."

Vinç operatörü, treylerin üstündeki Hasan'ı gördü şimdi. Bütün gün, gözü onun gözlerindeydi. İki yardımcı da treylerin üstünde, yan halatları bir kanaletin iki ucuna geçiriyorlar, kancalarını takıyorlar, onlar kancaları takar takmaz Hasan, abisine "vinç askısını indir," işareti veriyor, sonra acele çelik orta halatı döndürüyor, vinç askısını çelik halata geçiriyor, yeniden abisine bakıyor, tam zamanında "kaldır," işareti veriyor.

Önceleri bu iş sesli sürüyordu. Giderek iki kardeş gözleriyle anlaştılar. Hasan'ın işi çok dikkat istiyordu. Orta halatı döndürmekte, anında "indir" ya da "kaldır" işaretini vermekte ustalaşıyordu. Bakışları hep öyle çocuksu bir ciddiyeti, çocuksu bir önemsemeyi barındırıyordu. İşini öğrenmekte gösterdiği tükenmez çaba; o, kollarını oyuna çıkmış gibi geriş; o, boynunu balıkçıl kuşu gibi dikişi, hep bir kıvanmayla bir gülme duygusunu da birlikte getiriyordu Kadir'in yüreğine.

"Söyleyim mi?" dedi, Hasan'ın ürkek gözlerine bakıp.

"Söyle..."

"Yengenin yanında?"

Durdu Hasan. Uykusunda olmadık sözler ettiyse yengesinden çok abisinden utanacak.

"Olan olmuş zaten. Duymuşsun ya," dedi.

Pijamasının altlığını az daha çekti yukarı. Gidip yeniden musluklu tenekenin önüne çöktü. Ağzına bir lokma su alıp çalkaladı, tükürdü. Arkasını dönmedi hiç. Öyle çömeldiği yerden:

"Yengem de duysun, n'olacak," dedi, isteksiz.

"Hadi Kadir, deyiver neyse..."

"Ah oğlum, kız adı saysaydın daha iyi olurdu yaa..."

"Eee, ne saymışım?"

"Kaldır, kaldııır!.. İndir, indiiir!.."

Hep birlikte güldüler. Geniş bir soluk aldı Hasan. Gelip abisinin dizi dibine çöktü:

"Başka?"

"Ne olsun başka?"

"Pek bir sevdin sen bu işi Hasan... Pek bir sevdin... Etmeyeydiniz... Askere gideydin daha iyiydi ya, askerden gelmiş gibi yapacağınıza..."

Sakine, bitirmedi sözünü. Gülmeler durdu. Uzun sustular. Olmadı; Sakine, başka yerden aldı sözü:

"İşte, öyle istedin, öyle oldu! Ne deyim?.."

"Aman be yenge! Der der aynı şeyi dersin. Bitirmişim ortaokulumu sayesinde abimin. Yarın bitirir Sefer de ortaokulunu acık benim sayemde... Derken Kemal, derken Gülten, derken Ayten ve dahi girer sıraya Orhan... Birbirimize dayanacağız demedik mi?"

"Yapsaydın askerliğini önden..."

Kocasının kıpırdandığını, yüreğinin darlandığını bildi; kesin sustu. Yetmedi, koydu parmaklarını dudaklarının üstüne, kitledi onları. Kadir Çiçek, dibe eren sigarayı yere attı, tokyosuyla bastı üstüne.

"Kaç metre döşedik bu ay?"

Hasan, okulda derse kaldırılma korkusuna benzer bir korkuyu atlatmış gibiydi. Öğretmenin gözleri bir değip geçmişti kendisine, işte o kadar. Şimdilik. Şimdilik yine iyiydi her şey.

"Bugün yüz yetmiş metre geçtik abi... Öyle ya, eğere son monte ettiğimiz kanaletle yüz yetmiş metre geçtik... Yarın beş yüz metre fazlayı doldurursak primimiz üç bin lira tutar, değil mi?"

"Doldurursak tutar," dedi, Kadir Çiçek.

"Üç bini de pay ettin mi dördümüze..."

Kafasında hesabını kurdu.

"Kadir Usta..." dedi sonra, "Kadir Usta... Yevmiyelerle, iki saat fazlalarla birlik bu ay sade benim elime ne geçiyor biliyor musun? Tam bin dört yüz elli lira geçiyor. İlk bu kadar çok olacak, biliyor musun? Şimdiye kadar en çok dokuz yüz elli olmuştu... İlk, bin dört yüz elli lira. Para bu be!.. Gidip hemen bir buzdolabı alıcam şuraya... Taksitle maksitle... Konduracam avluya... Çekecem bir de elektrik hattı, içeri ampule giren hattan buraya... Artık buz gibi içeriz suyumuzu... Ayranımızı da soğuturuz..."

Göz kırptı abisine:

"Rakını da soğuturuz. Dolabın rakısı benden haa! Her zaman... Çocukların kitabı, kalemi, defteri de benden... Her zaman..."

Abisi sevinmeye çalıştı ama, gelmedi içinden sevinmek.

Sakine, Hasan'ın coşkusu çözülmesin diye, çözdü parmaklarını dudaklarından, güldü:

"Amanın şuna bakın!.. Büyümüş, adam olmuş da..."

Olmadı. Oturmadı bir şeyler yine yerine. Bu konu ne zaman açılsa, bir söz ya fazla, ya eksik söylenmiş oluyor.

"Sağol Hasan... Sağol yine de..."

"Bir de Almanyalara gitmeye kalktındı abi. Hepimizi böylece döküm saçım bırakıp buralarda... Şimdi yani, kötü mü oldu?.."

"Amma öttün be sümüklü!" dedi Kadir.

Yüreği hopladı Sakine'nin. Ama baktı ki, karanlıkta güzel parlamakta kocasının gözleri. Güzel, yumuşak. Hasan da baktı. Baktı ki, alay değil abisinin gözlerindeki. Öfke değil. Horlama değil. Sarıldı ona:

"Baba Kadir... Kadir Usta... Baba Kadir Usta abim benim

be..." dedi; kardı karıştırdı bütün bu adları-sıfatları birbirine.

Yüksek gerilim hattı yukarılardan dolandı, alçaklara indi. Yine döndü, dolandı ve gecenin ortasında kararmış bakır telleriyle gücünün milyarda birinden çok daha, çok daha azını, bir gün Kadir Çiçek'in avlusuna yerleşecek olan soğutucuya da aktarmak üzere kendini hazır etti; bekledi.

Yirmi altı beton kanaletle yüklü treyler, akşama doğru yükünden hafiflemiş olarak birkaç metre daha ilerledi. Kanalet hattına çapraz durdu, bekledi.

Vinç operatörü Kadir Çiçek, boynuna bağladığı turuncu mendili çözdü; vincin üstündeki yerinde kımıldadı; altının terini havalandırdı; parmaklarını büktü, açtı, levyeyi kavradı; vinci, yirmi dördüncü kanaleti yerine oturtmak üzere, treylerin ilerleyip durduğu yere sürdü; vinç askısını doğrultup bekledi.

Az önce yirmi üçüncü kanaleti yerine oturtmak üzere, ellerinde birer katranlı iple eğerlerin başına koşmuş olan iki yan yardımcı, boşalan vinç askı halatlarının kancalarını çözmüşler, yirmi dördüncü kanaleti vince takmak için yeniden treylerin üstüne çıkmışlardı. Hasan Çiçek, katranlı iplerin eğerlerde tam yerine konulup konulmadığına bakmış, abisine "tamam" işareti vermiş, yirmi üçüncü kanalet, eğerlerindeki yerine oturduktan sonra, o da dönmüş; treylere, yirmi dördüncü kanaletin ortasına çıkıp durmuştu. Vinç bumundan sarkan çelik askı halatını yakalayıp bekledi.

Sağ yardımcı Bilâl ile sol yardımcı Osman, yirmi dördüncü kanaletin iki ucundaki yerlerini aldılar, beklediler. Hasan orta halatı öptü. Orta halattan sarkan iki yan askıyı ayırıp birini Osman'a, ötekini Bilâl'e attı. Vincin üstünde, gözlerini kendisinden ayırmayan, her hareketini hoşgörmez bir usta dikkatiyle izle-

yen abisine gülümsedi. Vinç motorunun büyük gürültüsünü bastırarak:

"Varan yirmi dört!" diye bağırdı ona.

Sesini daha çok yükseltti:

"Geçtik! Dokuz kilometreyi tam dört yüz doksan metre geçtik şimdi!"

Kadir Çiçek, yeniden önündeki kola uzandı. Kolu çekti. Çatırtı büyüdü.

"Kes hesabı! İşi bitirelim!.." diye haykırdı kardeşine. Çenesinde bir damar seğridi. Hasan'ın o ânda derin bir utanç ve saygıyı yükleniveren bakışlarını görmemek için, gözlerini uzak denizle ova arasına kalın bir perde çeken yoğun sis tabakasına çevirdi.

Güneş iyice alçalmış, şeklini iyice dağıtmıştı. Bir buzlu camın ardından yansıtıyordu kendini. Nerdeyse, haşlanmış, haşlanıp diriliğini yitirmiş püskül püskül radika otları gibi, radika otlarının renksiz kökleri gibi buharlar saçarak ve artık her ân biraz daha biçimini dağıtarak ovayı tarıyordu. Buharını koyveren ova mı, buzlu bir cam gerisinden yansıyan ışınlar mı, ayırdetmek her ân güçleşiyordu.

Taa uzaklarda, büyük kentin güneye bakan salkım saçak dış mahallesinde, bir kereste bıçkısının cızıltılı sesi bütün gün Sakine Çiçek'in dişlerini kamaştırdı. Gürültüye alışkın kulakları, duyarlığını ağzına, dişetlerine aktarmıştı. Küçük bütan gaz ocağını avluya çıkardı. Tüpün düğmesini çevirdi, kibriti çaktı. Hışırtıyı duydu; ocağın yanmış olduğunu bu güçlü hışırtıdan bildi. Yanmış gazın deliklerden fışkıran parıltısı, alçaldıkça aydınlığı yayvanlaşan ova güneşinin parıltısını yine de bastıramıyordu.

Sakine Çiçek, avluda çok eski bir bisiklete düşe kalka alışmaya çalışan Kemal'e:

"Koş anam, Sefer abine söyle, bir paket de sana alıversin gelirken," dedi.

Bütan gaz ocağının üstüne bir tencere su koydu. Kemal, annesini duymamış gibi bisikleti yalpalatarak bir kez daha döndü avlunun içinde. Gaz ocağına sürtünerek geçti. Sakine'nin içinde bir şey sıçrayıp indi. Dışardan avluya dolan bıçkı sesine arkasını dönüp yeniden seslendi:

"Sağır mısın Kemal? Sana söylüyorum!"

"Duydum" dedi, Kemal. Bisikletin cantını duvara sürttü.

Sakine'nin dişleri daha bir derin kamaştı. Dilini dişetlerinin üstünde gezdirdi. Tükürüğünü yuttu.

"Duydunsa koşuversene. Gelirler nerdeyse. Hazır edelim yemeklerini..."

"Erken daha."

"Erken... Sana erken. Bana her şey geç, baksana... Koş hadi!"

Kemal isteksiz, bisikleti duvara dayadı. Camsız pencere önünde duran plastik sürahiyi ağzına dikti, içti.

"Ilık. Kan gibi," dedi.

"Buzdolabı alacak Hasan amcan. Akşam söyledi. Babanla bir olup alırlar..."

"Ne zaman?"

"Bu aybaşı."

"Yarından sonra yani?"

"Yarından sonra belki. Belki birkaç gün daha sonra... Hesaplarını bir yapsınlar hele. Borç-harç ne kalmış, görsünler de..."

"Fruko da koyalım içine anne. Şişe şişe, her çeşidinden koyalım".

"Bakalım. Belki. Bir gün koyarız belki."

"Keşke yaz başında alsaydık be anne!"

"Sana konuşması kolay. Fırla hadi!.. Yağ lâzım bana. Koşuver Sefer abin dönmeden..."

Orhan, peykenin üstünde bir mısır koçanıyla oynuyordu. Koçanı ağzına, yeni çıkan diş yerlerine sürtüyor, salyasını akıtıyordu. Ayten'le Gülten, musluklu tenekenin başında bez bebeklerinin çamaşırlarını yıkıyorlardı. Kemal, avlu kapısından çıktı. Sakine Çiçek, kızların yanına koştu; çekip aldı onları ordan.

"Bütün suyumu harcadınız yine!.. Su nerde?.."

Beton sulama kanallarının içi kuruydu. Çeşmeler çoktan kurumuştu. Eğimli kanallar, yazbaşı pamuk tarlalarından artan suyu denize akıttıktan sonra, şimdi bu kanalların içbükey toprak duvarlarında dağınık tebeşir tozunu andıran ince, beyaz, iplik iplik, düzensiz bir çizgi kalmıştı. Çizgiler kendilerini yenileyerek dibe indikçe, içbükey duvarlarda da ince çatlaklar açılmıştı.

Ovanın pamuğunu ilerde daha uyumlu sulayacak kanalet yapım tasarısı kâğıtlar üstünden kalkıp her gün biraz daha genişleyerek, büyüyerek, uzayıp oranlarını çoğaltarak ovayı örtmeye başlamıştı. Bütün yaz ovaya ilâç püskürten küçük uçak pilotları, mat sedef renkli kalın çizgilerin ovayı düzgün parçalara bölerek toprakta yürüdüğünü görmüşlerdi.

Güneyde iki büyük kenti birleştiren asfalt yol üstündeki kanalet fabrikası, her gün biraz daha çok sayıda kanalet üretti. Fabrikanın önündeki yapım şantiyesinde, duvara asılı ova haritasına bir mühendis, her akşam daha çok sayıda renkli topluiğneler batırdı. Topluiğneler arasındaki uzaklığı gözüyle birleştirdi; her santimini iki binle çaptı; şantiye muhasebecisi, bu çarpımdan çıkan metre ve kilometre fazlalarını paraya dönüş-

türüp yevmiyelere böldü. Şirket mühendisi, her akşam, yerleştirilen kanaletlerin en son ucuna gitti; işçilerin kaç eğere kaç kanalet oturttuklarına baktı. Devlet kontrol mühendisi, her ay sonuna doğru gidip, yerlerine oturtulan kanaletlere ayağının ucuyla vurdu ve dönüp masasının başına, şirketin devlet alacağını hesabetti. Akşamları şirket mühendisleri devlet mühendislerini içkili, serin lokantalarda ağırladılar. Ağırlamadıkları zaman, devletin şirkete sunduğu aylık payı alabilmek için beklemek zorunda kaldılar. Böyle zamanlarda işçiler, bakkal ve fırınlardaki veresiye hesaplarını, bankalar ise kredi faizlerindeki toplamları çoğalttılar. Ama bütün bu, çok sayıda insanı içine alıp döndüren geniş çember, ovanın az sayılı sahipleri adına her gün biraz daha hızla devindi ve ova, pamuğunu her gün biraz daha onlar için büyüttü. Şantiye mühendislerinden biri "bankalar için," dedi. Kontrol mühendislerinden biri "ovayı bölüşenler için," dedi. Kuşkulandılar birbirlerinden; küstüler ve ayrı adlı partilere oy verdiler. Durup seçim sonuçlarını beklediler.

Güneş biraz daha dağıtıp yaydı ışığını.

Vinç bumunun gerisinde, eli levyenin üstünde oturup bekleyen vinç operatörü Kadir Çiçek, gölgesini ardına düşürdü. Orta halat yardımcısı Hasan Çiçek, sağına baktı; sağ halat yardımcısı Bilâl, yirmi beşinci kanaletin sağ altından ipi geçirirken o da hızla sola döndü. Sol halat yardımcısı Osman'ın da kanaletin sol alt ucundan halatı geçirdiğini gördü. İki yanına yeniden baktı. İki uçtan sarkan çelik halatların askı halkalarına geçirilmesini bekledi. Vinç askısından sarkan orta halatı eliyle tarttı. Dengeyi duydu avuçlarında. Çelik halatı büktü, vinç askısının ağır ağır dönmesini sağladı. Kadir Çiçek, gözüyle izledi dönüşü ve bakışlarını

çevirip kardeşinin gözlerine dikti. İşin bu en önemli, en çok dikkat isteyen anını, kaçıncı kez yine gözleriyle paylaştılar. Hasan'ın gözünde Kadir'in artık ezbere tanıdığı ışık parladı: "Kaldır!"

Kadir, işaret pırıltısını yakalar yakalamaz vinci çalıştırdı. Vinç bumunu ağır ağır kaldırıp döndürmeye başladı. Bilâl ve Osman bir sıçrayışta treylerden indiler. Ellerinde katranlı halatlar, ovada birkaç metre aralıkla çifter çifter ve çatal ağızlarıyle açılıp duran beton kanalet eğerlerinden en yakındaki çiftin başına koştular. Katranlı iplerini eğerlerin üstüne serdiler. Onlar bu serme işini yaparlarken Hasan, sürekli olarak abisine işaret verdi. Vinç bumunun ucunda askıya alınmış ağır beton kanalet, tam eğerlerin üstüne oturacak biçimde geldi, orada bekledi.

Hasan, treylerin üstünden yere atladı. Bilâl'le Osman'ın yanına koştu. Katranlı iplerin eğerler üstüne uygun serilip serilmediğine baktı. İpler güzel serilmişti. Başını kaldırdı, abisine baktı:

"İndir!" dedi, bu kez sesli olarak.

Kadir Çiçek, kolu çekti. Vinç bumu gıcırtıyla ağır ağır indi eğerlere, eğerlerdeki katranlı ipler üstüne. Hasan, kanalet iki uçtan iki eğer üstüne tam oturana dek işaret verdi abisine. Bu arada treyler hareket etti, bir sonra konulacak kanalet yerine ilerledi. Hasan:

"Tamam!" diye haykırdı.

Sağ ve sol yardımcılar, gevşeyip boşalan çelik askı halatlarını büyük bir çabuklukla kancalarından çözdüler, vinci serbest bıraktılar. Hasan'la birlik yeniden treylerin üstüne çıktılar. Kadir Çiçek, bir sonraki ve en sonuncu kanaleti kaldırıp yerine oturtmak üzere, vinci, treylerin şimdi bulunduğu yere sürdü. Orada bekledi.

Yukarlardan inip gelen yüksek gerilim hattı, ekibin ulaştığı kilometre noktasının az ötesinde kanalet hattını kesiyordu. Trey-

lerde kalan son kanalet de az sonra yüksek gerilim hattının toprakta bıraktığı yayvan gölgeyi bıçkı gibi kesecek. Kesip taa ötelere uzanacak. Uzanan her fazla metresi, kanalet döşeme ekibinin her biri için birer öğün demek olacak.

Sakine Çiçek, duvar dibindeki ıtırlarla sardunyalara, camsız pencere dibinde ağır ağır boy atan mor çiçekli hüsnüyusufa su verdi. Diplerini serinletti. Plastik ibrikte kalan suyu avlunun içinde acele gezdirdi. Avlu taşları önce halka halka esmerleşti, sonra hemen kayboldu esmer kıvrık çizgiler. Avluya çizgilerin cılızlığında ince bir serinlik dokunup geçti.

Çapraz ayaklı masayı ıtırların yanına taşıdı Sakine. Açtı. Masanın yeşil-beyaz çiçekli muşambası üstüne cacığı koydu. Cacığın yoğurdu, yüzeyinde, henüz gözle seçilemeyen hafif bir fışırdamayı gizledi.

Sakine Çiçek, bütan gaz ocağının başında durdu. Kaynayan suya evde kesilmiş makarna saldı. Boynunu dikip gökyüzüne baktı yine. Zamanı anlamaya çalıştı. Ay çıkıyordu. Buzlu cam gerisinde irin renkli bir ışık, şimdi maviye çalan beyaz bir ışıkla kavgaya başlıyordu. "Vakittir," dedi Sakine Çiçek. Peykenin üstünde yüzükoyun sızıldayan Orhan'ı doyurmaya koyuldu. Bıçkı sesi dinmişti.

Vincin bumu askısını sarkıttı. Hasan, çelik halatı yakaladı. Aşağıdan gelen soluk yeşil renkli bir pikap, hızını yavaşlattı. Şantiye mühendisi Nazif, pikabını yolun kıyısına bıraktı, indi. Bir hendeği atlayıp ekibin yanına vardı. Eliyle "durun" işareti yaptı. Durdular. Kadir Çiçek'in canı sıkıldı. Hasan Çiçek, orta halatı gevşetti avucunda, ama bırakmadı. Kadir Çiçek, levyeyi boşa aldı, kalktı, başını Nazif beye uzattı.

"Elektrik hattını görüyorsun değil mi usta?"

"Biliyorum," dedi Kadir Çiçek.

"Dikkatli olmak gerek. Bumu uzak tut. Yaklaştırma".

"Evet, evet," dedi Kadir Usta.

"Kötü bir saat. Geç. Uzaklıklar yanıltır şimdi..."

Hasan Çiçek, atıldı:

"Tek kanalet kaldı!" dedi.

"Olsun. En iyisi bırakın işi artık. Sabah yerleştirirsiniz."

"Tek kanalet için bekletmeyelim vinci," dedi Kadir Usta. "Sabah Y 12 hattına başlarız."

Hasan, soluğunu gevşetti. Kıvançla baktı abisine.

Yaşını on sekizden büyük ve askerliğini yapmış gösteren bir sahte kimlik kartıyla abisinin karşısına dikildiği günden buyana altı ay geçmişti. O sabah abisi kendisini kovalamıştı. Akşam, evde dövmüştü. "Kaç kişi girdi bu yoldan işe. Şantiye anlamıyor. Anlasa da anlamamazlığa geliyor. Bilâl nasıl çalışıyor sanıyorsun?" diye karşı durmuştu Hasan yine de. Yumuşamadı abisi. "Sıkıntıdasın... Çok sıkıntıdasın. Bilmiyor muyum ben?" dedi Hasan. O zaman iki tokat daha yedi abisinden. "Sana ne ulan? Benim bileceğim iş! Okula gideceksin. İşte bukadar!.."

İlk büyük çatışmalarıydı abisiyle. Çocuklar yadırgadılar. Hepsi korktular, ağladılar. Kadir Çiçek, fırlayıp kahveye gitti. Gece çok geç döndü. Konuyu açtırmadı bir daha. Hasan'la konuşmadı. Evin kereste borcu hesabını ona değil, Kemal'e yazdırdı. Üçüncü gün, memleketlisi Avni'den biraz daha borç para istemek için de Sefer'i gönderdi. Sefer, eli boş döndü. Dördüncü gün, Osman'ın beşiğini götürdü. Beşik bir daha geri gelmedi, ama Kadir Çiçek, akşam Sefer'le eve üç ekmek ve birtakım ciğer gönderdi. Kendi gelmedi. Beşinci gün, şantiyede yevmiye dağıtma günüydü. Sakine Çiçek, gözünü avlu kapısından ayırmadı. Bütan gaz

ocağını yakmak için kocasının dönmesini bekledi: Kıyma getirirse patatesi vururum ocağa...

Yağışlar dinmemişti daha. Bütün ay vinç de, treyler de araziye çok seyrek girebilmişti. Fazla çalışma, prim söz konusu değildi. İş günleri bile sayılıydı. "Hepsi hepsi yedi yüz tutar bu ay. Fazla tutmaz," demişti Kadir Çiçek. Karısı, bütün bir ayı nasıl geçireceklerini düşünmeyi çoktan unutmuştu. En yakın akşamı ve en yakın sabahı düşünebiliyordu o. Hasan, damın üstüne çıkmış, akan yerine bir çinko parçası çakıyordu. Damın üstünde eğilip doğruldukça yengesini görüyordu. Yengesinin işi her gün biraz daha azalmıştı. Her gün biraz daha az tencere ovuyordu. Çamaşırı biriktiriyordu. Biriktirmeye olanak kalmayınca, düz suda çalkalıyordu. Terden kayışa dönmüş gömlek yakalarını bir tutam kille ovuyordu.

Hasan, elini cebine sokmuştu. Sahte kimlik kartını çıkarmıştı. Karta, herkese iyi gelecek bir iksir gibi bakmıştı. Damdan indi sonra. Yengesinin, yeşil lastik ayakkabılarının ucuyla bir su birikintisini incitmeden dürtüklediğini gördü. "Ne inat bu benim abım!.. Ne inat..." dedi. Sakine Çiçek, kocasını savunmak istedi. Ama şu ân savunacak belli bir ipucu yakalayamadı. "Seni düşündüğünden..." dedi sadece. "Bu yaz çalışsam... İlerde yine okurum..."

Hasan, sözünü tamamlamadan avlu kapısı gıcırdadı. O yana fırladı Sakine. Baktı, kocasının elleri bomboş değil. Eski gazete kâğıtlarına sarılmış paketlere uzandı. "Al. Götür, ocağa bir şeyler koy." Kadir Çiçek'in sesi, başka bir adamın sesiydi. Yüzü başka bir adamın yüzüydü. "Hasta mısın Kadir?"

Kadir, karşılık vermedi. Kaç gündür tek söz etmediği, yüzüne bakmadığı Hasan'a doğru yürüdü. Hasan, abisi yeniden tokatlarsa diye, kendini hazır etti. Söyleyeceklerini bir bir dizdi

içinden. Abisi yanından geçti. Peykenin ucuna ilişti. Ellerine baktı. Parmaklarını kenetleyip şıklattı. "Sen git, ocağa bir şeyler koy," dedi yine karısına. Hasan, elindeki çekici toprak duvara sürttü. Kabaran toprak hemen döküldü yere.

"Hasan..." dedi Kadir Çiçek, "yanıma gel."

Hasan, yanına gitti abisinin. Ama çok yakınına değil.

"Yarın birlikte gidelim şantiyeye. Kâğıtlarına bakacaklar. Uygunsa iş verecekler sana."

Hasan'ın yutkunma bezleri sızlamıştı. Göz çevrelerinde bir yanma olmuştu. "Sağol abi," demişti, sızlama ve yanmaları bastırıp.

"Doğramacı yevmiyelerimi kestirmiş. Şantiye şefi haberliydi. Kesmiş. Bu ay öderim demiştim."

Başka bir açıklama yapmamıştı Kadir Çiçek. Sadece sözü bağlamıştı: "Yanıma alacağım seni. Belki ilerde iyi bir vinç ustası olursun sen de." "Olurum," demişti Hasan da. "Senin borçların var, keserler. Benim borçlarım yok, kesemezler," demişti, dili ağzında dolaşarak. "Yani diyeceğim... bir yandan kesilirsek, bir yandan damlarız hiç değil... Öyle değil mi abi?"

Mühendis Nazif, kararsız duruyordu.

"En iyisi boşaltın treyleri. O gitsin. Bilâl vincin başında kalsın", dedi. "Gerçi evet... tek kanalet için... Yine de, boşaltın."

Kadir Çiçek, kararlı konuştu:

"Çift iş olur bey. Şimdi oturturuz onu biz. Yerleştirir geçeriz."

Mühendis Nazif, artık bir şey demedi. Bütün gün yerlerine oturtulmuş kanaletlerin şimdi iyice belirginleşen aklığına baka baka yürüdü. Bir boydan bir boya geçti döşenmiş kanalet hattının yanından ve çatlayan eğerlerden birini kafasına not ederek pikabına döndü.

"Yine de dikkatli olun!" diye bağırdı ekibe; bindi, gaza bastı, doğu yönüne sürdü pikabını.

Vincin bumu son kanaleti kavradı, kaldırdı.

Hasan, çelik orta halatı büktü.

Bum ağır ağır döndü, yüksek gerilim hattının altına özenle girdi. Operatörün gözüyle ayarladığı sınırı bir milim aşmadan girdi hattın altına; kanaleti hizaladı, eğere yakın indi, orada başı eğik bekledi.

Kadir Çiçek de sabırsız bekledi. Hasan'ın bakışları seçilmez olmuştu. Sesini duymayı bekledi. O, her gün biraz daha erkekleşen, artık nerdeyse tam kendisi olmaya aday sesin "boşalt" demesini bekledi. Ama Osman, kendi payına düşen katranlı ipi aceleden kötü sermişti. Halat tam yerinde değildi. Hasan, çelik orta halatı bırakmadan sol yardımcıya seslendi:

"Düzelt ipi! İpi düzelt!.. Oturt yerine Osman!.."

Sol yardımcı, ipi düzeltmek için askıdaki kanaleti usulca itti; itip yer açmak istedi. Açtığı yerden eğere doğru eğildi, sığmadı. Az daha itti kanaletin ucunu. Kadir Çiçek, vincin gürültüsünü bastırmak, bastırıp sesini duyurmak: "Oyun mu oynuyorsunuz be?" diye bağırmak için soluğunun hepsini topladı, ağzını açtı ve:

"Oy..." diyebildi.

Kanaleti taşıyan askılardan biri kaymış, kanaletin bir ucu yere vurmuştu. Bozulan denge, o ânda ağırlığından kurtulan vinç bumunu yukarı doğru esnetti. Yukarı doğru esneyen bum, yüksek gerilim hattının egemenlik alanına girdi; gücünün milyarda birinden pek azını kapıp, elinde hâlâ çelik halatı tutmakta olan Hasan'ın gövdesine akıttı. Çelik halat ucunda iri, siyah bir kömür asılıp kaldı.

İş erken başlamıştı. Şimdi ay, kalın buhar tabakası ardında, az önceki kavgadan yorgun, derin soluyarak, derin soluyup

durmadan terleyerek ovaya çiseliyordu. Islak ışık, vincin ucundaki iri kömür parçasında ince cızırdıyordu.

Sakine Çiçek, cacık yoğurdunun yüzeyinde giderek çoğalan fışırdamayı gördü. Daha bekledi. Fışırtı derine, dibe indi. O zaman, artık beklemedi. Çocukları Sefer'e bıraktı. Başına bir örtü örttü, yanına Kemal'i aldı; siyolanlı pamuk tarlalarının kıyıcıklarında dura dikile, yüksek gerilim hattı direklerinin koyduğu işaretleri izleye ede, bir kalabalığın toplaştığı resmî araçların mavi ve kırmızı ve sarı ışıklarını durmadan yakıp söndürdükleri bir yere doğru yürüdü. Ama Sakine Çiçek daha oraya varamadan, asfalt yoldan sirenlerini öttürerek bir polis aracı geçti. Ters yöne, kente gitti. Polis aracının içinde biri:

"Kardeşindi ha?" dedi, Kadir Çiçek'e.

Kadir Çiçek, bumun ucundaki kömür parçasından daha kara görünüyordu. Bir kömür parçası nasıl ses vermezse, o da öyle ses vermedi.

"Demek iş kazası?" dedi, aracın içindeki öbür polis. "Sigortanız vardır. Kaza ise iyi. Kardeşininki sana kalır."

Kuşkuyla baktı Kadir Çiçek'e.

"Yaşı uygun ki çalıştı. Vardır sigortası kardeşinin de," dedi beriki.

Hasetle baktı Kadir Çiçek'e.

Yağmurlar yeniden başladı. Ovanın böğrüne sokulmuş hafif eğimli toprak kanallar, pamuk tarlalarının fazla suyunu denize akıtmaya yetişemedi. Tarlalarda küçük, durgun göller oluştu.

Kuzeyde baraj, daha çok elektrik gücü üretti ve bu gücü yüksek gerilim hattına akıttı. Durmadan akıttı.

Yüksek gerilim hattı, direkler üstünden ovaya uzandı. Doku-

nulmazlığını koruyarak, büyük kentlerin kapılarında bölünüp kollara ayrılarak, caddelerde yeniden kollara ayrılarak, dış mahallelerde daha ince kollara ayrılarak, ayrılan en ince kollarından birini Kadir Çiçek'in ot-sap tavanından aşırtarak gitti; gücünün milyarda birinden çok daha azını bir kez daha parçalara böldü ve böldüğü daha küçük çaplı güçleri cezaevlerinde durmadan çoğalan koğuşlara, o koğuşların tepelerindeki en küçük ampullere boşalttı. Çoğalan koğuşlarda ampuller, en uzak yıldızların ışıkları kadar ölü bir ışıkla sabahlara dek yandı.

Kadir Çiçek, koğuşta gözünü bu soluk ışıktan hiç ayırmadı. Üşenmesiz, uzun baktı. Aylarca baktı: Işığı iyice tanıdı. Tanıyıp beynine akıttı; gerildi. Her sabah daha yüksek gerildi.

ADİ SUÇLU

hastaneden doğruca mahkemeye getirildim stop yargılanıyorum stop siyasal bir eylemden değil stop adi suçluyum stop merak etme stop karın

// Kimseye haber vermediğime iyi ettim. Küçük bir ameliyat. Apandisit. Bitti bile. Üçüncü günüm. Yarın çıkarım. Eş-dost nelerle uğraşıyor. Beni mi düşünsünler? Mehmet başımdaydı ya. Dün de yanımdaydı. Yarından sonra o da döner. Davutpaşa'da kardeşini görmüş olur. Artık evde buluşuruz. Kendisi gelip almadan çıkmamalıymışım. Boşu boşuna ne diye yatayım? Bakarsın avukatını görür Behçet'in, yarından sonra da dönemez... En iyisi ben kendim çıkarım. Uzatmaya değmez. Evden Süha'ya bir telefon edeyim. Ne yapıyor acaba? Kaç gündür arayamadım. Kızını bırakmışlardı. Yeniden götürmüşler. Bu kez daha kötü... Nelerle karşılaşacağını bile bile... İlk çıkışında anlatmıştı. Ayşe'yi öylece önlerine bırakıvermişler. Sizin de başınıza bunlar gelecek, demeye getirmişler. Yatak komşumun hastalığı ne ki? Açıkça bilinmiyormuş. Sorduğum da yok ya. Kendisi anlatıyor. Hep konuşuyor. Neyse ki odada az kalıyor. Dün zaten farkında olmadım. Bugün de nasıl olsa geçer. Ayşe'yi öteki tutukluların yanına getirdiklerinde sağ eli çalışmıyormuş. Tabanı parçalanmış. Böbrek sancı-

sından kıvranıyormuş. Falakaya bağlamışlar. Copla dövmüşler. Islak yere atmışlar. Bluzunun yakasını açmışlar. Göğüslerinin ucuna elektrik tellerini dayamışlar. Tellerin birer ucunu da... Sonra "konuş" demişler. O da.....

"... Benim göğüslerim çok büyüktü. Belim inceydi ama göğüslerim büyüktü. Kocam büyük göğüs sever. Fakat bel ince olmalı. Ben büyük göğüs sevmiyordum. Doksan beş sutyen giyiyordum. Doksan ölçüye indirdim. Sıktıra sıktıra küçülttüm. Şimdi ise seksen beş giymeye başladım. Güzel bir model sutyen kullanıyorum. Bakın, incecik, yok gibi. Fakat iyi toplayan bir sutyen. Hem incedir, hem sarkıtmaz. Bir çocuk doğurdum. İki ay süt verdim. Yine de sarkıttırmadım göğüslerimi. Göğüslerim iyidir. Ben memnunum göğüslerimden. Bakın, ucu da iyidir. Ne büyük, ne küçük. Tam karar. Biraz mordurlar, fakat pembe mordurlar. Öyle oluyor artık. Tozpembe kalmıyor tabiî. Yine iyidir uçları. Ben memnunum uçlarından. Şimdi bu geceliği nasıl giyiyorsam, en açık gece elbiselerimi de öyle rahat giyerim. Sutyen takarım ama, hiç sutyen yokmuş gibi görünür....."

Erkenden de böyleydi. Başlayınca susmuyor. Uyuyormuş gibi yaparım yine. Bu sabah tırnaklarını boyadı. Yanımda bir hastanın inlemesindense, diyorum... Boyasın bakalım. İki ay oluyor, Yavuz'un karısını görmedim. Son olarak yolda rastlamıştım. İşinden atmışlar. Yavuz'un karısı diye. Yeni bir iş arıyormuş. Buldu mu bilmem. Ben de Mehmet'e sormuştum. Mehmet, belki İstanbul'da bir iş bulabilecekti. Orda emniyete sorarlarsa, belki takıntı çıkmayabilirmiş. Fakat Nur, İstanbul'a gidemez. Çocuk var. Çocuk neyse de, her hafta Yavuz'u görebiliyor burda. Çarşambaları gidiyor; hem öteberi götürüyor, hem kirlilerini alıyor.

Yavuz'un tırnakları biraz iyileşmeye başlamış. Çıkınca börek yapsam. Nur'la göndersem. Belki alırlar. Tırnaklarını nasıl da yakmışlar. Morlukları hâlâ duruyormuş. Neyse, mahkemeleri başladı hiç değil. Nur da büsbütün karanlıkta kalmaktan kurtuldu. Bitti kızcağız. Belli etmiyor. Onurlu duruyor. Bir gazete olsa. Gazeteci sabahları odaları dolaşırmış. Hani nerde ya? Sanki gazeteler de ne yazıyor? İnsan, gerçeği bulabilmek için seksen parça lafı bir ucundan çekip birbirine yapıştırmak zorunda kalıyor. Yine de, peşin bilinenin dışında bütün bir yüz çıkmıyor ortaya. Biz dışardakiler de... İşte ancak kör bağırsağa irin toplamayı biliyoruz. Çıkar çıkmaz Yavuz'a bir börek yapayım. İçimizi başka nasıl sustururuz?.....

"..... Kalçalarım doksandır. Eskiden doksan dokuzdu. Şimdi doksan. Belki buraya yattığımdan beri seksen sekiz olmuştur. Seksen beş olmasını isterim. Buna o kadar üzülmüyorum. Ancak bir şeye üzülüyorum. Bacaklarımın üst yanına. Bacaklarımın üst yanı kalın. Gerçi tek leke yok. Süt gibi. Zaten vücudumun hiçbir yerinde tek leke olmamasına çok dikkat ettim. Fakat bacaklarımın üst yanı kalın. İnceltmeye gidiyorum. Yine gideceğim. Buraya midem için yatmadan önce de bacak masajına geliyordum. Doktor Selmi'yi tanıdınız mı? Görmediniz mi? Gidip baksam, ne yapıyor... Görünmedi daha. Dün gece gelenin yüzü hiç doktora benzemiyordu. Doktor Selmi'nin yüzü birazcık benziyor hiç değilse. Ben bikini külot giyerim. Titizim. Günde üç kere değiştirmeliyim. Başka türlü rahat edemem. Siz?.."

- Efendim? Tabii... İyi ediyorsunuz...
- Siz değiştirmez misiniz?

Gözümü kapamayı unutmuşum. Neyi soruyor? Külot mu?

Ne yapacak ki? Şu çiçekleri kaldırsalar. Mehmet'in inceliği. Birkaç yıl öncesine dek sevinirdim. Şimdi, suçlu yapıyor beni, bana getirilen çiçekler. Çiçeklere sevinmeyi unutalı nice oldu. Hastalanmak bile kusurmuş gibi geliyor. Zırvalık benimki de... Kendimi düzeltmeliyim. Ölenle ölünmüyor. Bu da rahatlatmıyor. Geçen hafta Seyfi'nin yüzüne bakıyordum. Gülerken yakalanmış gibi oldu. Yüzler hep gülerken suçüstü yakalanmış gibi oluyor. Oysa kasten gülünüyor. İçten gelmese de gülünüyor. İnadına. Bir çeşit direnme seçildi böylece. Daha iyi ne yapılabileceğini bilememekten gelen masumca bir direniş. İnadına çay bahçelerine çıkıyoruz. Hoş, yapacak bir şey yok. Nur gibi Seyfi de işten çıkarıldı. Ben de işsizim. Seyfi'nin çay parasını ödedik mi, iyi bir iş yapmış gibi minik bir duygu yalayıp geçiyor içimizi. Ama bu, bir gülünçleşmeyi de peşine takmadan gelmiyor. Durmadan zayıflıyoruz. Yiyip içsek de yaramıyor. Geçen mayıstan buyana.....

"... Kocam benim daha toplu olmamı ister. Sizinki, dün siz narkozdan ayılınca, sizi öpüp "nasılsın" dedi ya, benimki de öperdi....."

Mehmet beni öpmüş mü? Neden hoşnut değilim?

"... Her gelişinde beni öper: "Nasılsın sevgilim?" derdi. Fakat bir defasında, bu sizin yerinizde yatan bir kadın vardı, çok kızmış. Şef doktora bizi şikâyet etti. Kıskançlık tabii... Şef doktor zaten tanıdığımız. Kadını tepeden tırnağa bir azarladı. Ona: "Hastaysan hastalığını bil. Git yatağına yat," dedi. Payını verdi ağzının ama, işte kocam o zamandan beri çekinir. Başkasının yanında beni şöyle yanağımdan bile öpmez. Tabii, demincek siz görmediniz. Giderken, şurda, ben onu uğurluyordum ya, kapı ağzında bu-

ramdan öptü beni. "Kusura bakma sevgilim, oda arkadaşının yanında öpmek istemedim" dedi. O hadiseden beri böyle oldu. Yoksa o da öper beni, sizi kocanızın öptüğü gibi. Yani, kusura bakmayın, kocanız, diyorum. Kocanız mı, değil mi, bilmiyorum. Benimki kocamdır. İyidir. Ruj getirmiş bugün. "Solgun görünüyorsun, sür," diye... Çiçek de getirir. Dolu getirmişti. Sizinkilerden fazla vardı, ama hepsi solmuştu. Siz ayılmadan önce attım ben de. Göremediniz... Görmenizi isterdim. Bana çiçek getirmeyen kocayı sevmem. Siz? Ay yani, belki sizi konuşturmak gibi olacak ama, hastane bu. Başka türlü zaman geçmiyor. Ben zaten evde de çok sıkılırım. Her gece bir yere gideriz. Her gece bir yere gitmezsek sinirlenirim. Kocamla kavga ederim. Her gece evde oturanlara şaşarım. Siz?"

-Bazan sinemaya gidiyoruz.

-Briç oynamaz mısınız?

"Ben çok severim. Bir yerde toplanırız. Ya bizde, ya arkadaşlarda... Haftada en aşağı üç gece oynamazsam içim rahat etmez... Bazen de konken....."

Bu yıl hep güzel filmler gördük ama. Tiyatrolarda bir şey yok. Elaltından birbirimize geçirdiğimiz kitaplar da kaç kez okundu. Bunlar dışında okunacak doğru dürüst bir şey de yayınlanmıyor nicedir. Hosteslerin anılarına, Marilyn Monroe'nun mutfağına kadar her şeyleri de öğrendik. Behçet'e kek gönderemedim bu kez. Ama kazağını ördüm, yetiştirdim. Savcı, yedi yıl istemiş. Beş yıl da bir başka davadan. Annesi durmadan ağlıyor. Bu kez gitmediği iyi oldu. Bir de onunla uğraşması gerek Mehmet'in. Her anne böyle yapmıyor. Ama bizimki tutturmuş; ille de Başbakan'a çıkacağım, oğlumun suçsuz olduğunu söyleyeceğim!.. Kendini hâlâ İnönü'nün Tahran sefiresi sanıyor. Başbakan'ı eskiden

tanırmış. Başbakan, senin oğlunu böyle içerde tutmak için başbakan, a kadın... Aman, iyi ki bilmiyor hastanede olduğumu. Behçet'in kanlı gömleğini bu doktorlara da göstermeye kalkardı. Onu, orasından burasından kan fışkırtacak denli dövdüklerine inanmıyor ki. Başkasının kanı oğlunun gömleğine bulaştı sanıyor. İnanmak istemiyor. Eski bir Tahran sefirinin oğluna dayak atılamazmış gibisine geliyor. Belki de salt bunun için Başbakan'a çıkmayı erteliyor her gün. Bizim önüne geçmemizden değil. Her şeyi de anlatamıyoruz. Ne olsa ana. Oysa ilk görüşte Behçet elimize bir kâğıt sıkıştırdı. Orda karalamış biraz, aceleyle. En kötüsü, ayakları zincirli olarak helâya oturtmaları imiş. Her yanı batmış. Pantolon istemişti birkaç tane. Herkesi başka yerinden yaralıyor her bir şey. Kimi, onca dayağa, acıya aldırmıyormuş da, arkadaşlarından birine bir tokat attırmak istediler mi, deliriyormuş. Bazısına da en çok yer silmek koyuyormuş. Hele daha genç yaştakilere seyrettirilirse... Bir hastabakıcı gelse. Şu pencereyi açsa. Terliyorum. Koktuğumu duyuyorum. Nur dedi ki, Yavuz başlarda, tam iki ay su yüzü görmemiş. Çoktandır, evlerin suyu kesik, diye yeterince yakınılmıyor. Oysa istemeliyiz. Durmadan istemeliyiz. Yine de, ne bileyim, dışarısı için bir şey istersek, sanki birileri bir yerlerde unutulmuş gibi oluyor. Nicedir canımız sevişmek istemiyor. Sevişirken araya girenler oluyor. Tuhaf bir tutukluk başlıyor. Kimse kimseye bu kadarını belli etmiyor. Birbirlerimizden nice hüzünler gizliyoruz...

"... Ellerim güzeldir. Ellerimi beğenirim..."

İkide bir kımıldanıyorum. Kımıldanmamalıyım...

"Tırnaklarım uzun uzundur. Bakın, nasıl badem biçimi hem."

-Gördünüz mü?

-Evet...

"Zaten ben el ve ayağa çok düşkünüm....."

Ötekiler de el ve ayağa çok düşkünler. Öyle görünüyor. Süha'nın kızını sadece falakaya yatırmışlar. Acaba çabuk konuştu da ondan mı? Çocuk daha. On sekizinde. Bütün kötülükleri toptan öğrendiler. Bir çırpıda. Belki de iyisi budur. Çabucak büyüdüler. Şimdi, Süha ile ben onun yanında salak bulûğ yaşı çocukları gibi kalıyoruz. Artık asla aynı olamayız. Bütün birlikteliklerin içinde kesin bir ayrılık bu. Kimin daha sağlıklı olacağına gelince...

"... İşte bukadar çok düşkünüm el ve ayağa. Doktor bana bu nazarlığı getirdi. İlle takın, dedi. Bazı içim geçiyor. Kansızlıktan oluyormuş. Doktor Selmi'yi görünce bir geliyor, bir geçiyor. Doktor Selmi, doktora benzediği için belki. Doktor Selmi de: "Korkmayın. Bir şey değil. Şimdi geçer," diyor. Her seferinde de sahiden geçiyor. hayret. Kocam bana takılır. "Sen doktora naz yapıyorsun," der. Naz olur mu? Basbayağı içim geçiyor işte. Kocam anlayışlıdır ama, bazen de böyle anlayışsız oluverir nedense. Ben, anlayışlı erkekleri daha çok beğenirim. Kadınlara karşı hep anlayışlı olmalılar bence. Kocam anlayışlıdır, fakat Doktor Selmi daha anlayışlı nedense. Doktor olduğundan belki. Buradaki yemekleri sevmiyorum zaten. Anlayış gösteriyor. Bana ayrı liste yazıyor. Zaten abur cubur yemem ben. Bir ilâç alacak olsam da mutlak sütle alırım. Sütsüz alamam. Fakat süt beni şişmanlatır. O zaman da peynirimden ve yağımdan kesiyorum... Bakın bakalım, kaç kiloyum?.. Doğru söyleyin kaç..."

Behçet'e sırtında iri yarı bir görevli taşıtmışlar. Tam teçhizat bir görevliymiş. Sırtında o olduğu halde ıslak, beton yerde

hoplatmışlar. Mehmet, annesine anlatmadı. Neden böyle yaptıklarını tam öğrenemedik henüz. Belki bu sefer... Avukatı görebilirse... Onlar da öyle yüklüler ki... Her birinin üstünde kaç iş birden... Geçen aydı. Eskiden, çalıştığım yerde işe aldırdığım birine rastladım. Çok güç durumdaymış o zaman. Hiçbir yerde iş bulamamış. Bu konularda pek becerikli değilim. Fakat adamın isteği o zaman denk gelmişti. Hemen işe girmişti. Sık sık odama uğrardı. İnsanı yerin dibine geçirecek denli saygılar sunardı. O gün, Kızılay'da beni görünce başını çevirdi. Dalgınlıktan sandım. İki gün sonra Bakanlıklar durağında yine rastladım. Yine başını çevirdi. Artık, bana vereceği bir selâm da onu işinden edecek kadar mı? Odama uğradıkça en çok kullandığı söz de: "Hayatımda sizden daha anlayışlı birine rastlamadım" idi. İkidir rastlıyor ya sokakta? Bu kadın da durmadan, o anlayışlıdır, bu anlayışsızdır, deyip duruyor. Kimden söz ediyor, bilmem ki? Önceleri sesi uzak bir vızıltı gibiydi. Giderek büyüyor. Başıma tokmakla vurulmuş gibi oluyor. Yarın çıkarım, diyorum ya, acaba yeterince iyi değil miyim henüz? Dikişleri sonra gelir aldırırım. O kolay da, şimdi bu halim... Yeterince zaman geçmedi mi? Çıkarmazlar mı yoksa?..

-Yok, iyiyim, iyiyim...

-Hayır, diyorum ki, ben o zamanlar iyileşmiştim ama...

-A, öyle ya.

"... İçimin bayılı bayılıvermesi geçmişti. Eve dönünce yeniden başlamasın mı? Hayret! Kocam da çok üzüldü doğrusu. Sizin yanınızda çekindi. Fakat düşkündür bana. Bense, kendimi ağıra alırım. Öyle her istediğine "olur" deyivermem. Niye diyecekmişim? Halbuki biz evlenirken düğünümüz dillere destan olmuştu. On iki katlı pastasıyla falan. İnanın boyum pastaya yetişemiyordu kesmek için. Kısa boylu olmadığım halde yetişemiyordum. Da-

vetlilerimiz gülüşüyorlardı. Alkışlıyorlardı. Kocamı dürtüyordum. O bile yetişemiyordu. Hepimiz kahkahadan kırılıyorduk. Kocam gerçi çok kısa boylu değil, fakat tıknaz. Siz tıknaz bulmadınız mı kocamı? Evlendiğimizde pek bu kadar tıknaz değildi. Şimdiyse boyu daha bir kısalmış gibi geliyor bana. Yok, ben yine memnunum kocamdan. Bana hep "pilicim" der. Önceleri severdim bana "pilicim" demesini. Epeydir sevmiyorum. Nedense sinirleniyorum. Zaten sinirlerim zayıftır. Doktor Selmi, daha görür görmez: "Sinirlerinizi laçka etmişler yavrucuğum," demişti bana. Size baktım da, taş gibisiniz valla. Ameliyata götürürlerken bile gülüp duruyordunuz. Ben olsam, her yanımı bir titreme alır. Duyguluyum. Elimde değil. Duygulu oluşumu severim. Kadına yakışan bir şeydir bence. Doktor Selmi: "Bazıları da var ki, canını alsan duymaz," diyor. Gidip baksam, ne yapıyor. Bu gece hastanede kalacaktı. Çok duygulu bir adam bana kalırsa. Abi olsa bukadar olmaz. Abiden ileri. Bana hep "yavrucuğum" der. Başka hastalar alınmasınlar diye, öyle herkesin önünde demez. Haklı tabii. Ay, acaba niye beni böyle el üstünde tutuyor sizce? Bilmem ki... Neyim var Allahaşkına? Düşünüyorum da... Uyuyor musunuz? Nasıl uyuyorsunuz? Hayret! Canınız çok katı maşallah....."

Biraz sussa. İzleyemiyorum. Başka ülkelerdeyiz. Buna alışalı çok oldu. Önceleri şaşırıyordum. Kaynanam bile sık sık oğlunu unutuyordu. Komşularının, bahçe duvarından yirmi santim içeri kaydıklarına sızıldanıyordu. Günlerce salt bunu konuştu. Bu yüzden hastalar oldu. Yataklara girdi. İşte Mehmet de Behçet'in kanlı gömleğini o zaman göstermişti. Duvar işini başka türlü unutturamayacaktı. Aylar geçiyor. Biz de birçok şeyi unutur olduk. Yarın hiç hatırlamayacağız, diye korkuyorum. O zaman, ölenler, sanki boşuna ölmüş olacaklar. Bunu böyle düşünmeye

bile hakkım yokmuş gibime geliyor. Evet. Yok hakkım. Mektuplar nasıl yazılmalı? "Geçmiş olsun" denilmemeli. Yine de öyle deniliyor. Ama bunun, bir nezle için denilenden farklı olduğu özenle belirtilmeye çalışılarak... Belirleyici her söz, her an daha beter bir yetmezliği.....

"... Hele acı söze hiç dayanamam. Ben de isterdim biraz hissiz olayım. Ben üzüleceğime başkaları üzülsün. Kendime anlatamıyorum ki. Gel de anlat. Siz ameliyathaneye götürülürken, inanın ben sizden fazla heyecanlandım. Sanki benim bir yerimi keseceklermiş gibi oldum. Şurda, dakikalar geçmek bilmedi. Öyle derdinizi çektim, görseydiniz....."

Dün ameliyat olduğumu bugün kaç kez unuttum. Buna seviniyorum. Şu kadın sussa, hastanede olduğumu da unutabilirim sanıyorum. Taa o zaman, Behçet el altından bize bir mektup da ulaştırdığı gün... Erhan'a yapılanlara nasıl tanık olduğunu okurken biz, günün hiçbir saniyesi aklımdan çıkmaz sanıyordum. Erhan'ı, Ankara'daki işlemlerden sonra İstanbul'a götürmüşler. Orda Behçet'e göstermişler. Ondan, Behçet'in pantolonunu çıkarıp hayalarını burmasını istemişler. Erhan kabul etmeyince, "paşam, paşam" dedikleri sivil giyimli biri, Erhan'ın ağzına emniyeti açık bir tabanca sokmuş. "Tetiği çektim-çekiyorum," diye tam on dakika öylece bekletmiş. Behçet'in yazdıklarını okurken, ağzımda emniyeti açık bir tabanca var sanmıştım. Mehmet, mektubu bitirene dek kaç kez boğazındaki yumruğu altedememiş de durmak zorunda kalmıştı. Ben haykırmıştım. Midem ve bağırsaklarım milyonlarca parçaya bölünüyordu sanki. Her şeyi unutsam da o gün duyduklarımı unutmam sanıyordum. Uzun süre sık sık ağzımı elimle usulca yoklamıştım. Orda benden habersiz du-

ran bir şeyi patlatmamaya özen göstererek yutkunmuştum. Şimdi aynı şeyler aklıma geliyor ama, öyle, öfke dışında belli bir rahatsızlık duymuyorum. Ağzımda, bağırsaklarımda fiziksel bir değişme olmuyor. Dikkat ettim, şu, dün ameliyat ettikleri yeri de pek duymuyorum. Küçük, basit bir şey zaten. Yine de kesilen parmak acır. Tabii, benim karnımın sağ alt yanı da acıyor. Hiç acımıyor değil. Ama, ne bileyim, sanki sonradan konmuş bir acı. Öyle, büyük bir acı olmuyor ki zaten. Narkozun etkisi biraz bulantı yapıyor. Sabah uyandığımda o bile çok azdı. Giderek arttı nedense. Öğleden sonra bir hemşire gelecek de beni ayağa kaldıracaktı. Yürütecekti. Bakalım, bekliyorum. Yemek dağıtılıyor. Koridorda bir kıyamettir gidiyor. Çok bağrışıyorlar. Yemek arabaları, kap-kacak çok şangırtı yapıyor. Kulağımın birini olsun kapayabilmek için başımı sola çevirdim. Yastığa sıkıca yapıştırmalıyım sol kulağımı. Sağ kulağımı da çarşafla örterim. Çarşaf, ben kımıldadıkça ilâç ve ter kokuyor. Uyanık olduğumu belli etmeden döndüm. Uyku arasındaymış gibi çektim başıma örtüyü. Boşuna çaba. Sesler böyle nasıl uzaklaştırılır? İyice bir hastane. Hamamböceği çok değil. Bir tanesi duvarda sallanarak dolaşıyor. Tavanlarda iz görünmüyor. Demek yeni matolin vurulmuş. Yine de duvarın kapıyla köşe yaptığı dikey çizgide derince bir beton kırığı. Üst üste binmiş parmak izleri. Duvarın yüzeyi de sarı beneklerle dolu. Dikkatsiz bir hemşire, enjektöründen ilâç mı püskürtmüş, yoksa benden önce yatan hasta, portakalını yerken dişlerinin arasından suyunu mu fışkırtmış? Duvarla kapıyı birleştiren köşe çıkıntı yapıyor. Kapıyı göremiyorum. Kapının üstünde ızgaralı bir delik olmalı. Önceki günden böyle üç çizgili bir hava deliği anımsıyorum. Hastabakıcılar kapıyı gıcırtıyla açıp hastaları uyandırmadan buradan onları görebilirler mi, diye düşünmüştüm. Sanmıyorum. Zaten hastabakıcıların görevi hastaları

uyandırmamak değil, onları sık sık yerlerinden sıçratmak. O hava deliğinden belki öteki yatağın ayakucu görülebilir. Bir de Mamak'a doğru açılan kirli pencere camı. Bugün çarşamba. Seyfi, Mamak'ta amcasının oğlunu görmeye gitmiştir. İki amca ve beş amca çocuğundan bir tek Seyfi var Nihat'ı görmeye giden. Nihat'ı hiç tanımıyorum ben. Ama hep selâm gönderiyorum. Sanki dışardan ne kadar çok selâm giderse, içerde o kadar iyi dayanılırmış gibi. Bazen de böyle düşünmüyorum. Bu selâmlar belki de onları öfkelendirir, diyorum. Biz bilemeyiz ki. Koşullarımız çok ayrı. Bunu sık sık düşünüyorum. Sonra birden kendimi kıyıya çekiyorum. Dışarda kalmışsak, dışarda kalmalıyız. Ne de olsa, bizlerin ağzına emniyeti açık bir tabanca sokulmadı. İşte, o mektubu okurken duyduklarımı, şimdi ne denli zorlasam kendimi, tıpatıp duyamıyorum. Durmadan azalan her şeyin yerini durmadan artarak alan bir şey var: Her gün biraz daha suçlu olmak. Onlar da bunu bilemeyecekler. Her noktada kesin ayrılıklar. Farkındadırlar. Ama onların da bilemeyecekleri şeyler kalacak. Eğer burdan bir üstünlük payı... yani, ne bileyim. şöyle tepeden bakmak gibi bir... bir.....

-Ben uzun boylu erkekleri severim. Siz?

-Ben de.

Ağzımdan böyle bir söz çıktı. Dişlerimin arasından. "O zaman biz de anlatmalı mıyız?" diyordum, ama dişlerimin üstüste sıkıca kenetlenmesinden sızladıklarını duydum. Çenemi biraz oynatsam... Dişlerimin kenetlenmişliğini açmaya çalışıyorum. Tıpkı tutulmuş adaleleri açar gibi. Yine de pek başarılı değilim. Dişlerim yeniden ve inatla ve eskisinden beter kenetleniyor birbirine. Az önce "ben de" dedim galiba. Niçin dedim? İyi etmedim. Kadın

hışırtıyla kalkıp, yatağının kıyısına oturdu işte.

"... Uzun boylu erkekleri severim. Uzun boylu ve kumral saçlı olmalı. Gözleri yeşil olursa daha iyi tabii. Olmazsa, açık kahverengi gözlüleri de severim. Açık kahverengi gözlüler çok duygulu olurlar. Gözlerimi hiç beğenmezdim. Daha açık renk olsunlar isterdim. İridirler gerçi, fakat siyahla kahverengi arası bir renk. Elbise rengi uydurmak çok zor oluyor. Artık ben de ne renk giyinirsem o renk far sürüyorum. O zaman gözlerim renkleniyor biraz. Doktor Selmi'nin gözlerinin rengine dikkat ettiniz mi? Kahverengidirler ama, içinde yeşil hareleri vardır. Geçen sefer burdan çıkarken: "Sinirliyim tabii doktorcuğum. Her aynaya bakışta sevmediğim bir göz rengiyle karşılaşıyorum," dedim. O, uzun boyuyla yanıma geldi. Beni elimden şöyle tutup, bir aynanın önüne götürüp: "Gözleriniz benim en tercih ettiğim gözlerdir," demesin mi? Önce alay ettiğini sandım, meğer alay değilmiş. Valla ben bile beğenmeye başladım artık gözlerimin rengini. Doktor Selmi haklı belki de. Gölgede siyahla kahverengi karışımı gibi duruyorlar, fakat ışıkta, bilhassa güneş ışığında dikkatlice bakılınca lâcivertimsi görünüyorlar. Hiç bilmezdim gözlerimin lâcivertleştiğini. Lâciverttirler, fakat içinde kahverengi benekleri var. Meğer bu çok ender kadında olurmuş. Kocamın sekiz yıldır buna dikkat etmediğine şaştım doğrusu. Gözümün içine bakar durur sözde. Ne biçim gözümün içine bakmak, değil mi? Evet, tutmuş, moda renkte bir ruj getirmiş bugün. Ama çiçeklerim solmuştu. Çiçek de getirebilirdi. Dolu parası var. Ben parayı sevmem. Öyle paraya fazla düşkün olanlara kızarım. Geçenlerde şoförün biri, otuz lira için kalbimi kırdı. Beni sinirlendirdi. Otuz liranın sözü mü olur? Değer mi otuz lira fazla alacağım diye insan kalbini kırmaya?

Görgüsüz oluyorlar bunlar, çok görgüsüz. Başka bir şey değil. Köyden, taşradan geliyorlar. Satıp savıp altlarına bir araba uyduruyorlar. Ceplerine de bir ehliyet. Hadi bakalım adam soymaya. Bazen arabamızı kocam alıyor. İşi oluyor. O zaman taksiye bineceksin, ne yapacaksın? İşte bunlar da çok kaba oluyorlar böyle. Çok para düşkünü oluyorlar. Her yer böyle yüzsüzlerle dolu. Koca kentte kibar bir yer kalmadı. Kulüp, büyük otellerin çay salonları, o kadar. Hoş, otellerin çay salonları da bozuluyor artık. Giyinip kuşanıp gidiyorsun. İki arkadaşınla buluşacaksın, iki çift laf edeceksin değil mi? Hadi bakalım dalıyorlar ayak kokularıyla bir yığın turist içeri. Köpeklerini oraya buraya sürtüyorlar. Kılları insanın burnuna kadar giriyor. Turistler yine neyse. Bir özür dilemesini bilirler hiç değil. Ya o garsonlar, o otel hizmetçileri?.. Onlara ne oldu öyle? İçeri giriyoruz. Koşup bir yer gösteren yok. Kazık gibi dikilirler. Burunlarını karıştırırlar. İyiler hep dışarı gitti. Bunlar bize kaldı. Sanki biz insan değiliz. Bizim kibar garsonlara ihtiyacımız yok sanki. İlle dışarı gidecekler. Şoförler de öyle. Hele o tamirciler!.. Hele onlardan çektiğim!.. Neden bukadar açgözlü oldular bilmem... Kocama da öfkeleniyorum bazı. "Pilicim, pilicim deyip durma şimdi," dedim bir gün. "Sinirlendim zaten," dedim... Öyle ya, diyecekse "yavrucuğum" falan desin. Öyle etli butlu değilim ki. Birazcık bacaklarımın üst yanı kalın, o kadar. Onu da epey incelttirdim işte. Daha da incelttireceğim. Aklıma bir şeyi taktım mı yaparım. Biz evlenirken kocam bana: "Seni Avrupa'nın her yanında dolaştıracağım," demişti. Götüre götüre bir Roma'ya götürebildi. Sonra, her yerin yolunu kendim öğrendim ama, boş ver. O ilk çıkışını içime dert olmuştu. Ne Londra, ne bir şey. Venedik'te bir gondola bile binemeden geri dönmüştük. Meğer işleri sarpa sarmış biz yokken. Yazıhane basılmış. Ortağı geri çağırmıştı. Koştuk geldik öylece.

Çok üzülmüştüm. Aldatılmış gibi, nerdeyse boynuzlanmış gibi duymuştum kendimi. Yanaklarıma bir Avrupa allığı bile alamadan dönmüştüm apar topar. Çok ağlamıştım yolda. Sözde Londra'ya gidecektik de, bana astragan alacaktık. O zamanlar, astraganların en güzeli orada bulunur, diye duymuştum. Şimdi her yerde bulunuyor. Bizde bile var. Büyük rahatlık. Döner dönmez, hemen o kış aldırdım zaten. Kolay bulamamıştık. El altından bütün satışları izlemiştik. Ama ne yapıp yapıp aldırmıştım. İnadımdan. Yoksa sevmedim. İki kere ya giydim, ya giymedim. Dedim ya, inadım ben. Aklımı taktım mı takarım bir şeye. Salt onun için aldırdım. Anneciğim hep der: "Gözünü aç, aldatılma sakın! Aldatırlarsa da ödet," der. Ödeteceğim tabii. Niye kadın olduk ödetmedikten sonra? Değil mi ama?.. Anneciğime bile ödetmişim ben. Kocama mı ödetmeyeceğim?.. Yoksa saymazlar. Ben, kocamın beni saymasını isterim....."

Nur, Süha'dan çekinmiş. Anlatamamış. Ne olsa annesi. Bana anlatmıştı. Hücreye konulduğunda havasızlıktan sık sık bayginlık geçirmiş. Belki ta o günden istediklerini imzalarmış, ama bu bayılmalar yüzünden konuşamıyormuş. Bunun üstüne onlar da Nur'u, tavanında peçete büyüklüğünde buzlu camı olan daha genişçe bir hücreye almışlar. Gece saat dokuzdan sonra bir nöbetçi polis, ikide bir buzlu camı sıyırıp açıyor, başını aşağı uzatarak: "Arkadaşın kız çıktı, kadın yaptık. Seni de yapayım mı?" diyormuş. O zaman tek çıkar yol bayılmakmış. Gerçekten kendinden geçersen, onlar seni yeniden ayıltıncaya dek kurtuluyormuşsun. Baygınken hiçbir şey duymayacağın için, işleme ara veriyorlarmış. İşleme hiç ara verilmezse?.. Bir gece, bir evde, eski bir yazardan konuşuyorduk. Onu övüyorduk. Gittiğimiz yere konuk gelmiş olan gençten bir adam: "Ama onun için bülbül diyor-

lar" dedi, yüzünü buruşturup. Yirmi yıl önceki bir tutuklamada konuşmuş da onun için adı 'bülbül'müş. Bu yüzden artık kimse inanmıyormuş ona. Bugün konuşanlara da, ortaya uluorta adlar atanlara da kimse inanmayacakmış. Biz de inanmamalıymışız. Tetikte olmalıymışız. Mehmet, adamın üstüne yürüyüverdi. "Onları ancak yine kendileri yargılar. Biz yargılayamayız!" dedi. Mehmet'e baktım. Adamdan çok, kendinden iğreniyordu sanki. Bu çiçekleri getirirken de kendinden iğrenmiştir. Hem kendisi olan bir şeyi yaptığı için, hem yaptığını içine sindiremediğinden. Çiçekleri böylece burda bırakacağım. Avuçlarım ter içinde. Yumruklarım kaskatı. Çiçekleri koskocaman emaye, tenkiye kabına benzer bir kabın içine sokmuşlar. O kapla çiçeklerin güzel bir uyumlulukları var. Buna daha önce dikkat etmeliydim; çiçeklerden daha az tedirgin olurdum. Şimdi iyice farkındayım. Karşı yataktaki kadının bambaşka ülkelerde gezinişi değil beni yaralayan. Çiçeklerin yaralı oluşu.....

"... Anneciğim resim yapmayı pek sever. İlle kendisine model durmamı ister. Ben de sıkılırım. Model durmak istemem. O da her seferinde bana iyi bir hediye alır. Hediyeyi beğenirsem poz veririm. Beğenmezsem vermem. Kaşlarımı beğendiniz mi? Çok az alırım. Kendinden incedirler....."

ilk telgrafımı aldın mı stop suçüstünde yargılandım stop kadının kaşının üstünde büyük bir yarık stop çiçek kabından stop adi suçlu olarak merkez cezaevine sevk edildim stop rahatım iyi stop karın

DUVAR ÖYKÜSÜ

Seyirci

"Alâeddin-i Keykubât babamızın diktirdiği dıvar bu," dedi yerli rehber kadın.

"Selçuklu dedelerimiz buraya çıktıklarında ilkin bu dıvarı dikmişlerdir. Surlardan önce dikmişlerdir. Dıvar, bizim öz toprağımızın taşından yapılmıştır. Zamanla, kadir mevlâm öyle emredip, büyük kısmı yıkılmıştır. İlk yapıldığında dokuz buçuk metre yüksekliğinde idi. İki buçuk metre kalınlığında idi. Alâeddin-i Keykubât babamız, emirlerine karşı gelen huysuz hizmetkârlarını bu dıvardan aşağı attığı rivâyet edilmektedir. Eski kale, yahutçuguma, Kâbe dıvarı diye bilinmektedir. Kâbe dıvarı dememiz şundandır ki, bu dıvar, Alâeddin-i Keykubât babamızın burada ilk ayak bastığı yere temel alınmıştır. Ayağının tozu temele sıvanmıştır. O gün bugündür buraya ilk gelen kadir mevlâmın her kulu, ayağının tozunu dıvarın dibine çalar. Âdet olmuştur. Ayağının tozunu dıvarın dibine çalar. Böyle böyle yapar. Çalmasıylan, bir gelen bir daha gelir. İlk gelişinden daha sağlıklı, daha varlıklı, daha bahtiyar ve dinç gelir. Sınanmıştır. Siz de sınayın. Ayağınızın tozunu dıvarın dibine çalmayı unutmayın. Buyrun çalın. Aminizi kendi dilinizde okumakla da olur. Allah birdir. Yüreğinizi

kavi tutun. Fesatlık karıştırmayın. Büyük Allahım sizi de duyar. Duvar, dualarınızı çınlatır. Göğe, Allah babamıza uçurup ulatır. Duvarım en sessiz duacıklarınızı bile duyar. Olduğu gibi yukarı çınlatır. Hani ki siz, yüreğinizi kavi tutun. Yüreğinizi kavi ve berrak tutup ve vergili kullarına lâyık tutup, ayağınızın tozunu duvarın dibine çalın. Buyrun çalın. Çalmaylan vecibesini yapın. Duvarın dibine madeni para atın. Duvarı, bağından bağçasından ayırıp başına kulunuz Esma'yı diken beyimiz, sultanımız; Alâeddin-i Keykubât babamızın ahfadından Hası Osmân-ı Velî çün küllî şerlerin ırak, küllî hayırların yakın ve koynunda olmasına kavi yüreciklerinizle duacı gelmeyi unutmayın. Duanız karşı gelsin. Buyrun çalın..."

Başına, kıyısı boncuklu bir tülbent dolamış bulunan rehber kadının ağzında tükürüğü kabarmıştı. Yutkunmayı unutuyor, söylediklerinden bir aralık bulup, dudaklarının çevresinde pa-

muklaşan tükrüğünü yalayıp yutamıyordu. Topaç gibi yuvarlak, bodur, topaç gibi çevik; bir taş duvarın çevresinde döneniyor, kireçli toza bulanmış mavi plastik ayakkabılarını sık sık duvarın dibine sürtüyordu. Böylelikle, çoğunluğu yabancı gezginlere ne yapmaları gerektiğini anlatmaya çalışıyordu.

Duvardan çok yerli rehber kadınla ilgilenen, söylediklerinden hemen hemen hiçbir şey anlamayıp sadece, kadının eşinen kıvrak bir tay gibi tozlu lastiklerini fıst fıst önündeki yıkık duvarın dibine sürtüşünü seyreden beş-on yabancı gezgin, yakıcı güneşin altında dikilmiş, şaşkın gülümsüyorlardı. Bazıları, ellerindeki kitaplardan Alâeddin Keykubât bölümünü bulmaya çalışıyorlardı. Biri kadın, öteki erkek iki yaşlı gezgin, sonuç olarak ayak uçlarını duvara sürmeleri gerektiğini anlamış, duvarın dibine de, gülüşerek birer lira atmışlardı. Birer liralar tozun içinde pof diye bir ses çıkarınca rehber kadın, iki yaşlı gezgini ellerinden yakaladı, hızla silkeleyip sıktı:

"Gut... Gut... Şöyne..." dedi.

Onları kutlayıp ekledi:

"Haaah şöyne..."

Birer liraları ayağının ucuyla tozun içine itekleyip, gevşeyen peştemalını iyice beline sıkıştırdı:

"Şimdicik, olmak için daha iyi gut ve daha fevkalbeşer şöyne, atmak hepiniz daha oraya... Atmak ki poflamasın madenler... Çınlasın ki üstüste, var o zaman sizin duyurmak kavi yüreklerinizin sesini çabuk çabuk oraya; yukarı, Allahımıza, kurban olduğum sultânımıza..."

Kulaklarında iri küpeler, güneşten kızarmış dört köşe çilli bağrında boncuklar olan orta yaşlı bir kadın, yüksek perdeden kahkahalar koyvererek liraların yanına bir ikibuçukluk attı. Attığı ikibuçukluk duvara çarpıp rehber kadının ayakları ucuna fırladı. Kadın, yine topaç çevikliği ile bir döndü. Gözünün ucuyla yakınları ve uzakları çabucak kolaçan etti. Eğildi, parayı kapıp duvarın dibine attı. Ellerinin tozunu silkeledi. Paraya hiç değmemiş ve hiç değmeyecekmiş gibi yaptı. Fıldır fıldır dönen gözlerini, kendine duyduğu bir beğeniyle gezginlerin üstünde dolaştırdı.

Yeni evli bir çift öpüştüler. Burunlarının ucu kırmızıydı. Rehber kadın, bakışlarına bir delicilik ekleyerek onları süzdü. Alnına ve üst dudağına biriken ter damlacıklarını boncuklu tülbentinin ucuyla acele sildi:

"Duvar, Alâeddin-i Keykubât babamızın duvarı olup günahkârları bütün günahlarından ve ayıplarından sıyırmak üzre yerle gök arasına köprü kurmuştur," dedi. "Efendimiz, sultânımız Hacı Osman-ı Velî ağamız burayı keşfedip, kulu Esma'yı başına diktiğinden buyana, bu duvar, her ne kaderleyin şimdi göründüğü gibiydiyse de, ilk dikildiğinde ulu bir duvar olup, kale gibi sağlam bulunmakta idi. Zamanla günahkâr kulların günahlarını ve ayıp-

larını görüp, utancından çatlamış; çatlayıp çatlayıp böyle küçülmüş bulunduğu da denmektedir. Kimileri bunun böyle efsane edildiğini söylemektelerse de, efsâne mefsâne, sığmaz mevlâm destâne; destâneler der bir yalan, yılan dilli eder onu bin yalan... Duvarımın dibi sağlam, günahkâra vermez aman; demeyesin boyu güccük, boyu güccük, kendi böyük..."

Sarı, sıska, boynunda fotoğraf makinesinin yanı sıra bir de dürbün asılı bulunan gözlüklü gezgin, kadın nöbete yakalanmışçasına dönendikçe, duvarın çevresinde pofurdayan toz yığınına dikkatle baktı. Yüksek sesle ve Almanca:

"Yıkılan taşların hepsi toza dönüşmüş," dedi.

Bir yöresel oyun seyretmenin ilgisiyle yerli rehber kadına bakıp duran öteki gezginler, gözlerini istemeyerek bu, asıl seyredilmesi gerekli gösteriden ayırıp toza diktiler ve:

"Ya... Ya..." demek zorunda kaldılar.

Rehber kadın, duvar kalıntısının tarihi üstüne tek gerçek olabilecek bu bilgiyi edinemeden soğuk, kuşkulu bakışlarla baktı çevresindekilere. Birden, elinden uğraşının çalınıvereceği korkusuna kapıldı. Hiçbir gezgine, onayladıkları apaçık belli olan bu buluntu üstünde uzun boylu düşünmek fırsatı vermemek istercesine, çabuk çabuk:

"Gut... Gut... Ayağının tozunu çalacak yoksa başkaleyin, geçiyorum şimdi göstermek çün sizlere, Alâeddin-i Keykubât babamızın burda ilk su içtiği küpü," dedi.

Hızla duvarın kuzey yönüne seğirtti. Ağaç kabuğunu andıran elleriyle gezginlere "buraya, buraya" işareti yaptı.

Sarı, sıska ve dürbünlü gezgin, ötekilerden geri kalıp elini duvara sürttü. Taşın cinsini anlamaya çalıştı. Tozlanan parmak uçlarını gözlüklerine yaklaştırıp toza daha yakından baktı. Üç metre sola yürüdü. Eğildi, elini yere sürdü. Tozu yeniden yokladı

parmak uçlarıyle. Sonra duvarın beş metre güneyine yürüdü. İyice uzaklaştı duvar kalıntısından. Uzaktan bu taş yığınına baktı. Başını salladı:

"Duvarın toza değişimi uzun süreli. Canlının zorlaması yok. Olamaz da. Çevrede bitki yok."

Elini gözlüklerine siper edip uzaklara baktı. Dürbününü kaldırdı. Dürbünle daha uzaklara baktı. Çevrede, ta uzak yamaçları örten andızlardan gayrı hiçbir bitki örtüsü göremedi. Yeniden duvara baktı:

"Kalan taşlar sağlam. Yüzyıl sonra bile tümüyle tozlaşamaz. Çatlayıp parçalanması, yeni bir değişime uğraması için çok daha uzun yıllar gerek. İklim, taşların tozlaşmasına, tozlaşıp dağılmasına yeterince yardımcı olamaz."

Eski yapıların oldukları gibi kalmalarına hep derin bir özlem duymuş, bu yapıların değişimlerinden hep büyük sancılar çekmiş bulunan gezgin, içini rahatlatmış olarak taş duvar kalıntısına bir kez daha baktı. Sonra ona da, onu çeviren ve nerdeyse tüm yaşamasız görünen çorak doğaya da iyice ilgisiz kaldı.

D u v a r

Az önce, rehber kadının, çevresinde nöbeti tutmuşçasına dönendiği duvar, eski ululuğunu hiç söylemeyen, geçmişinden hiç ipucu vermeyen bir yıkıntıydı. Ancak ensiz bir sandık büyüklüğünde, iri taşların üst üste konulması ve aralarının harçla doldurulması sonucu oluşmuştu. Sağında solunda açılmış çentikler, beş metre berisinden başlayarak oraya buraya yuvarlanmış iri, dört köşe taşlar, duvarın zaman içinde büyük kayıplara uğradığını belirliyordu. Yine de, geride kalan o sandık büyüklüğün-

deki parçası, taşların arasını dolduran harcı, dengeli boyutlarıyla oldukça sağlam görünüyor, dış yüzeyinde çatlak ve yarıklar göze çarpmıyordu.

Gezginlerin sonuncusu da yanından uzaklaşınca, duvar kalıntısı yakıcı güneşin altında gerindi. Bütünlüğünü daha uzun yıllar koruyacağını bilmenin güveniyle, rehber kadının gelip dibindeki bozuk paraları toplayacağı günbatımı saatlerini bekledi. Kendi küçük gölgesine yaslandı. Çubuğunu yaktı. Kendisini hiç olmadığı denli sağlam duydu. Baharla gelen ve yaz boyu yükselen kızgın güneşe her zamankinden çabuk alışmıştı. Üstünden ılık, dona çekmeyen, dış yüzeyini yer yer çatlatıp dökmeyen bir kış geçirmişti. Sonra, bol ve yumuşak yağmur sularıyla yıkanmıştı. Bahar boyu yıkanmış, kurtunu, böceğini arıtmış, erimesi gerekli bütün zararlı tuzlarını akıtmıştı gövdesinden. Taa uzaklardaki birkaç andıza alayla gülümsüyordu.

Andızların döllerini savurduğu, tohumlarını güz esintileriyle oraya buraya yaydığı dönemlerde, belli belirsiz de olsa, bir tedirginliği yaşardı taş duvar kalıntısı. Sarı çiçeklerin, baharda tozunu üfürüşüne hafif bir ürpermeyle bakar, sonra tohumların olgunlaşıp dallarla göbek bağını kopardıkları, koparıp yakın ve uzak yolculuklara çıktıkları günlerde bu hafif ürpertiler nerdeyse bir güvensizliğe dönüşürdü. Güz yellerinin durup yatışacağı, andız tohumlarının yolculuklarını kısa kesmek zorunda kalarak kireçli toprağın ortasına yorgun serilecekleri günlere dek uykularını uyanık tutardı. Çünkü taş duvar kalıntısı, sıska, sarı ve dürbünlü gezginin bile göremeyeceği düşmanının bir yerlerde hep pusuya yattığını bilirdi. Devingen düşmanları ne denli güçsüz, ne denli uzakta olsalar da düşmanlarıydı onun.

Andız

Kızıl ağaçlar ya da at gözleri ya da, bölgedeki adıyle andız otları, uzak yamaçlarda birden çoğaldı. Ilık, bol yağmurlarla beslendi, çiçeklendi. Yel esti, kaynaştırdı sarı çiçek tozlarını. Yeniden ılık, bol yağmurlar yağdı. Hava, ıslaklığını uzun süre sakladı. Islaklık andız diplerinde saklandı. Onların yeni döllerini büyüttü, olgunlaştırdı. Eski andızlar ise, yerin suyunu içip kökleriyle daha iyi tutundular toprağa. İnce, uzun, güzel bilekler gibi, filiz yeşili uzadı dalları. Güneşli, sıcak günler gelince, tunçlaşıp kızıllaştı bu dallar. Güneşi emip, en taze yeşille donanmış en uç dallar da kızıllaştı. Yuvarlak, düzgün, yeşil ve yumuşak yapraklar dibine gölge yığdı. Gölgesinde baharın, artık şimdi uzaklarda kalmış olan baharın nemini sakladı. Tohumunu salmaya hazırlandı andızlar. Güz yağmurlarından önce yel çıktı. Andız tohumları, paraşütlerini takınıp uzaklara uçtular. Bazıları daha da uzaklarda, erişebilecekleri denli uzaklarda yeni kökler salmaya, yeni andızlar büyütmeye gittiler.

Duvar

Taş duvar kalıntısı, çubuğundan bir nefes çekti. Yaz sonu tuzağa düşme korkusuyle yorulmuş, yazboyu taa karşı sırtlarda durmadan yeşeren, durmadan boy atıp dallarını güneşte tunçlaştıran andızlardan gözünü ayırmamıştı. Kulaklarını en uslu yelin bile sesine açık tutmuş, tetikte beklemişti. Şimdi, solgun ekim güneşi altında, atlatılan nice yaz sonlarını düşünüyordu:

"Yine de, yüzyıl geçse böyle korkulusu olamaz," dedi, yeniden çubuğunu tüttürüp.

Önceki sabah esen savurgan yel, kendilerini kızıl dallardan ayırıp paraşütünü takınan bütün andız tohumlarını gidebilecekleri en uzak bölgelere, yerleşebilecekleri en derin köşelere dek taşımıştı. Taş duvar kalıntısı, iki gün iki gece gözünü kırpmadı. Sonunda savurgan yel durdu. Havada uçuşan tohum kelebekleri görünmez oldular. O zaman taş duvar, işte böylece kaykıldı ardına. Derin bir soluk aldı. Çubuğundan tüten dumanın, sinirlerinin yatışmamışlığını ele verircesine titreyerek yükselişine baktı. Kendini güçlü duymak, atlatılana iyice inanmak için omuzlarını dikip kabardı:

"Gerçi ecdadım iki kez göçmüştür," dedi, sanki çevresinde yeni gezginler varmışçasına. Yeni gezginleri kendi yıkılmazlığına inandırmak istercesine. "Ama o zamanlar buraları hep incirlik, zeytinlikti!"

Nerdeyse haykırarak söyledi bunu. Ecdadının tozuna elini sürüp, bu tozdan cinsini anlamak isteyen dürbünlü gezgini anımsamıştı. Geçen yaz günlerinin anısı olarak kalan bu gezgin için konuştu yeniden:

"O zamanlar bile ancak bir kez, bir zeytin kökü yüzünden çatlayıp dağıldık biz. Bir kez de, bir yaban inciriyle bölündük yamacımızdan. Sekiz yüz yılda belimize ikicik darbe yedik."

Güvenini buldu. Keyifle kaykıldı gölgesinde:

"O günler her yanımız incirlik, zeytinlikti," dedi yeniden. Güvenini pekiştirdi. Güz yelinin, tek tohumunu bile gözle seçilmesi güç o ince çatlağından içeri sızdıramadığı uzak ve seyrek bitki örtüsüne baktı. Gözlerini kıstı. Alayla:

"Zeytinlerden ve yaban incirlerinden daha uzun yaşadım ben. Sizden mi korkacağım?" dedi. Andızlara yumruk salladı. Sonra, iyice yerleşip tarih içindeki temeline, kıs kıs güldü. Kemiklerini çatırdattı. Tozlu minderine daha sağlamca oturdu. Gerindi.

Tetikte durmaktan sertleşen kulunçlarını yumuşattı. Daha da rahatlayıp geniş bir kahkaha attı. Sırtını doğaya çevirip her yılki söylevini verdi:

"Gökle yer arasında köprü olan biz, şimdi daha sağlamız temel attığımız yerde. Kök saldık, yarıp kireç ve tuzlarını. Aşındık, cilâlandık. Kısaldık, azaldık gerçi, ama ölmedik ve artık asla ölmeyeceğiz!

Olduğum yere kazık kakacağım. Azaldım ve güçlendim! Attım arıttım çürüklerimi!"

Söylev daha da uzun sürdü. Gece indi. Ay ışığında derin soluyup horlayarak uyudu taş duvar kalıntısı. Uykusuz geçirdiği tedirgin gecelerin, tetikte beklenen güz yellerinin verdiği yorgunluğu dindirmek üzere kendini gevşetti, koyverdi.

Sabaha doğru ince, belli belirsiz bir yel çıktı. Duvarın derin uykusunda sezemeyeceği denli narin bir yel. Karşı yamaçlarda, denize açık sırtlarda duran birkaç andız, narin yelin, yuvarlak, yumuşak ve duyarlı yapraklarına dokunmasıyla uyandılar. Üstlerinde birkaç tohumu hâlâ bekleten, doğum sancılarını tamamlayamamış andızların döl yatakları titredi. Yel, kapçıklarının içindeki küçük, esmer tohumları usul usul okşadı; uykularının arasında diriltti onları. O zaman, köke yakın andız dalları bile, küçük, esmer tohumların tekme vuruşlarını duydular; nerdeyse üst dallarla birlikte silkindiler. Henüz yeterince kızarmamış yeni sürgünler, uzanıp artakalan tohumlarını sevdiler. Gün doğumuna dek okşadılar onları ve yelin ebeliğinde, uçlarında artık iyice dolmuş esmer tohumlarla göbek bağlarını kesmeye hazırlandılar.

Gün doğarken ekim yelinin hızı arttı. Gecikmiş bir son döl yeli çabukluğuyle yumuşak yaprakların dibini yalayıp üfürdü. Eylül sonlarından kalan son andız tohumlarını da avuçladı; önüne katıp götürdü. Genç andız dallarının doğumu tamam oldu. Sancıları dindi. Uçurdukları kuşlarının ardından sevecenlikle bakıp, ılık güz güneşi altında kurunmaya durdular.

Yel, tohumları sererek, serperek yürüdü. Avucunda kalanları da denizden öte aşırmak üzere götürdü. Ancak, takındıkları yeni kanatlarla uçma acemiliği çeken esmer tohumlardan birkaçı, yelin taş duvar kalıntısı önünde hızını kesmek zorunda kaldığı ânda, başlarını duvara vurup durdular. İçlerinden ikisi, duvarın az berisine fırlayıp tozların arasına karıştılar. Yine de, ardlarında kalan birinin hızını kestiler. O biri, önce hafif bir sersemlemeyle taş duvar eteklerinde iki döndü. Anayelden kopan ve tıpkı küçük tohumlar gibi taş duvarı aşamayan esinti yavrusuyla döndü, döndü. Bir yere tutunmak, tutunup yaşamak üzere büyük çaba harcayarak kendisini, taş duvarın, o, gözle hemen seçilemeyecek denli ince çatlağının içine, çatlağın derinliklerindeki nemli serinliğe attı. Az önce kesilen göbek bağının pürtüklü noktasıyla taşın karanlık yüzeyine tutundu. Yuvarlak, kaygan gövdesini, dışarı fırlamaktan ve kireçli toz yığınının bilinmez düşmanlıklarını göğüslemekten korudu.

Duvar ve Tohum

Taş duvar kalıntısı, böğrüne kılıç saplanmış gibi, derin uykusundan haykırarak uyandı. Mil inceliğinde ve durmadan derinlere, daha derinlere doğru ilerleyen sancıdan inledi. İnlemesi sırasında güçlükle kendine gelip sancı nedenini tanıdı. Öfkeyle ıkın-

dı. Ikınıp, çatlağın derinliğinde ve neminde, henüz yürek çırpıntılarını yenememiş, bir ânlık büyük çabasının yorgunluğunu üstünden atamamış bulunan küçük andız tohumunu çatlağından dışarı atmayı denedi.

Tohum, tutunduğu yerden usulca kayıp, çatlağın ağzına doğru sürüklenmekte olduğunu duydu. Yaşamla dirim arasında, yuvarlak, kaygan gövdesini yeniden çatlağın derinlerine attı. Tek pürtüklü noktası olan göbeğiyle, çatlağın daha derinliklerindeki daha nemli yüzeyine sıkıca sarıldı. Taşın nemini emmeye hazır bir vantuz gibi yapıştırdı kendini. Taş duvar kalıntısı, böğründe yeniden bir hançerin darbesini duydu. Yeni bir çabayla ve kasıklarının bütün gücü, yüzyıllara dayanmış bütün kaviliğiyle ıkındı. Ama bu kez bu ıkınma, tohumun olduğu yere daha sağlam tutunmasına yaradı. Duvar kalıntısı, derin soluklar alıp verdikçe, derin soluklarla ıkındıkça, çatlağından içeri dolan hava basıncı, küçük tohumun olduğu yere tutunmasına yardımcı oluyordu. Taş duvarın soluk alışları geniş, büyük, güçlü; soluk verişleri tutuk ve güçsüzdü. Dışındaki dünyanın hareketi, içindeki hareketsizliği bastırıyordu.

Duvar kalıntısı, artık ıkınıp durmanın yararsızlığını anladı. Korkusu arasında sağlayabildiği kısa bir dinginlik süresi içinde düşünmeye zorladı kendini. Yıllarboyu geçirilen deneyleri kafasında bir bir sıraladı. O zaman, birinin değilse, ötekinin mutlak gerçekleşeceğine inanmanın güveniyle ilk iki umuda sıkıca sarıldı. Yaslandığı umutları geliştirip büyüttükçe böğründeki sancıyı unutur gibi oldu. Yağmur duasına oturdu. İlk umudunu güz yağmurlarına bağlamıştı.

Bol güz yağmurları başladığında, taş duvar kalıntısı ilikleri-ne dek yıkanıp arınacak. En ince çatlaklarını bile birer dere yatağı haline getirecek olan bol yağışlar, oralarda birikmiş ne

varsa, akıntıyla birlikte sürüyüp çıkaracak. Gövdesinde yazdan kalma, yazın iliklerine ve kemiklerine biriktirdiği, biriktirip romatizma ağrılarını azdırdığı her şeyi; çeri-çöpü; kasıklarındaki, belindeki, eklemlerindeki bütün o böcek ölülerini, toz birikintilerini, tuzları, ince sinek kanatlarını, yılan ve çıyan gömleklerini, şimdi en ince çatlağının karanlık ve nemli bir noktasına göbeğiyle tutunmuş olan, ilerde kapçığını çatlatıp en ince ipliklerden daha ince o ilk köklerini salıvermeye hazır tohumu; canlı cansız, yarın daha da canlanıp dirilmeye aday ne varsa hepsini sürüyüp çıkaracak gövdesinden.

Güz yağmurları yeterince bol, yeterince sürekli olmazsa? Çatlaklarından içeri, taa derinlere sızamayacak denli güçsüz, kısır, mızmız olursa yağışlar ya?

"Hıh, hıhhh..." dedi taş duvar kalıntısı. "O zaman da kuraklık kurtarır beni andız dölünden."

Kızgın yaz sonu güneşi hâlâ tepesinde asılmış duruyor. Bu güneş bir süre daha bu kızgınlığını sürdürürse, yerini bol güz yağışlarına çabucak bırakmazsa; çatlaklarındaki en nemli köşelere dek sızıp oraları da kurutacaktır. Güneş, duvarı ilik ve kemiklerinin en ince noktalarına dek kurutunca, ince çatlağın o serin, o en nemli noktası da hiç kuşkusuz, artık hiçbir canlıyı barındıramayacak denli kurumuş olacaktır. Önünde sonunda bu tohum, duvarın kendi sıcaklığıyla kış aylarının nemli soğukluğu arasında ona, uygun bir ortam hazırlayacak aylara çıkmayacaktır. O zamana kalmayacaktır. Kalırsa?

"Kalırsa polislerimi, jandarmalarımı sürerim üstüne," diye düşündü duvar, öfkesi başına sıçramış olarak.

Taş duvar kalıntısı, bu umutlanmaları ve inceden inceye kurduğu gizli planlarını, derinliklerindeki tohuma sezdirmekten kaçındı. Sızısına katlanıp, dedelerinin kendisine en iyi öğrettikleri

bir sabır ve gururla kuşkudan, korkudan titrediğini ele vermeden, güneşe yaslandı.

Çiğ

Yakın deniz, güz boyu usul usul kaynadı. Yakın gök, geceleri boş durmadı. Denizden derleyip topladığı çiğini taşa toprağa yağdırdı. Sabahları, taş duvar kalıntısının çevresin)deki toz yığınları ıslak bir örtüye sarındı. Güneş, karşı yamaçlardaki andızların yuvarlak, yumuşak yapraklarını her sabah boncuk boncuk terletti. Andız teri toprağa birikti. Diplerinde yıllar boyu hiç olmadığı denli pembelik, sürmene fışkırdı. Andızların gölgesi dışında kalan yerlerde bile yavşanotları, kayışkıranlar boy verdi. Sanki toprak kışa değil de yaza hazırlanıyormuşçasına donandı. Yabanotları ve andızlar, hep birlikte gündüzleri kurundular, geceleri dinlenip sabahları ıslandılar. Toprak nemini hiç eksiltmedi.

Yağan çiğ, taş duvar kalıntısının ince çatlağındaki en karanlık noktayı da bir tohumun bahara dek kendini saklamasına elverişli kıldı. Aynı oranda taş duvarın korkusunu, korkusuyla birlikte öfkesini, öfkesiyle birlik zorbalığını azdırdı.

Duvar, çatlaklarından içeri girebilecek her türlü canlının; kertenkelenin, böceklerin, sineklerin girmesine izin verdi. Jandarmalarını, polislerini yardıma çağırdı. Bunlar, bir çatlağın en derinliklerindeki tohumun nemde biriktirdiği canlılık kokusuna yığışıp, oraya kendileri yerleşmek için, başlarını sık sık taşın aralıklarından içeri uzattılar. Ama yaz sonu, kertenkelelerin başları büyüktü. Böcekler yorgun, sinekler iriydi. Kuyrukları, mahmuzları ve iğneden dipçikleriyle tohumu azıcık dürtükleyip canını yaktılar. Yine de, ince çatlağın en derinliklerindeki, bir tohum

için korunması en elverişli noktaya ulaşamadılar. Oraya ancak, anasının bıraktığı salyanın ince ipliğine tutunan bir örümcek yavrusu sızabildi. Tohumu gördü. Tohumun çevresine ince bir ağ ördü. İnce çatlağın ağızlarına sızabilirliği olan en ince kanatlı sinekleri yedi. Onlarla doydu. Doydukça ağını daha geniş ve daha kalın ördü, pekiştirdi. Böylece örümcek, irileşen gövdesiyle, istediyse de yeniden dışarı çıkamadı. Ağına vuranlarla beslendi ve andız tohumunun, kapçığını yarıp, kökünü salıp, gün ışığına doğru uzanarak kendisine de bir yol açacağı günleri bekledi. Dondurucu kış geceleri için tohumun çevresini ılık tuttu.

Çiğin en bol olduğu geceler taş duvar, nemden gerginliğini yitirdi. İkınması, yaş bir dalın diklenemez, diklenip sert darbelerini indiremez esnekliğine dönüştü. Taş duvar kalıntısı ilk kez, gururundan hiçbir şey eksiltmeye yanaşmaksızın, soyuna sopuna ilendi. Küçük bir tohumla başa çıkamayacak koca bir duvar oluşuna lanetler etti. Yağışlardan beklediği umut da azaldı. Yağışların, bir örümcek ağını sürüklemekte yeterince kıvrak ve hünerli olamayacağından korktu. Yine de, başı gökyüzünde, artık iyice yitirilmiş uykularının bin türlü ikircikle doğrulmuş bitmez tükenmez günleri ve gecelerinde yüzü buruştukça buruştu.

Yağmur

Yağışlar ekim sonu başladı. Yayvan ve gevşek yağmurlardı. Sürekliliği olan, ama asla bir çatlağın derinlerine sızabilecek kılıç keskinliğini taşımayan yağmurlar. Güz yağmurlarının en güzeli, en bereketlisi, en doğurganı taş duvarın çevresindeki kireçli tozu bile sevindirdi. Tozun kirecini, tuzunu eritti. Verimli bir ince tabakayı usul usul duvarın temeline süzüp sızdırdı. Orada toprağı ye-

niden serinletti, yumuşattı, kabarttı. Temeldeki toprak, kabardıkça taş duvarın iliklerine doğru yürüdü.

Yağışlar ılıklığını giderek yitirdi. Giderek soğuyup katılaştı. Isınmak için taşların yazdan kalma sıcaklığına koştu. İlk soğuk yağışlar hemen gevşeyip, kalın taşların ince çatlağından içeri sızdılar. Orada ılınıp tohumun kapçığını yumuşattılar. Tohum, kapçığının içinde boş durmadı. En ince iş ustalarından daha usta, ipliğini eğirdi, dokusunu dokudu, kapçığı yarıp dışarı uzatacağı sürgünü hazır etti. İlk ılık güneş ışınlarının yönünü titizlikle hesabetti. Pusulasını bu ışınlara ayarladı. Zamanın ibresini gözledi.

Daha sonra düşen soğuk yağışlar taşların yüzeyinde kaldılar. Orada biriktiler. Taş duvarın soluk alışları daraldı. Artık çok ender tutturabildiği kısa süreli uykularından sıçrayarak uyandı. Iliklerinin soğuktan donmaması için, atalarından kalan onuruna matem tutarak, uzak bir kandil gibi derinlerinde duran tohumun ılık nefes alıp verişleriyle ısınmaya çalıştı. Kötü düşlerle dolu bir yarım uykudan bir kez daha sıçrayarak uyandı. Gökte, bulanık sudan dondurulmuş bir buz parçası donukluğuyla ışıldayan aya baktı. Onu yardıma çağırdı.

Ay

Ay, yıldız peşindeydi. Hovardalık gecelerinin köşekapmacasında, eski taş duvar kalıntısının buruşuk ve katı yüzüne ilgisiz kaldı. Duvar kalıntısı aya da ilendi. Onu hovardalıklarından vazgeçirmeye çalıştı; öğütler sıraladı. Ay, duvarı işitmedi bile. O zaman taş duvar, yalnızlığı içinde, ürküntüsünü kasıklarında gizlemeye çalışarak yeni bir söylev hazırladı. Söylevi için tohuma

karşı en korkutucu, en küçültücü sözcükleri özenle seçti. Sesini, çıkartabileceği en gümbürtülü tona ayarladı ve başladı:

"Yüce soyumun sağlam temelleri üstünde duran ben, şunu bilmenizi isterim ki, kuru ve çelimsiz bir tohum benim bütünlüğümü bozamayacaktır. Buna izin verilmeyecektir. Hayır! Tohum güneşi asla göremeyecektir! Başını gövdemden dışarı uzatamayacaktır!

Yüzyıllara dayanmış olan ben, bir tohumun ağırlığından yüz bin kat daha ağır olan ben, onu ağırlığımla ezeceğim! Kapçığının içinden gözünü açar açmaz, kirecimi, kumumu, tozumu, böceğimi gözlerine dolduracağım! İşte ona acımasız savaş açıyorum! Onu en acımasız bombalarımla bombalayacağım. Bu serseri tohumu er geç tüketeceğim! Tohumların hepsi serseridir! Duyuyor musunuz?.. Hepsi serseri, hepsi töre bilmez, hepsi aylak, hepsi eşkıya! Bir serseri eşkıyayı yok etmenin gururunu ömrüm boyu taşıyacağım. Dedelerimin başaramadığını ben başaracağım. Çevremde yeni seyircilerim olacak. Fakir fukara, eteklerime atılan bahşişlerle sevinecek. Çevremdeki seyircilerin önünde daha yüzlerce yıl görkemli, güçlü ve tükenmez duracağım! Heey! Her şey! Gök, ay, deniz, yağmur, güneş, kuşlar, yılanlar, çıyanlar! Duydunuz mu beni? Tarih içindeki yerimi daha da sağlamlaştırarak ben, hep yaşayacağım!"

Eğlence düşkünü ay, pelerinini omuzuna attı. Kendisine göz kırpan yıldızları çevresine toplayıp onlara yaşlı duvarın boşluğa haykırışını gösterdi. Duvar, soğuk gecede, düşkün bir kraldı sanki. Ay güldü. Yıldızlar da güldüler. Eğlenceli gecelerini sürdürmeye gittiler. Duvar, çok uzaklardan gümüş tekerlekli arabaların, gümüş çıngıraklarını şıngırdatarak, ordan oraya kayıp gittiklerini duydu. Ay, pelerinini bir kez daha savurdu, onun parlak yüzüne sarındı, beyaz atını kırbaçladı. Yeniden yıldızların peşine

düştü. Kendisine göz kırpan her yıldıza, dinleyicisiz bir düşkün kralın öyküsünü anlatıp onları eğlendirdi. Ay, her zamankinden daha hoşsohbetti.

Taş duvar kalıntısı, artık yalnız kendisinin duyabileceği bir sesle:

"Ben," dedi, "hep yaşayacağım!.."

S ü r g ü n

"Alâeddin-i Keykubât babamızın diktirdiği duvar bu" dedi yerli rehber kadın.

"Selçuklu dedelerimiz buraya ilk çıktıklarında bastıkları yer temel alınmış olup, Kâbe duvarı diye bilinmektedir. Alâeddin-i Keykubât babamız, kalesini yaptırmadan, yazlık saraylarını kurdurmadan önce ve Bizanslıyı buralardan sürüyüp çıkarmasıyla dikilmiş bulunmaktadır ve kâfir Bizanslı buralarda oturmakta bulunmakta idi. Kâfir Bizanslı oturmakta bulunmadan önceleyin de, haydutlar her yanı sarmış bulunmakta idi. Haydut başının atının nal izidir diye söyledikleri izin, naha işte, üstünde durduğu şu kayadan sonra, ilkin bu duvar buraya kurulmuştur. Alâeddin-i Keykubât dedemin ayağının tozunu ilk değdirdiği yere kurbanlar kesilip bismillahlarla birlik temeli atılmış olmakla, ben deyim dokuz yüzyıl, sen de bin yıl önce, bizim öz toprağımızın taşından örülmüş bulunuyordu ki, eni o zamanlar üç buçuk metre idi, yüksekliği on üç buçuk metre idi. Bir ucu tee şu tepelere, öte ucu tee uzak deryanın böğrüne dek dayanmakta idi. Şimdi, kadir mevlâmın izniyle karşınızda durmakta olan bu kısımı en kavi kısımı olup, durduğu yerde göçmesinin artık mümkünü bulunmadığını âlimler bize söylemektedirler..."

Açık yeşil renkli bir sürgün, taş duvar kalıntısının ince çatlağı arasından başını bahar güneşine uzatmıştı. Sürgünün ucunda iki yumuşak, yuvarlak, diri ve güleç yaprak, rehber kadının anlattıklarıyla pek az ilgilenen gezginlere bakıyordu. Onları tanımaya çalışıyordu. Yapraklar, usul usul esen bahar yelinin altında kıpırdanıyor, her kıpırdanışlarında çatlağın derinlerindeki kökleri biraz daha güçlenip kalınlaşıyordu. Sürgünün kalınlaşan köklerinden güç alan yapraklar, gezginlere el sallıyor, onların durağan, donuk seyirci özelliklerini uyanık bir ilgiye dönüştürmeye çalışıyordu.

Gezgin topluluğu; rehber kadının duvar çevresinde bir eski çağ büyücüsü gibi dönenmesine, ağzının köpürmesine şaşkın bakıyor, mavi plastik ayakkabılarını fıst fıst duvarın dibine sürtmeleriyle eğlenip gülüşüyorlardı. İçlerinden tarihe biraz ilgi duyanları, ellerindeki, gezginler için hazırlanmış küçük ve ucuz bilgi dağarcıklarını didikleyip, sayfalar arasında Selçuklular bölümünü bulmaya çabalıyorlardı.

Başını duvar çatlağından güneşe uzatmış taze sürgün, gezgin grubunun az berisindeki küçük bir çocukla gözgöze geldi. Çocuk, tatil gezginine benzemiyordu. Çelimsiz, kuru omuzlarının üstünde küçük bir sandık taşıyordu. Sandığı ikide bir yere indirip, içinden özenle birtakım aletler çıkaran ve bunları birbirine ekleyen ya da birbirinden ayırarak durmadan çevrenin filmini çeken bir gezginin ardında, tetik duruyordu.

Yaprakların tam da, baktıkları şeyin bütününü kavrayamayan seyircilere karşı hırçınlaştıkları ândı. Çocuk, sandıktan çok, rehber kadının hareketsiz bir taş yığını için onca didinmesinden ve ardında beklediği gezginin böyle bir yıkıntı için bu kadar çok alet kullanmasından yorulmuştu. Bakışları, bütün bu olanların dışında, genç, diri, güleç, ona güneşin yakıcılığını unutturacak bir

şeyler bulma peşindeydi. Genç sürgünün yapraklarını o sıra gördü. Yapraklar ona gülümsediler. Yanlarına çağırdılar. Çocuk, taş duvarın arasından kendine el eden sürgüne doğru ancak iki adım atabildi. Rehber kadına:

"Bak teyze, bir dal. Onu da anlat," dedi.

Rehber kadın, pek az değişiklikle sık sık yinelediği söylevine ve lastik pabuçlarını duvarın dibine dibine sürtmeye ara verdi. Duvarla ilgili olarak söylenebilecek her şey üstünde kendinden gayrı kimsenin hakkı olmamalıydı. Kendinden gayrı kimsenin, duvarla ilgili olarak hiçbir şey bilmemesi gerekirdi. Kıskançlıkla, çocuğu hemen duvar kalıntısından beri itti. Duvar çatlağından dışarı uzanan sürgünü kendisinin de ilk kez gördüğünü belli etmedi. Gezginlerin, duvar üstündeki eksik bilgisinden kuşkulanacaklarını düşünerek, rehberlik sözlerine hemen yeni bir parantez açtı: yeni bir bölüm ekledi:

"Mukaddes daldır. Yüzyılda bir çıkar. Yazları, kızgın güneşe dayanamayıp kurur. Yeşiliken dala dokunan sevaba girer. Varlığı, sağlığı artar. Dal gençliğini ve sağlığını ona elini sürenlere geçirir. Buyrun sürün... Buyrun sürün..." dedi.

Elini dala sürdü. Dudaklarını kıpırdattı. Duasını bitirince yüzünü sıvazladı ve:

"Dala elini süren dibine kâğıt para atsın. Daldan aldığını ödesin," dedi. "Buyrun atın..."

Yerli gezginlerden biri, kadının söylediklerini yabancı gezginlere aktarmaya çalıştı. Güneşin altında çatır çatır çatırdayan ve durmaksızın yapısında en büyük bir canlıyı barındırmayacağını haykıran; halk bahçelerinde buldukları her yükselti üstüne çıkarak hep aynı konu üstüne hep aynı söylevi veren gönüllü söylevciler gibi, sadece bunu haykıran kuru bir taş duvarın arasından, nasıl olup da taze bir sürgünün fışkırdığı gezgin grubunu çok kısa bir süre düşündürdü. İçlerinden biri:

"Ne dalı bu?" diye sormayı akıl etti.

Fakat gezginlerden çoğu rehber kadını nasıl anlamadılarsa, kadın da bu soruyu anlayamadı. Soru yanıtsız kaldı. Gezginler, rehber kadının bütün anlattıklarını hiç anlamamış olsalar da, eski kalıntıları gezdirenlere para verilmesi gerektiğini öğrenmişlerdi. Ama bu kalıntılar içinden fışkırmış dallar, sürgünler için bir ödeme yapılması gerektiğini bilmiyorlardı. Bu yüzden, kendilerini gezdiren kadının ezberine kattığı yeni bölüm de, bu ilk adımda ödentisiz kaldı.

Rehber kadın, gözlerini kısıp sürgüne baktı. Sürgünün her ân eski duvarı çatırdattığını, biraz daha çatırdattığını duydu. Kendi geleceğini bir kez daha güvencesiz gördü. Hemen fırdöndü. Gezgin kadınlardan birinin eteğinden bir iplik kopardı. Sığırtıp ipliği sürgüne bağladı. Gezginlerden daha çok ilgi duydu sürgüne: Sürgünün adını "adak otu" koydu.

Oysa duvar, kadının sürgünü çekip köküyle birlik yolacağını ummuştu. Rehber kadının duvarı da, kendisini de en kestirmeden kurtarmayı akıl edemeyişine çılgınlar gibi öfkelendi. O denli öfkelendi ki, üst taşlarından birini çatlatıp sürgünün tepesine fırlattı. Sürgün her ân beklediği, ama zamanını tam kestiremediği bu darbeyle sarsıldı. Duyduğu küçük baygınlığa yenilmemek için, kökünü çatlağın dibindeki nemli toprağa biraz daha daldırdı. Kökünü daldırdıkça gücü arttı. Boynunu kaldırdı. Yaprakların tozunu silkeledi. Yaprak damarlarını genişletip güneşe açtı. Hâlâ kendisine bakmakta olan çocuğa yeniden gülümsedi. O zaman çocuk da sürgüne gülümsedi. Az önce yabancı gezginlere, rehber kadının anlattıklarını kendi dillerinde aktaran adama bakıp durdu:

"Bu dal büyür mü orada, amca?"

Adam, gezgin olmanın koşullarından yorgundu. İyi bir gez-

gin olmak için gerekli her şeyi tıpatıp yapmaktan yorgundu. Kale duvarları, burçlar, hanlar, hamamlar; herkes gittiği için kendisinin de gitmek zorunluğunu duyduğu her yer; sonra gezginlere gezgin eşyası satan dükkânlar, gezginlere gezgin yemekleri sunan lokantalar ve gezginlerden gezgin hayranlığı ile gezgin zenginliği isteyen her şeyin yükümlülüğünden yorgundu. Bir taş duvar arasından fışkırmış herhangi bir sürgüne duyulmayacak ilginin, gezgin olmayı zedeleyecek bir yönü yoktu. Bundan vazgeçebilirdi. Kural dışı sayılmazdı. Hele, eli yüzü kirli ve gezgin çantası taşıyan bir çocuğun sorusuna karşılık vermemenin kural bozucu hiçbir yanı yoktu. Tam karşıtı. İyi bir gezgin olmanın koşullarından biriydi bu; kirli çocuklara takma bir gülümsemeyle bakmak, onları ne denli sevdiklerini belli etmek ve onlarla asla yakından konuşmamak. Ama bu gezgin, halkıyla bütünleşmeyi seven bir gezgindi. O sevgisinden ötürü, çocuğun sorusunu karşılıksız bırakmadı. Yanından yürüyüp geçerken:

"Bilmem," dedi, "belki büyür, belki büyümez."

Çocuk, sürgüne, onun güneşe dönük diriliğine baktı. Sürgünün büyüyeceğini, büyüyüp taş duvar üstünde bol yapraklı bir ağaç olacağını düşledi. Ama ağacın toprağa eğik mi, yoksa dikey mi duracağını kestiremedi.

Rehber kadın, gezginleri, Alâeddin Keykubat dedesinin ilk su içtiği küpü göstermek üzere, taş duvarın kuzey yönüne itti. Zihninde, bundan sonraki gezginlere vereceği yeni bilgileri geliştiriyordu. Taş duvar, dibindeki tozlara gezginlerin pof pof attıkları madeni paralara ikircikli bakışlarla baktı. Sonra, rehber kadının ardından bağırabildiği denli yüksek bir sesle bağırdı:

"Nankör!"

Kadın, bu haykırışı duyamadı.

Çocuk, yükünü taşıdığı gezginin ardında, duvarın kuzeyine doğru uzaklaşırken dönüp dönüp, duvar çatlağının arasından kendisine el sallayan sürgüne baktı. Sürgün ona usulca fısıldadı:

"Birkaç yıl sonra yine gel."

Çocuk, sürgünün fısıltısını duydu. Başını salladı: Sürgüne sözverdi.

Sürgün, çocuğun kendi özgürlüğü ile geleceği günler için hazır etti kendini. Gece gündüz uyumadı. Tetikte durdu, köküyle her dakika toprağı daha derin kazdı. Çatlağın dibindeki ince toprağı ve ondan sonraki taşı delip daha derinlere indikçe gövdesinde yeni sürgünler uçverdi. Kalınlaştı. Soğuk kış günleri için koltuk altlarında besin biriktirdi. Biriktirdiği besin torbalarıyla taş duvarın böğrünü zorladı. Her zorlayışta taş duvar acısından kıvrandı. Gücünü tüketti. Sonunda andıza örümceği elçi göndermek istedi. Fakat örümcek, daha ilk andız filizi çatlağın arasından başını güneşe uzatır uzatmaz gebe karnını içine çekmiş, sürgünün ucuna taktığı ağ iplikçiğini dışarı uzatmış ve iplikçik onu çoktan çekip dışarı, uzaklara götürmüştü. Tohumla örümceğin, uzun bir birliktelikliği izleyen ayrılıkları bu denli yalın ve kısa bir törenle olmuştu. Taş duvar, öfkesi, kendi söylev gürültüleri ve zorba çatırtıları arasında örümceğin gidişini duyamamıştı.

Taş duvar kalıntısı, bu kez acı acı düşündü. Daha iyi düşünebilmek için çubuğunu yaktı. Ama ilk nefeste tıkanır gibi oldu. Boğuk boğuk öksürdü. Güç nefes alıyordu. Kökten çıkan yeni sürgünler nefes borularına, kasıklarına, kemiklerine basınç yapıyordu. Çubuğunu acele söndürdü. Öksürüğünü engellemek ve birazcık olsun rahat nefes alabilmek için kendini çatırdattı. Çatırdatıp gövdesinde yeni yarıklar açtı. O zaman sürgünün çatlağı da genişledi. Yeni sürgün uçları hemen başlarını genişleyen

çatlaktan dışarı, güneşe uzattılar. Açık havada özgürce, dirice gerindiler. Kaslarını oynattılar ve çatlağı biraz daha genişlettiler. Kök, sürgün uçları aracılığıyla biraz daha kalınlaşıp güçlendi; temel taşlarını biraz daha zorladı. Taş duvar kalıntısı, olduğu yerde sallandı. İyice çatırdayıp kağşıdı. Temelindeki en iri taşların düzensiz parçalara ayrıldığını duydu. Hıçkırdı. Sakalına tutundu.

A ğ a ç

"Hacı Osmân-ı Velî'nin mübarek adına kadir mevlâmın ihsan buyurduğu tohumdan olmuştur bu ağaç," dedi rehber kadın çevresindekilere.

"Alâeddin-i Keykubât dedemizin ahfadından Hacı Osmân-ı Velî efendimiz bir gün buralarda gezinirken kendisine gökten bir nûr inmiş. Nûrun içinden bir huri çıkmış ve huri Hacı Osmân-ı Velî efendimize:

-Ey Hacı Osmân-ı Velî, sen ki büyük soydan gelmesin. Fukara kullarını giydirdin, aç kullarını doyurdun, yorgun yolcuları evinde konuk ettin, yatırdın. Dam altında serinlettin. Amma velâkin bir ağaç dikmedin. Yarın seni bulamayacakları düşünmedin. Yarın seni bulamayacak ırak yol yolcularının nerde serinlenip, hangi dal altında dinleneceklerini akletmedin. İhsanını tam eyle ki, yarın her kim ki adını anar, hayırla ansın. Hayırla anıp sana dileğini ulatsın. Ulanan dileği duy. Öte dünyada da vecibesini yap, buyurmuş.

Derken efendim, nûr üstüne binip yeniden göğe uçmuş huri. Hacı Osmân-ı Velî babamız, rivayete göre, işte şurda çakılıp kalmış. Ne yapacağını, ne edeceğini şaşırmış. Altı rekât namaz kılmış. Namazı tamam edip kadir mevlâma seslenmiş:

-Ey kadir mevlâm! Bu bana gönderdiğin nedir? İn midir, cin midir? Yoksa ben erdim mi? diye suval eylemiş.

Suvaline cevap beklenirken bir de ne görsün? Diken bitirmeyen toprakta, tam da bastığı yerde bir sürgün uç vermemiş mi? Hacı Osmân-ı Velî efendimiz anlamış ki, bu kadir mevlâmın cevabıdır. Sürgünü her akşam, her sabah sulamış. Sulayıp büyütmüş. Oğullarına da vasiyet etmişti ki, her kim derdine devâ, hastalığına şifâ bulmaz, gelsin ağaca yalvarsın. Ağaç mukaddestir, demiş. Ağaca yalvarıp, üstünden bir bez koparsın, ona bağlasın. Dileğini ermiş babanızın ruhuna ulatsın. Bana bu ağacı ihsan eden kadir mevlâm, benim vasıtamla kullarının dertlerine şifâ bulmasın olamaz, demiş."

Kadın başına acı yeşil renkte bir naylon eşarp bağlamıştı. Sırım gibi uzun, kara kuru, ağacın yanıbaşında duruyor, hiç inişi çıkışı olmayan bir sesle konuşuyordu. İşsizler, borçlular, çocuğu olmayan kadınlar, oğlunu gelininden soğutmak isteyen kaynanalar, kaynanasının dilini bağlamak isteyen gelinler, çocuğunun ishali dursun isteyen analar, beli ağrıyan nineler, dizi ağrıyan dedeler, karasevdalı delikanlılar; çevredeki bütün köylerden, kasabalardan bölük bölük gelen; kadını ve erkeği ayrı gelen bütün bu dertli topluluğu, günboyu ağaca bezler, iplikler bağlıyor, ağacın çevresinde halkalanıp halkalanıp dağılıyordu.

Rehber kadın, birden uzamış ve böyle ölçüsüz uzamanın sonucu, kökünden yeterince beslenemeyerek kuruyup kalmış bir daldı sanki. Ağzı da bir çizgiyi andırıyordu. Kuşku ile düşmanlığın, ödleklikle saldırganlığın çarpıştığı kemikli bir yüzü vardı. Bu yüzün alt yanını nerdeyse bölen ağız çizgisi sürekli olarak aynı sözleri fısıldıyordu. Ağacın dibine konmuş bir konserve kutusuna çakılı gözleri, yüreğinin çoraklığını gizliyordu. Konserve kutusu, akşama doğru yarısına dek bozuk paralarla dolmuş olu-

yordu. Gün batımlarında, dertli kalabalığının ardı kesilince, kadın hemen yere bağdaş kuruyor, teneke kutuyu önüne boşaltıyordu. O zaman, yakaladığı avı kaptırmamak için bütün kaslarını germiş, kendisini ve avını savunmaya hazır bir hayvanı andırıyordu. Gırtlağından nerdeyse bir hırıltı boşanıyor ve kadın bu hırıltılar arasında bozuk paraları acele acele sayıyordu. Saydığı paraların büyük bölümünü, koynunun ta derinliklerinden çıkardığı bir keseye dolduruyordu. Keseyi iyice düğümlüyor ve yine koynunun taa derinliklerine gizliyordu. Kalan paraları avucunun içinde sıkarak kalkıyor, bunları az sonra anası Esma'nın kucağına fırlatmak, ölümü her gün geciken bu huysuz, bu inmeli, kendisine başındaki şu naylon eşarptan gayrı hiçbir şey vermemiş anaya ilenerek bir tas çorba pişirmek üzere ağacın yanından uzaklaşıyordu.

Ağaç, kadının ardından çaresizlikle, utançla bakıyordu. Üstüne bağlanan paçavraların ağırlığı altında eziliyordu. Bodur bir ağaç olarak işlevinin bir duvarı yıkıp da, bir dertli yığınının paçavralarını dallarında taşımaktan öteye gidememesindeki hüzünlü öfkeyi yaşıyordu. Henüz genç bir sürgünken, sıkıştığı yerde onu seçmeyi bilmiş, kendisine ilgiyle bakmış olan çocuğu düşünüyordu.

Yolcu

Adakçı kadının, anasının verdiği adla "adak ağacı"nı gecenin bekçiliğine bıraktığı bir akşamüstü, yamaçlardan aşağı bir yolcu indi. Gençti, yağızdı, elleri büyük ve güçlüydü. Tek değildi sanki. Binlerceydi. Bir duvar çatlağından kendisine el sallamış genç sürgünü arandı. Taş duvar kalıntısının yerinde, üstüne çeşit

çeşit ipler, bez parçaları bağlanmış, yaprakları yumuşak ve yuvarlak, boyu kısa, yapısı ince, ama kökleri kalın bir ağaç gördü. Ağacın çevresine iri taş parçaları dağılmıştı. Taşlardan bazıları çoktan toza dönüşmüştü. İri, dört köşe duvar taşlarından bazıları da çakıl taşı iriliğinde parçalara bölünmüştü.

Yolcu, ağacın yapraklarını örten, bu yaprakları nerdeyse görünmez kılan paçavra bolluğuna baktı. Ağaç, dallarındaki paçavra yığınının altından küçük bir çocuğun gözlerini tanıdı. Ayrı topraklarda, ama aynı hızla birlikte büyüdüklerini bildi. Sevindi. Ona, paçavralarla dolu kollarını uzattı. Dallara sıkı sıkı düğümlenmiş bez ve iplikler nerdeyse baharın akşam yelini kesiyor, sarı çiçek tozlarının döllenmesine engel oluyordu.

Yolcu, kazmasını toprağa saplayıp bir an durdu. Ağacın tutsaklığına baktı. Düşündü. Sonra dallardaki paçavraları, iplikleri, bez parçalarını düğümlerinden teker teker çözmeye koyuldu. Her bir parçayı birbirine dolaştırmamaya ve ağacın yeni sürgünleri ucundaki sarı çiçeklerin döl yataklarını incitmemeye özen göstererek çözmeye koyuldu. Çözdükçe parçaları, parçaların dokundukları iplikleri daha yakından tanıdı.

Böylece, bu ipliklerin dokunduğu parçaları, bu parçaların ördüğü duvarı yıkmak için o da, kendi kavgasının yollarını öğrendi. Kulağı, yuvarlak ve yumuşak yaprakların esen yelde usul usul anlattığı duvar öyküsünde, bir tohumdan daha devingen olduğunu bilmenin güveniyle eğildi toprağa; kazmasını sırtladı.

YOL

Trendeyim. Çok sevinçliyim. Bir trene bindiğim için böyle sevinçli olabileceğimi sanmazdım.

Bu akşamüstü, bir ara, iki günlüğüne geldiğim bu kentten tutuklanıp alakonulmuşum duygusuna kapıldım. Sanki bir daha hiç evime, işimin başına, tanıdığım sokaklara, caddelere dönemeyecektim. Büyütmüşüm. Trendeyim işte.

Tipi sürüyor. Ama artık tipinin sürdüğünden bile habersizim. Oysa, az önce tek düşüncem buydu. Her şey beni bu düşünce içinde tutuyordu. Her yer dizboyu kar. Dün kalkması gereken uçak kalkmadı. O uçak bugün de kalkmadı. Otobüsler yollarda çakıldı kaldı. Devletin ekipleri araçlarını homurdatarak ve gıcırdatarak karla savaşmaya gittiler. Önce yakınlardan başladılar. Sonra daha uzaklara gittiler.

Önceki gün işlerimi bitirmiştim. Uçak biletim cebimdeydi. Birkaç saat sonra yeniden eski kabuğumda olacaktım. Kafamda her şey sıralı sekiliydi. Güne nerden başlayacağımı bilecektim. Gideceğim adresleri aramayacaktım. Yol kavşaklarında şaşırmayacaktım. Yemek listelerine bakıp "Ne yesem?" diye düşünmeyecektim. Akşamları, işyerleri kapandıktan sonra ne yapacağım, neyle vakit geçireceğim diye bir sorunum olmayacaktı.

Bu trene bir doğu ilimizden bindim. Trende bile yer bulma

olanağı nerdeyse tümden ortadan kalkmıştı. Sonunda kendimi bu yolcu treninin bir köşesine atmayı becerince, derin bir soluk aldım. Hattâ, bulunduğum kompartımana biraz sıkışarak daha iki kişinin bile yerleşebileceğini görmek beni şaşırttı. Başka zaman olsa, buraya artık asla tek kişinin bile sığamayacağını düşünürdüm.

Kompartıman, bütün ötekiler gibi ağır kokuyordu. Ama sıcaktı. Kokuyu çabuk unuttum. Kompartımanın sıcaklığından oldukça büyük bir mutluluk bile duydum. Camdan uzağım. Kapının yanındayım. Bu yüzden dışarının ayazını da çabuk unuttum.

Camın önünde yaşlı bir adam oturuyor. Karşısında, orta yaşlı bir adam uyuyor. Onun yanında bir kadınla bir de kız var. Pufböreği yiyorlar. Ben onların yanındayım. Karşımda, yaşlı adamın yanında, yine yaşlı bir adamla bir de oğlu ya da torunu yerinde görünen bir delikanlı oturuyor. Adam, sarılığa yakalanmış gibi. İnce beyaz seyrek sakalları, lekelerle dolu safran sarısı bir derinin üstünde tüy gibi duruyor; sanki uçuşuyor. Delikanlı, arada bir eğilip ona bakıyor. Uyuyup uyumadığını ya da ölüp ölmediğini anlamak istiyor. Ellerini sık sık iki bacağının arasına koyuyor, derin geriniyor; sonra yine bırakıyor ellerini.

İçeri girince herkese başımla selâm vermiştim. Sarılığa yakalandığını düşündüğüm adamla uyuyan adamı dışında, ötekiler de bana başlarıyle selâm vermişlerdi. Cam önünde oturan yaşlı adam, omuzlarını dikeltmişti:

"Buyruuuun, buyrun!" demişti.

Sesi, yaşından beklenmeyecek denli gürdü. Üstünde, modası geçmiş takım bir elbise. Gri renkli çirkin bir yün yeleğin altında kravatı da görünüyor. Kravatı çok ince ve kirli. Saçları güzel ama. Uzun, parlak, dalgalı beyaz. Gözleri boncuk gibi. Buruşuk gözkapakları ve uzun kaşları altında sık sık yok oluyor bu küçük, boncuk gözler. Bana bir ev sahibi gibi:

"Buyruuuun, buyrun!" deyip yerinde dikelerek geri oturduktan sonra, ötekilerin hemen hepsi derin bir soluk alıp vermişlerdi. Beni selâmladıklarında sanki bir kurtuluşa ermişlerdi. Önce anlamadım. Yadırgadım. Genellikle, fazla sıkışmamak için, belli sayıdan sonra bir kompartımana giren her yeni kişiye can sıkıntısıyla bakılır da ondan... Oysa burdakiler beni hiç de hoşnutsuzlukla karşılamadılar. İçimdeki kıvanç duygusuyla, usulca kapı yanındaki yere iliştim.

İçeri girince, camın önündeki ak saçlı, beni en coşkuyla karşılayan kimse olmuştu doğrusu. Öyle olmaması gerekirdi. Besbelli sözünü kesmiştim. Bir şey anlatmakta olduğu apaçıktı. Hem de, anlatılmakta olanın yarıda kesilmesinin suç sayılabileceği bir tutku vardı anlatışında. Ama belli oldu. Düşünce zincirini koparamazdım. Anlattıklarını bozamazdım. Ben oturur oturmaz, kaldığı yerden sürdürdü:

"... Efendime söyleyeyim, en çok kuru incir veriyorlardı. Hem besliyor, hem de sıcak tutuyordu. Hastalanmaktan çok korkarım. O zamanlar daha çok korkardım. Elden ayaktan düşerim de, iş-güç kalakalır diye... Eh, askersin de... Kim kime, dum duma... Bir hastalanırsan, efendime söyleyeyim, yandın!.. Ondan bir yıl önce ne yaptım, biliyor musunuz? İki katırım vardı. Birini verdim askerliğime karşılık. Katır çok lâzımdı. İki katır veren hiç askerlik de yapmayabilirdi. Fakat ben, katırlarımızın anca birini verdim. Ötekini veremezdim. Versem, iyice batarım. Efendime söyleyeyim, ertesi yıl beş katır da versen artık nafileydi ya... Bütün katırlarını verenler, ardından tek tek kendileri de alındılar. Ben de gittim... Neyse, katırın biri kaldı hiç değil. Hoş, ona da bakamamışlar ben askerken. Ot yok, yem yok, sap yok, saman yok... Ölmüş hayvan. Çok kötü oldum. Ne deyim size, evin eşiğine oturup ağladım bile. Zaten değnek gibi kalmışım. Şöyle,

hayali fener. İşte hep o kuru inciri yemekten. Ben, buldum mu yiyorum. Haşlayıp veriyorlardı. Bazen yağda da pişiriyorlardı. Güzel de oluyordu. Severdim. Ondan daha kuvvet verici bir şey de yok pek; yiyorum ben de... Ne kadar verilirse... Derken efendim, ben bir ishale yakalanayım üzerinize afiyet. Ardından hadi çevirdi mi dizanteriye. Artık iflâh olmam diyordum. O halde kaçak kovalıyoruz. Dizlerimde derman yok. Derken, bir gün köyün birine baskın yapmıştık efendime söyleyeyim. Sonra, bir de baktım ki ben, baskın yaptığımız evlerden birinde kendimi bilmez yatmaktayım. Orda düşüp kalmasaydım, bunlar da bana bakmasalarmış, gitmiştim canım... Sonra bölüğüme katılayım dedimse de, bölük nerde, ara da bul..."

Öteki yolcular dinler görünüyorlar, ama dinlemiyorlar. Oysa anlattıkları ne kadar ilginç! Tatlı da anlatıyor üstelik. Bu uzun gece yolculuğu nasıl geçer başka?

Kompartımandaki herkes, benden çok önce binmişti trene. Belki üç, belki beş saat önce. Yaşlı adamın anlattıklarına ilgi duymamalarına şaştım doğrusu. Beni oyalıyor. Ben sadece dinler görünmüyorum, dinliyorum. Böylece zaman daha hızlı geçiyor. Trende bir yer bulmaktan duyduğum sevinç hemen azalmamış oluyor. Tek şey tedirgin ediyor beni: Ak saçlı anlatırken, kendi kendine bir soru sorması gerektiğinde ya da bir şeyin üstüne dikkati çekmek istediğinde yanında oturan, sarılığa tutulmuş olduğunu sandığım yaşlı adamı dürtüyor. Adamcağız o zaman hafifçe bir sıçrıyor, oğlu olduğunu sandığım delikanlı da yerinden şöyle bir kımıldıyor her seferinde. Berikinin ölmemiş olduğunu anlayıp içi rahatlıyor, ama hasta adamcağızın uyandırılmış bulunmasına da canı sıkılıyor. Bu durum sık sık yineleniyor. Deli-

kanlı, galiba bir kez yer değiştirmeyi denedi, fakat hem ak saçlının sözünü kesemediği, hem de tüy sakallının her sıçrayıştan sonra hemen yeniden ölüme ya da uykuya kaymış olduğunu gördüğü için, bir aralık bulup tasarısını gerçekleştiremedi.

"... Derken efendime söyleyeyim, Mudurnu'nun oralarda bir kaçakla arkadaş olduk. Ben bölüğü bulsam kaçağı hemen teslim edeceğim ya, vurur murur diye hiç belli etmiyorum. Sanki kendim de kaçakmışım gibi yapıyorum. Adam beni sırtında bile taşıdı, nemelâzım. Öyle dermansız kalmışım canım, ne diyorsunuz... İkide bir oturu oturuveriyorum. Kaçak, basıyor bana küfürü bir yandan, yine de bırakmıyor, taşıyor beni. Bölüğümü aradığımı söyleyemediğim için, ister istemez köyüme, evimin kapısına kadar götürdü beni. Katıra nasıl ağladığımı o da gördü yaa... Neyse, ben de onu az saklamadım. Bölüğü bulsam teslim edecektim tabii. Bulamayınca, eh o kadar da kahrımı çekmiş, biz sakladık bunu. Kaç ay sonra bölüğün, köyün arkasında, Aktepe'de olduğunu duydum. Ulan evi basarlar masarlar da... En iyisi, kuşanıp gittim. Giderken, bizim arkadaşa, mecburiyet oldu, söyledim. Böyle, böyle ahbap, dedim. Kuşanıp gittim. Bölükte beni öldüm sanmışlar. Artık işte laf kavuttuk. Ne deyim, ölebilirdim de canım...

-Yarın köye baskın maskın olur. Sen git. Ben de buyum, demiştim kaçağa.

Sonra essahtan da bizim köye baskın için emir geldi. Bizim evi bile bastık. Bir yandan da diyorum, efendime söyleyeyim, ister misin bu herif bana inanmasın ya da nasılsa kendi evidir, basmaz, en emniyetli yerdir, diye gitmemiş olsun? Ahırlarımıza ne dalıp çıkıyoruz ya, bende hep kaçağı bir köşede buluverme korkusu. Gözleri de çakır çakırdı bunun. Karanlıkta bile hemen

belli eder kendini. Eh efendim, ne bileyim değil mi, kalır kakılır da buralarda... Anama kaş göz ediyorum. Gitti mi, demeye getiriyorum, anlamıyor. Geç anlardı rahmetli. Zaten gözlerinden biri de iyi görmezdi. Eee öteki, bizimki deseniz taze gelindir. Onca candarmanın, askerin içine çıkamaz. Çıksa da yüzü gözü dürülü; anlaşabilirsen anlaş.

Herif yok, gitmiş neyse... Bir "ohhh" çektim efendime söyleyeyim. Bizim damda, ahırda ne yakalanmadı ya, artık nerde yakalanırsa yakalansın... Biz o gün, o gece köyde tam dokuz kaçak yakaladık. İçlerinde bizimki de vardı. Bazen derim, efendime söyleyeyim:

-Ulan kaçak olacağına kaçak kovalasaydın, senin de bir madalyan olurdu şimdi..."

Ben ak saçlının anasından daha körüm anlaşılan. Buraya kadar adamcağızın yakasında sallanan madalyayı görmemişim. Oysa kılığını, kıyafetini iyice görüp anlamıştım. Sanki koca madalya görülmez mi? Demek rozet, düğme falan görür gibi bakmışım koskoca madalyaya...

"Haaa,'bize önce bu madalyayı vermediler. Öyle şırp diye verdiklerini sanmayın canım! O zamanlar, Kurtuluş'tan sonra, köyün içinde tellâl dolaştıydı. Şu, şu zamanlarda askerlik yapmış olanlar kumandanlığa gidip, şu şu kadar da bir para verip taltifnamelerini alsınlar diye. Çok bi para değildi ama, çok kimsede o bile yoktu. Bende de pek yoktu ya, bizimki heveslendi. Çok istedi bu kâadı alayım. Dırdırından kurtulayım diye gittim. Biz de efendime söyleyeyim, işte böylece pulu bastırıp bu kâadı almıştık o zamanlar.

-Ne işe yarar bu kâat? demiştim. Kaldırıp atmıştım sandığın gözüne. Unutup gitmiştim bile. Çok kızmıştım fakat. Taltifnâme-

nin bir bükülü kâat olacağını ne bileyim? Kafasızlığıma öfkeleniyordum. Gidip almayanlara imrenmiştim. Onları çok takdir etmiştim.

-Bilsem gitmezdim!..

Böyle öfkeli öfkeli dolanıyorum köyün içinde. Neyse efendime söyleyeyim, zaman geçti de öfkem yatıştıydı.

Çocuklar arada bir derlerdi:

-Baba, şu kâat sefil oluyor şuralarda. Bir gün kaybolup gidecek...

-Giderse gitsin, derdim ben de.

Bir seferinde bizimki hattâ:

-Efendi, kurdelesi ne solmuş. Çözülüp dağılmış. Ne olacak bu? demişti de sandığı yerleştirirken:

-At gitsin! demiştim ben de, efendime söyleyeyim, iyi ki atmamış. Ondan sonra uğraş dur. İspat et ki, şu zaman şurda, şurda savaştın.

-Katır verdi. Kendi savaşmadı, deyiverirler. Gel de anlat. Hoş, katır verip, at verip, para verip, ne edip edip kendileri hiç gitmeyenler de takındılar ya bunu şimdi... Çok kimse takındı. Kâadı olmayanlar, yarını yırtık olanlar... Bol bol dağıtıldı. Ben önceleri, kanun çıkınca da pek bir aldırmadıydım:

-Kuru madalya, n'olur, dediydim.

Maaşa bağlandık halbukiyse. Üç ayda bir gidiyorum, paramı alıyorum. Memurlar hemen yapıveriyorlar işimi. Siz bile şimdi, bana bakıyorsunuz:

-Efendi amca buyur, deyip yol veriyorsunuz. En baş köşeye oturtuyorsunuz. Ne deyim, mahcup ediyorsunuz. Gerçi efendime söyleyeyim, ben de hak etmedim değil. Ettim hak. Etmeyenler de almışlar ya, sen nerden bileceksin? Yarın o da biner trene, onun da önünde eğilirler. Onu da baş köşeye oturturlar, sizin bana

yaptığınız gibi. Ne diyorum canım, kul değil miyiz, bilemeyiz. Anlayamayız. Arada kimlere kısmet olmadı bu madalyalar, üç aylıklar... Gerçi, yine de olsun. Bana da kısmet olmayabilirdi, efendime söyleyeyim, ben de kaynar giderdim, gidenler olmadı mı?

Bütün trenlere bedava biniyorum. Binip oraya gidiyorum, binip buraya gidiyorum. Evvelsi hafta tam iki sefer Eskişehir'e varıp geldim. Orada iniyorum, dönene biniyorum. Bu yanda iniyorum, öte yana gidene biniyorum. Kimse bir şey sormuyor.

-Hani biletin? demiyor.

Basamakları çıkıyorum.

-İstiklâl Madalyalı, diyorum.

Zaten işte yakamda. Hemen kenara çekiliyorlar. Şöyle terbiyeli terbiyeli başlarını eğiyorlar.

-Buyrun efendim. Buyrun efendim... deyip yol veriyorlar.

Buyurup geçiyorum. Bütün hatlara bindim efendime söyleyeyim, binmedimse binmedimse bir..."

Ak saçlı konuşuyor. Memur biletleri görmeye geldi. Benimkini gösterdim. Ötekiler daha önce göstermemişler miydi, bilmem ki. Onlar da gösterdiler. Ak saçlı, göğsünü ileri çıkardı, durdu. Memur:

"Oooo beyamca, yine nereye?" dedi.

Bu tür bir soru ak saçlının canını sıktı. Küsmüş gibiydi. Boncuk gözleri yuvalarında kayboldu.

"Tanıdın demek beni?" dedi kırgınlıkla böbürlenme arasında.

"Tanımaz olur muyum beyamca? Artık insaf!" dedi memur. Sonra bizlere baktı. Gülerek:

"Bu ay sekizinci", dedi.

Omuz silkti. Çıktı.

Doğrusu memurun davranışını çok insafsız buldum. Yüzüne

vurmayabilirdi. Bize açıklamayabilirdi... Ak saçlının hevesi kaçmıştı. Yine de konuşmaya hemen başlar sanmıştım. Başlamadı. Çok yazık. Gözleri çukurlarına girip çıktı birkaç kez. "Püf" diye hafifçe bir güldü sonra. Yanındaki delikanlıya:

"Demek baban ha bu senin?" dedi.

Delikanlı başını salladı.

"Demek epey hasta?"

Delikanlı yine başını salladı. Yine kollarını dizlerinin arasına koyup çekti, gerindi. Kadınla kızı pufböreklerini bitirmişlerdi. Şimdi sakız çiğniyorlar.

Ak saçlı arkasına yaslandı. Karşısında uyuyan orta yaşlı adama baktı. Uzun kaşları çabuk çabuk inip kalktı. Derken bana döndü:

"Bu da hep uyuyor. Kaç saattir uyuyor", dedi. "Biz savaşırken, efendime söyleyeyim, uyku-durak ne kelime, ohooo!.. Doğru dürüst yemek de yok. En çok kuru incir veriyorlardı. Bazen haşlayıp verirlerdi. Bazen yağda da pişirirlerdi. Hastalanmaktan çok korkarım. O zamanlar daha çok korkardım. Biz bu kuru incirleri yiye yiye, efendime söyleyeyim..."

Tren bir yerde durdu. Ak saçlı, trenin durduğunu bile anlamadan sözünü sürdürüyor:

"Bir hastalanırsan, ne diyorum canım, yandın... O zamanlar biz kaçak peşindeydik. Katırımın birini daha önce vermiştim ama, ötekini de vermek istememiştim. Hoş, iyi ki de vermemişim... Çünkü, katırlarını, paralarını verenler de sonunda..."

Bir jandarmayla bir polis, "Destur, destur" diyerek koridordaki yolcuları aralayıp bizim kompartımana başlarını uzattılar. Ortalarına, ancak lise öğrencisi olabilecek yaşta bir delikanlıyı almışlardı. Delikanlının bir eli polisin öteki eline bitişikti. Elleri-

nin birleştiği yerin üstüne ceket gibi bir şey atılmıştı, ama anladım: Çocuk polise kelepçeliydi. Yüzü morarmıştı. Burnundan ince bir kan sızmış, dudaklarının üstünde kurumuştu. Belki de buz tutmuştu kan. Kanın ne zamandan kaldığını anlamak güç. Gözleri çok kırmızıydı çocuğun. Şişti. Bir kişinin hem ayakta duramayacak denli bitkin, hem de böyle dimdik oluşunu bir arada gördüm ilk kez. Kitaplarda anlatılır da, insan tam gözünün önüne getiremez. "Bitkin, ama dik," denir. Bu gövde de bitkindi ama, ona böyle dik bir görünüm veren, kasların, kemiklerin dışında başka bir şey olmalıydı.

Jandarmayla polis "Destur, destur" diye kalabalığı yarıp bizim kompartımana başlarını uzatınca, ak saçlı da hemen ev sahipliğini takınıp, "Buyruuun, buyrun"u çekmişti. Polis:

"Sıkışın acık hele. Bittik," dedi.

Sıkıştık ama, üç kişiyi alacak kadar yer açılmadı. Ak saçlı da, yeni gelenlerin bir tutukluyla birlikte olduklarını anlayıp köşesine çekildi. Bacaklarını hemen hiç toplamadı. Nedense, çocuğu ayakta bırakacaklarından korktum. Oysa, olamazdı böyle bir şey. Ya hep birlikte oturacaklar ya da oturamayacaklardı. Kalktım:

"Siz geçin. Ben dinlendim," dedim.

Sakız çiğneyen kız, iyice anasına sokuldu. Anası, diyorum artık. Herhalde anasıdır. Çok benziyorlar. Anası, uyuklayan orta yaşlı adama pek sokulamadı. Benim yer verişime kızdı. Kötü kötü başını salladı. Polis ve liseli çocuk nerdeyse kucak kucağa sıkıştılar kalktığım yere. Babası sarılığa yakalanmış sandığım delikanlının yanına da jandarma ilişti. Dışarı çıkmak istedim ama, kompartımanın kapı önünden gayrı gidecek yer yok gibi. Üstelik de ak saçlı, bu kez artık boncuk gözlerini tümden üstüme çivilemiş:

"Biz candarmayken çok kaçak kovaladık..." diye yeniden başlamıştı söze.

Anlattıklarını yeni gelenlerin de duymasını istiyor. Ne denir? Dinliyormuş gibi yapıyorum ben de.

"Bir seferinde dizanteri oldum. Çok kuru incir yemeği yemiştim. Askerlik bu. Ne verirlerse onu yiyorsun. Üstelik kuru incir de, efendime söyleyeyim, hem sıcak tutuyor, hem de besleyici. Kaçak da kovalıyorduk. Ne diyorum canım, her gün bir yere baskın. Ben dönmüşüm hayali fenere. Bir seferinde, baskın yaptığımız evlerden birinde böylece düşüp kalmışım. Onlar bana bakmasalarmış çoktan ölmüştüm canım. Bu madalyanın yüzünü falan da göreceğim yokmuş o zaman. Öyle şırp diye de verdiklerini sanmayın!.. Ohooo, çok daha sonra. Önce boru gibi bükülü bir kâat verdilerdi Kurtuluş ertesi. Hoş bu madalyayı verdiklerinde de önce ne işe yarayacağını anlamamıştım. Kanun çıkınca, efendime söyleyeyim, götürdüm kâadımı da bunu takıverdilerdi yakama. Ben de diyordum bizimkine hep: "Atıver gitsin..." Neyse, biz bunları takındık. Maaş da bağladılar. Trenler bedava..."

Jandarma, yorgunluğundan sıyrılıp hemen eğildi ak saçlıya. Kesti sözünü:

"Her yere bedava mı?"

"Her yere bedava," dedi ak saçlı, yan gözle tutukluya bakıp.

"Ömür boyu mu?"

"Ömür boyu," diye karşılık verdi ak saçlı. "Hem istediğin kadar git gel. Kimse sormuyor. Yol veriyorlar. Buyur ediyorlar..."

Jandarma polise baktı. İmrenerek konuştu:

"Gördün mü? İnsan yabana atmamalı canım. Bir gün bir yerden yine de ses veriyor demek yaptıkların..."

Bu kez polis sordu ak saçlıya:

"Siz de kaçak tutmuştunuz, öyle mi? Tutup teslim verdiniz?"

"Öyle," dedi ak saçlı. "Kurtuluşta... Bizim kendi adamlarımız asker kaçağı idiler ya?.."

"Bizimki asker kaçağı kovalamaktan daha beter," dedi jandarma. "Karşında bir düşman olur, değil mi ya? Savaşmak gerekir. Eh, savaştan kaçanı tutmak sevap. Biz seni niye tuttuk len, biliyor muyuz?"

Dürttü lise öğrencisini. Öğrenci, -öğrenci diyorum artık,- baygınlıkla canlılık arasında:

"Size de başka türlü bir madalya verirler canım" dedi.

Ak saçlı hemen onayladı tutukluyu:

"Öyle, öyle... Elbet İstiklâl Madalyası vermezler, fakat ne bileyim, önemine göre, başka türlü bir madalya verirler belki. Maaşa bağlamasalar bile, başka bi takım istifadeleriniz olur ilerde belki. Bizim oldu işte çok şükür..."

Birden sustu. Uzun uzun düşündü. Jandarmayla polis de uzun uzun düşünüyorlar. Derken ak saçlı, başıyla tutukluyu gösterip:

"Ne kaçağıymış bu?" diye sordu.

"Ne bileyim? Anarşist kaçağı diyorlar," dedi jandarma silkinip. "Öyle değil mi len?"

Dizini dürttü çocuğun. Çocuk duymamış gibi durdu. Hiç karşılık vermedi. Ak saçlı, daha uzun düşündü. Yerinde kımıldadı. Sonra daldı. İnce hesaplardan çıkıp yeniden kımıldadı:

"Bunun için sivillere bile para veriyorlar bugün, ya... Sizin iş daha iyi. Belki ilerde size bütün vasıtalar bedava olur. Belki, efendime söyleyeyim, başkaca iyi istifadeleriniz de olur. Benim kadar beklemezsiniz de belki..."

Gırtlağında bir yutkunma oldu. Giderilemeyecek bir açlık duygusunu bastırmak isteyen dili, dudaklarının üstünde acele dolanıp eski yerine döndü.

"Hem baksana, siz kaçakları trenle mirenle taşıyorsunuz... Bizse, ohooo... Ne diyorum canım, şimdiki işler hem daha kolay, hem rahatı, yararı daha bol..."

Sarılığa yakalandığını sandığım adamın oğlu fırlayıp kalktı yerinden. Beni itti, dışarı çıktı. Jandarma, polis ve ak saçlı, delikanlının ardından bakakaldılar. Üstlerinde, sanki fırtınaya gebe bir esinti dolandı. Tutuklu da, bağrını bu esintiye vermişçesine, ilk kez rahatça yaslandı arkasına. Kelepçesini örten ceketimsi şeyi sallayıp yere düşürdü. Bu bir kaza mıydı? Anlayamadım. Çocuk bakışımı gördü. Gülümsedi. Dudağının üstündeki kurumuş kan çatladı sanki.

Trendeyim. Her yer çok ağır kokuyor. Kompartımanlar kadar koridorlar da. Kafamda sıralı sekili duran her şey hızla sırasını bozuyor. Bir yerlerden sızan ıslak soğuk, yolların tipisini ve keskin ayazı her ân üstüme üstüme yığıyor. Dönüp dolaşıyorum. İlk girdiğim kompartımandan içeri bakıyorum ara sıra. Tutuklu dinleniyor. Ak saçlının konuştuğunu görüyorum. Çok sıkılıyorum. Soğuk ve karanlık beni yemesin diye, tutuklunun dudağında bir gülümsemeyle çatlayan kurumuş kanı içimde gezdirerek, gezdirip ılıtarak her tarafta, kompartımanı bırakan delikanlıyı arıyorum. Onu gözden yitirmezsem, yolboyu bu trenin içinde olduğunu bilirsem, önünde sonunda bitecek, ama yine de uzun olan bu yolculuğa kolayca katlanabilirim sanıyorum.

ÖZGÜRLÜKÇÜ

"Nankörler! Beni unuttular. Herkes beni unuttu. Kimse beni anlamadı. Özgür olalım, özgür olsunlar, diye ömrümü verdim onlara. Ne oldu? Hiç. Artık ne halleri varsa görsünler. Onlar beni unuttuysa, ben de onları unuttum. Onların yüzünden bir gün bile özgür olamadım. Bir gün izin vermediler özgür olmama. Ben onlara gösteririm!

"Karım beni hiç anlamadı. Tiyatroların ilk gecelerine götürürdüm. Çaylara götürürdüm. Gece kulüplerine götürürdüm. Her seferinde yüzümün derisi yere geçerdi. Ya pabucunun ökçesi aşınmış olurdu, ya saçı darmadağınık. Eve dönünce çıkışırdım. Arsızlaşırdı:

-Verdiğin parayla bu kadar olur, derdi.

Görgüsüz. Ne söylesem para lafı eder. Para lafı etmeden konuşamaz. Dört çocuk doğurdu. Dört çocuğumun anası oldu. Ne fayda? Bana layık olmayı bilemedi. Ben de, dört çocukla birlik onun vızıltılarından kafam şiştikçe sevgililerime giderdim. Bir iki saatçik özgür olmak isterdim.

"Hiçbir sevgilim beni anlamadı. İstediğim kadını hiç bulamadım. Hep ya aptalına, ya isteksizine, ya dik kafalısına çattım.

Biri olsun huyumca, suyumca gitmedi. Değerimi bilmedi. Derdime ortak olmadı. Biriyle aynı evde bile oturduk bir süre. Beni rahatça bekleyebileceği bir evi vardı. Daha ne olsun? Değerini bilmedi. O da başka türlü çıktı. Bakarım, sabahları koymuş kahvaltıyı masaya, gitmiş. Ben uyanınca, sevdiğim kadını başucumda görmek isterim. Bu kadın bunu hiç anlayamadı. Her sabah sekiz buçukta kapıyı örtüp gitti. On sularında uyanırdım. Bir de bakardım, yapayalnız bir evde, yapayalnız bir adamım. Bir gün dedim ki:

-Sabahları ben uyurken neden çıkıp çıkıp gidiyorsun? Aşk böyle mi olur?

Bir yığın dökün tü laf etti: İşe gitmek zorundaymış. Tam dokuzda imza defterine imza koyması gerekiyormuş. Yoksa işinden çıkarılırmış. İşinden çıkarılmak istemezmiş.

-Çıkarılırsan çıkarıl. Ben işinden daha mı az önemliyim? dedim.

Başladı ucuz ucuz konuşmaya: Geçimden sözetti. Ev kirasından sözetti. Bukadar basit olduğunu bilmezdim. Biz ona özgürlük sunuyoruz, o kalkmış kiradan dem vuruyor. Bunları dinleyecek adam mıyım? Karımdan kurtarabilsem, hemen oracıkta ev kirasını verirdim. Ama karım bundan daha para düşkünü. Hep, dört çocuğuna para yetiştiremediğinden yakınır dururdu. Ne kazansam, elimdekinin yarısına yakınını alırdı. Kalanıyla ancak, hoşlandığım bir kadınla güzel bir lokantaya gidebiliyordum. Bir gemiye binip kıyı kıyı geziyordum.

Karım, arada tuttururdu:

-Bir işe gireceğim. Çalışacağım. Sana minnet edeceğime hizmetçilik ederim daha iyi, diye bar bar bağırırdı.

O zaman dört çocuğa kim bakacak, kim onların hırkasını, tu-

lumunu örecek, düşünmezdi. Beceriksizliğinden habersizdir. Beni böyle yüzüstü koydu. Triko atelyesi açmış. Yarın işçileri grev yaparlarsa görür o. Kördü işçileri sanki. Karımın beceriksizliğini hemen anlarlar. Hoş onlara da bir şey anlatamadım ya. O kadar söyledim. Anlasalardı şimdiye çoktan grev yaparlardı. Karım da atelyeyi kapamak zorunda kalırdı. Aylar var, evde kızarmış bir köfte yemedim.

"Karım gibi, o sevgilim de anlayışsızın biriydi. Ben ona özgürlükten sözediyorum, o bana evin kirasını anlatıyordu. Ben, ev kirasıymış, kasap borcuymuş; böyle günlük şeyleri dinleyecek adam mıyım? Bana muslukların bozulduğundan sözediyorlar.

-Akşama gelecek misin? diye soruyorlar.

Ben ne bileyim ta öğleden, akşama ne yapacağımı?

"Bir otelin önünden geçiyor oluyorsun. Bakıyorsun, bir tanıdık çekip almış seni içeri. Barda bir içki ısmarlamış. İnsanlarımızı konuşmaya dalmışız. Kadınlar da öyle güzelleştiler ki son zamanlarda. Nerdeyse her masada bir âfet. Eskiden, ben daha gençken, böyle diri diri kızlarla dolup taşmazdı otel terasları, barları. Bazen içeri biri girerdi; süklüm püklüm. Yanında da hep koruyucuları olurdu. Öyle ha deyince "Merhaba"yı, "Buyrun yemeği birlikte yiyelim"i bastırmazdın. Şimdi öyle değil ki. Ortalık gardiyansız kızlarla dolu. Ama onlar da bu özgürlüklerinin farkında değiller. Bazen gözüme kestirdiğime gidiyorum:

-Buyrun, yemeği birlikte yiyelim, diyorum.

Artık hangisi gelirse onunla gidiyorum. Gelenlerin de hep bir derdi olur. Bana açılmak isterler. Ben onların günlük dertlerini dinleyecek adam mıyım? Hiç anlamazlığa gelirim. Konuşturmam. Konuştursam sonu gelmez. Bir seferinde bunlardan biri:

-Eee, bütün gece seni dinledik. Kafamı şişirdin be! Yok ucuz naylon öteberiye esir etmemeliymişiz kendimizi, yok bilmem ne... Ben ipek don giyecek kadar özgür değilim. Naylon don giyecek kadar özgürüm! demesin mi?

Evet, kızlar çok güzelleştiler. Ama terbiyeleri noksan. Karımı hiç adam edemedim ya, bunları da edemedim. Çoğu, iki kez yattıktan sonra gebe kalıyor. Gebe kalmamak için hiçbir şey yapmıyorlar. Para verecekmişim de, çocuğu aldıracaklarmış. Kendi elimle çocuk boğduracak adam mıyım ben? Gebe kalmasınlar! Onlarla mı uğraşacağım? Başkasından gebe kalsınlar. Benim dört çocuğum vardı zaten. Görevimi yapmıştım.

"Bir seferinde bu kızlardan birini çok sevmiştim. Ondan çok hoşlanmıştım. Elimden kaçırmak istemiyordum. Yeniden yapayalnız kalmak istemiyordum.

-Gebe kalacaksan yatmayalım, bile dedim ona.

Onca fedakârlığı göze aldım da ne oldu sanki? Suratıma bir tokat aşketti. Kapıyı vurup gitti. Cehennemin dibine. Çocuk olursa ben mi bakacağım? Onun iyiliği için söyledim. Özgürlüğü elinden gitmesin istedim. İyilikten anlayan kim?

"İşte o kadın da, hani her sabah işe giden, o da yalnız anlayışsız değil, aynı zamanda faşist ruhlunun biri çıktı. Son gidişimde bana kapıyı açmadı. Zili çaldım çaldım: hiç oralı olmadı.

-Peşimde polisler var, dedim de, ona bile aldırmadı.

Ya arkamda polis olsaydı? Bence bu kadın casustu. Onunla aynı çatı altında nasıl oturdum, nasıl yattım aynı yatakta bilmem. Bir gün bir toplantıda rastlamıştım.

-Kapıyı neden açmadın? diye yüzüne vurdum.

Ne pişkinmiş!

-Sana ne? Ev benim değil mi? İster açarım kapısını, istersem açmam, dedi.

Kirayı ödesem sesi çıkmazdı ama. Ne olacak, menfaat dünyası... Üst üste dört gün gitmedik, böyle yaptı. İyi oldu. Beni yürekten sevmediğini anladım böylece. Beni yürekten sevmeyenle benim işim ne? Yüreğine sansür koymuş meğer, ne bilirim? Şuraya kadar evet, şurdan sonra hayır.

"Hele o eş-dost!.. Hele o eş-dost!.. İçlerinde bir tane bile anlayışlısına rastlamadım. Onları birer ev faresi olmaktan kurtarmak, o denli özgürleştirmek istedim. Biri anlamadı. Biri kafayı çalıştırmadı.

Karım eski eşyalarımızı attırmıyor. Ben de, bari eş-dost anlasalar; eski eşyaların kölesi olmasalar, diyorum. Bir arkadaşımın karısı kocasından boşanırken bütün eski-püsküleri eskiciye vermişti. Satamadıklarını kocasına bırakmıştı. Yeni evine yeni eşyalar almış, eski evden de en güzellerini seçip götürmüştü. O kadını hep gözüm tutardı zaten. Yenilikçiydi. Özgür düşünceliydi. Buluşurduk arada sırada. Fakat baktım, beni aptal yerine koyuyor. Yediği karideslerin parasını hep bana ödetiyor. Karidesleri hep ben ödedim, o gitti başkasıyla evlendi. O da nankörün biriymiş! Zaten beni hiç konuşturmuyordu. Hep kendisi konuşuyordu. Kurtulduğuma sevindim bile.

İnsan eşini dostunu aramaz mı? Ben de arardım. İçimden gelirdi. Kalkar, içimden geldiği ânda, bir gece yarısı kapılarını çalardım. İki kadeh içkilerini içerdim. İki kadeh içkinin sözü mü olur? Bir, beş derken baktım, yavaş yavaş bunlarda bir surat. Karşımda esniyorlar, uyukluyorlar. Ayıp değil mi? Onlara ne önemli şeylerden sözediyorum. Pazar hamallarını kullanmamalarını, pazarda hamal tuttukça onların, özgürlükleri için küfeleriyle Meclise yürümelerine engel olduklarını anlatıyorum. Seçimlerde hangi parti kazanmalı, onu bile söyleyiveriyorum. Onlar da

nankörlüklerine doymasınlar. Bu tanıdıklardan biri, bir gece, sabaha doğru ite kaka beni evlerinden dışarı çıkardı:

-Bir daha, geleceksen vakitli gel, vakitli git, dedi.

Hepsi de tavuk gibi, gece yarısı olmadan yatıyorlar. Sabah saat sekiz olmadan kalkıyorlar. Hadi bakalım, yollara düşüyorlar. Sanki çalışacaklar da memleketi özgürleştirecekler. Ben günde iki saat çalışırdım. Şurda burda iki söylev patlatırdım, memleket yerinden oynardı. İş diye buna derim ben. Dostlarımdan birine demedim de değil:

-Sümüklüböcek gibi nedir o, bütün gün planların, projelerin başında? Hayat mı seninki? dedim.

Bana hep ekonomik raporlar verirdi. Ne zaman istesem gerekli bilgileri toplar verirdi. Zaten sık sık bu yüzden görürdüm. Kaç yıldır tanıyorum. Onunla özgürce konuşmayacağım da kiminle konuşacağım? Hayır ama, söylemeyeceksin. En yakın dostuna bile ikiyüzlülük edeceksin. İkiyüzlülük edecek adam mıyım ben? Dost gibi dost olsa, şu kafayı biraz çalıştırsa, davranışımın değerini bilirdi. Nerdeee... Memleket kendisi gibi enayilerle dolu olduğu için ben varmışım zaten. Memleket onun gibi enayi sümüklüböceklerle dolu olmasaymış, bak bakalım ben olur muymuşum!.. Sürünürmüşüm, sürünür! Sözümona kaç yıllık dost. Nerdeyse sürünmemi istiyor. Sonunda ardıma polis bile takmıştır bu benim. O gün çok kavga etmiştik çünkü. Bana:

-Bencil pezevenk! dedi.

"Bencil" demeseydi yine hoşgörürdüm. Artık hoşgöremem. Adamdan saydık da, kaç yıl karısına bile yan gözle bakmadık. Bilseydim böyle diyeceğini, hiç değil kapı arkasında bir kez öperdim kadını. Çok canım çekerdi her zaman. Şeker gibi de bir şeydi.

"Benim asıl umudum çocuklarımdaydı. Ama onlar da değerimi bilmediler. Teker teker hepsi beni bırakıp, her biri bir başka işin, bir başka düşüncenin peşinden gittiler. Beni, kendi yetiştirdiklerimin bile özgürlüğünü doya doya görmekten mahrum ettiler. Bana, bunu tatma özgürlüğünü çok gördüler.

Çocuklarım, daha küçükken de hiç anlamazlardı beni. İkide bir okul taksidi, defter parası, ciklet parası diye tuttururlardı. Analarına söyleseler ya. Anaları her ay berberdeydi. Berbere gideceğine çocukların kitabını, defterini düşünseydi. Suç bende mi? Hem sanki ayda bir kez berbere gidecek de ne olacak? Kuş mu konacak başına? İki gün bakımlı, yirmi sekiz gün bakımsız. Yatağa girerken bile köfte kokardı.

"Bir gün, eskiden tanıdığım bir kadına rastlamıştım. Güzel mi güzel, şık mı şık. Mis gibi de kokuyor. Baktım, elleri yine öyle, pamuk gibi. Tırnakları iç açıcı bir boyayla boyanmış. Bakımlı kadınlara ayrı bir düşkünlüğüm vardır. Suyun hakkını verir onlar. Duştan yeni çıkmış gibidirler hep.

-Hadi bir yere gidelim, dedim.

O da beni hiç anlamamıştı. Yaş gittikçe ilerliyor. Biz hâlâ özgürlük peşindeyiz. Yarın bu günler de gider elden. O zaman özgür olmuş, kaç para? Anlamadı beni:

-Çoktandır karını görmedim. Buyur hadi, size gidelim, dedi.

Bukadar aptallık karşısında ne yapılır?

-Olmaz, bize gitmeyelim, de denilmez tabii. Zaten benden çok karımın tanıdığı.

Vakit öğlen. Düşündüm, akşama daha çok var. Hele önce bir bize gidelim de, sonrası biraz da benim hünerime kalmış artık. Gittik. Baktım, ocakta bir paket makarna haşlanıyor. Karım, ben eve dönmem sanmış. Çocuklara makarna yedirecek de, mutfak parasıyla pabuç alacak... Bilmez miyim onu ben? Usulca kulağına eğildim:

-Bir köfte yapıver bari, dedim.

Ne zaman bir yemek düşünsem aklıma köfte gelir. Çok severim de ondan mı, yemesi kolay gelir de ondan mı, bilmem. Öteki etleri kesmek için kırk saat uğraşırsın. Kasaba gitsen:

-Etlerin niye böylesi sert yahu? desen, sırıtıyor:

-Öküzler yürüyüş grevinde. Durmadan yürüyorlar. Etleri sinir tutuyor, sertleşiyor, diye karşılık veriyor.

Karımın atelyesindeki işçiler grev yapacağına, hep öküzler grev yaptı zaten. Ucu da hep bana dokundu. Neyse, diyeceğim, köfte iyi oluyor. Yuvarla yut. Üstelik baharat, tuz, biber; işte artık ne gerekliyse, önceden kıymaya iyice bir yedirmiş oluyor karım. Uzun uzun yoğurtuyorum. Adamakıllı yoğrulmuşunu seviyorum. O gün de istemiştim:

-Bir köfte yapıver, demiştim.

Karım, o her zamanki anlayışsızlığıyla:

-Evde kıyma yok, dedi.

Oğlanı koşturup aldırmasını söyledim. Hiç oralı olmadı. Ama onun derdi ne, biliyorum ben. Beni kadınla yalnız oturtmayacak. Bütün planı o. İlle oğlanın da peşine ben düşeceğim. Kıymayı kasaptan ben getirteceğim. Oğlumda bari bana karşı biraz anlayış olsaydı, nerdeee... Karıma verdiğim mutfak hesabından istemedim de, kıyma parasını bile cebimden verdim.

-Koş oğlum, şurdan bir kilo kıyma kap da gel, dedim.

Konuğun yanında bana:

-Sabah defter parası istedim de, beş param yok, demiştin, demesin mi?

Şeytan dedi, kaldır patlat şu oğlana! Hergeleye bak. Bir oğluma bile cebimdeki paranın hesabını vermek zorunda kalıyorum. Attığım her adımın, söylediğim her sözün hesabını vermek zorunda kalıyorum. Özgürlük mü bu?

"Özgürsüzlükten çekmediğim kalmadı. Herkes özgürlüğüme engel olmaya çalıştı. Bense hep özgürlük için çalıştım. Kim bildi değerini? Kim anladı?

Şimdi sık sık hastalanıyorum. Geride kalan birkaç eş-dost geçmiş olsuna geliyorlar:

-Geçmiş olsun. pek üzüldük. diyorlar.

Üzülmek kaç para? İş işten geçtikten sonra? Üzüldüklerine de inanmıyorum zaten. Hastalanan kendileri değil ki. "Geçmiş olsun" demesi kolay.

"Her yanım anlayışsızlarla dolu. Her yanım nankörlerle dolu.

Çok yalnızım.

İssız bir adaya çekileceğim.

Benimle gelecek anlayışlı bir kadın bulsam çoktan gitmiştim.

Bulamadım.

Çok yalnızım.

AVRUPA'ya gideceğim."

SEN DE SOR

İşte dost, sen şimdi beni bir görüp geçeceksin. Yarın hiç tanınmamış gibi olacaksın. Onun için bunu sana anlatmak istiyorum. Anlatacaklarımı iyi dinle. Beni unut, ama, anlatacaklarımı unutma.

Sorumu karşılarsan, içimden bir uru çıkarıp atmış olacağım. Değilse, ömrüm boyu karnımda bu sancı ile gezeceğim. O sancı şimdi bak, nah şuramda. Bağırsaklarımı kanırtıp duruyor.

Anlatmak için seni seçtiğime şaşma. Bugün için en iyisini yaptığımı sanıyorum. Bütün onları tanıyan birine anlatamazdım. Artık beni tanıyan birine de anlatamazdım. Neden dersen, biz bunları, eğrisi doğrusu, hep birlikte yaşadık. Salgın gibi bir sancıyı, bir sancımı her ân, her dakika bir başkasına da bulaştırabilirdim. Sana bulaşmaz, çünkü sen hastalık ortamından değilsin.

O zamanlar kentin tepesinde sanki kocaman; bütün evlere, caddelere, sokaklara, parklara aynı ânda nişan alabilen bir tüfek asılıydı. Ya da şöyle anlatayım sana: Bir el, gökten durmadan dağ gibi taşlar yağdırıyordu insanların üstüne. Taşlar rastlayana rastlıyor, rastlamayan, koca bir taşın tepesine düşebileceği ânı bekliyordu. Kimileri girebilecekleri en ücra deliklere giriyor-

lardı. Sanki o deliklerin de bir tepesi yokmuş, o tepeden de aynı irilikte taşlar yağmıyormuş gibi... Kimileri de, ya gerçekten yiğit oldukları, ya yiğit görünmek istedikleri için ya da uğraşları kaçınılmaz biçimde ortada dolaşmak, alanlardan geçmek, caddeleri katetmek olduğundan, o iri taş yağmuru altında, ya da o kocaman; bütün bir kenti bir ânda, aynı ânda boy hedefi alabilen namlunun ateş çemberi içinde, artık bir daha asla kendi adlarına bir yarınları olmayacakmış gibi gidip geliyorlardı. Kendilerini deliklere tıkıp, alınabilecek her tür önlemi almaya çalışanlar dışındaki bunların birçoğuna bir çocuk umursamazlığı da gelmişti. Öyle günler oldu ki, inanmazsın, kafasına taşı yiyen kurtulmuş bile sayılırdı. Taşı yemeyi beklemekten, hep bu namlu ucunun boy hedefi olarak dolaşmaktan iyiydi artık vurulmak ya da kafana taşı yiyip boylu boyuna serilmek.

Buna benzer bir umursamazlık bende de vardı. Ama önceleri benim umursamazlığımın nedeni başkaydı. O zamanlar ben oralara yeni ayak basmıştım. Bir depoda iş bulmuştum. Fakat yatıp kalkacak yerim yoktu. Çocukluğumda tanıdığım biri, o sıralar askere gitti. Bu da bir çeşit umursamazlık bedeliymiş ya, neyse, sana anlatmak istediğim başkadır benim şimdi. Bu, çocukluğumda tanıdığım arkadaş, yirmi-otuz gözlü bir yapının bir gözünde oturuyormuş. Bir göz deyip geçme haaa!.. O gözün de içinde birkaç göz oluyor ayrıca. Neyse, giderken, kendine de babasından artakalan bu evini bana bıraktı işte. Orada, kendisi askerden dönene, belki de o koca namlu ağzını örtene dek, yatıp kalkmama izin verdi. Yani ben oralarda, hele bu yapıda, nerdeyse herkesi boy hedefi alan bir namlunun tepemizde asılı durduğundan açık seçik haberli değildim başlangıçta. Umursamazlığım ondandı; yiğitliğimden değil. Ne de yiğit görünmek istememden. Çünkü ben, -kınayabilirsin belki, ama kınama-, ilk kez başı-

mın üstünde doğru dürüst bir tavan görüyordum. O tavanda da asılı duran şeyi hemen görebilmem için gözlerimin önce bu tavana alışması gerekiyordu.

Depodaki işime gidip geliyordum. Paydoslarda, ellerimi ceplerime sokup kenti dolaşıyorum. Caddeleri arşınlıyorum. Alanları geçiyorum. Heykellere bakıyorum. Eve dönerken ekmek peynir falan alıyorum. Bol yiyecekli vitrinleri, bol yiyecekli rafları; insanların yanyana, omuz omuza oturdukları pastane önlerini, çay bahçelerini geride bırakıyorum. Eve dönünce, musluklardan su akıyorsa, bir güzel yıkanıyorum. Sonra, çocukluk arkadaşımın balkonuna kurulup usul usul ekmekle peynirimi yiyorum. İçimden çocukluk arkadaşıma teşekkürlerimi sunuyorum. Güneşin batışını seyrediyorum. Bir radyom yok. Gazete de almıyorum, çünkü iyi okuyamıyorum. Onun için, günlük ne öğrenirsem hep şurdan burdan, kulaktan kapma öğreniyorum. Gün battıktan az sonra ağır yorgunluğumu duyuyorum. Ama sabah olunca, depodaki işin yorgunluğu yine hiç görünüyor bana. Akşama nasıl olsa o rahat döşekte uyuyacağımı düşünüyorum çünkü. Balkondan yine, o otuz gözlü yapıya girip çıkan ince beylerle ince hanımları seyredeceğimi, avludaki çocukların gülüşlerini dinleyeceğimi düşünüyorum.

Böyle böyle bir iki ay geçti nerdeyse. Bir sabah erkenden, o otuz gözlü yapının orasından burasından keskin yanık kâğıt kokularının yükseldiğini duydum. Dedim kendi kendime; baksana herkes yaz hazırlığında... Evlere yaz hazırlığı yapılıyor sandım. Büyük yaz temizliği, derler ya, işte öyle. Kimse pencerelerini açmadı, halılarını, kilimlerini çırpmadı da ben, bu nasıl yaz temizliğidir böyle, safi kâğıt kitap tütmesi üstüne, diye sormadım kendime. Bir daha nerde yanık bir kâğıt kokusu duyarsan, sen sen ol, bunu sor. Yalnız kendine değil, bütün kapıları tek tek çalarak

sor. Bir iş, başının üstünde de ilk kez tavana benzer bir tavan bulmuş olmanın sevinciyle çıldırsan bile, yine sor haa, unutma.

Üç gün sonra, bir gece vakti kapı çalındı. Açtım, bölüp yorgun uykumu. Karşımda duran delikanlı nefes nefeseydi. Kim olduğumu sordu. Anlattım. Kalmak için gelmişti besbelli. Ama, çocukluğumdan tanıdığım kimsenin askerde olduğunu öğrenince inanmaz inanmaz baktı yüzüme. Kendini hiç anlatmadı ve hiçbir şey demeden fırladı, gitti. Benimle kalmak istememişti. Şaşırmıştım. Doğru konuşmamışım gibi davranmasına üzülmüştüm. Bana kötü, çekinilesi biriymişim gibi kuşkuyla bakması içime bir sıkıntı saldı. Öyle bir sıkıntı ki, sana nasıl anlatsam; bütün gece uykumdan uyardı durdu beni. Uyuyup uyanıp elimle göğsümü yokluyorum. Sıkıntı orda duruyor. Koyup gitmek bilmiyor. Bu, şimdi bağırsaklarımı kanırtıp duran sancı var ya, ur gibi şuramda büyümüş duran; işte o sancılı ur, derim bazı, belki de o gece uç vermiştir buramda... Delikanlıyı tutmalıydım. Ona sormalıydım. Yine söylüyorum işte; sen sen ol, sor. Bilerek sor. Soramazsan, sormana izin verilmezse, yani o delikanlıyla benim aramda geçtiği gibi, kuşku yüzünden buna hiç izin verilmezse, kuşkuyu düşün. Öyle bir sıkıntının şuranda barınamayacağı, ordan defolup gideceği güne dek düşün.

İki gün daha geçti. Üçüncü gün akşam, oturduğum yapının avlusundan balkona dolan çocuk seslerinde bir değişiklik sezdim. Sanki uzun bir kahkaha, belinin ortasına bir nacak yemiş de, ikiye bölünüvermişti. Kahkaha orta yerinden ikiye bölünmüş ve susmuştu ama, nacak sesi durmamıştı. Çat çat, tak tak; çata çat, taka tak ederek, artık dinmiş bir gülüşü dörde, sekize, on altıya bölüyor; durmaksızın bölüp ufalıyordu.

Balkondan uzanıp baktım. Akşamın geç bir saatinde, yapının önünde iki cip ve bir ceyemse duruyordu. Boşalmış ceyemse-

nin beri yanında bir dizi asker, tompsonlarını oturduğumuz yapıya yöneltmiş bekliyorlardı. İki yüzbaşı ile bir teğmen içeri dalıp dalıp çıkıyorlardı. Sonunda iki er, iki yanlarında birer kocaman, ağır çuvalla kapıda göründüler. Çuvalları ciplere yüklediler. İki yüzbaşı ile teğmen de, saçları kırlaşmış tıknazca bir beyi aralarında götürerek ciplerden birine bindirdiler. Onlar kır saçlı adamı bindirirlerken, sanki kendilerini birer sipere atmış, bakışları, nerdeyse bir oyun oynamanın takma ürkekliği ile yüklü çocuklar, bir kızı öne ittiler. On iki yaşlarında bir kızdı. Dağınık saçları hop hop omuzlarını döven bu kız, subayların önünü kesip kır saçlıya: "Baba, nereye?" diyecek oldu, ama subaylar onu önlediler. Tompsonlu erler ise kızı, tompsonlarının ucuyla yederek içeri soktular. Balkonlardan birinden bir kadın, elindeki gözlüğü aşağı düşürdü. Gözlük, kızı yapıya sokup dönen erlerden birinin ayakları altıda ezildi. Kır saçlı tıknaz adam, gözlerini kırpıştırarak ve sanki bir akşam karanlığına alıştırmaya çalışarak bindi cipe. Onlar gittiler. Ardından da tompsonlu erler, silâhlarının ucunu toplayıp doluştular ceyemseye. Ceyemse de ciplerin ardından artık unufak dağılmış gülüşleri, tuz üstünde gider gibi çiğneyip gıcırdatarak uzaklaştı.

Bütün bunlardan boşalan yeri birden şaşkın, ürkek ve boşalan bu yeri hâlâ boşmuş gösteren büyük sessizliğiyle bir kalabalık doldurdu. Hepsi, başlarını teker teker, elinden gözlük düşüren kadının bulunduğu balkona kaldırdılar. Giden kır saçlının ardından, kadını iyice yalnızlaştırıcı bakışlarla baktılar ona. Kadın içeri girdi. Fakat oralardan geçen herkes, bir bir durup, ötekilerin başlarını kaldırarak baktıkları yöne baktı. Derken ben, kalabalığın arasında, bir bastona dayanmış, bir yanını da ilk cumhuriyet yıllarımızın ilk öğretmen kadınlarımızınkine benzer erkek şapkalı bir kadına yaslanmış duran; bir zamanlar mutlak

kendisi de bir öğretmen ya da belki ilk kadın milletvekillerimizden olan; bacakları romatizmadan boğum boğum şişmiş, çenesinde kıllar bitmiş, -yani bitmiştir sandığım-, sağ elinin işaret parmağını konuşurken mutlak insanın gözüne-gözüne sallayan; üç sokak ilerde kimin oturduğunu mutlak bilen; mutlak şimdi de kasaba, bozulan etlerle bozulan memleket hakkında uzun, ayrıntılı ve ayrıntıları sık sık "Fena fena"lar, "cık cık cık..."larla süslenmiş bir söylev çektikten sonra kedisine biraz ciğer almaktan dönen; evinde her şeyi biriktiren; yalnız para ve pulu değil, paket kâğıtlarını düzgün bir yerde eliyle ütüleye ütüleye dörde, sekize, on altıya katlayıp biriktiren, paket sicimlerini birbirine bitiştirdiği dört parmağı çevresinde döndürüp döndürüp yumak ederek biriktiren; düşen terlik ponponlarını, gevşeyen çorap lastiklerini, boşalan ilâç şişelerini, dökülen saçlarını biriktiren; ordan burdan çıkan vidaları asla çıktığı yere takmadan ve taktırmadan bir kap içinde biriktiren; senet ve sepetleri ayrı bir kutuda biriktiren; bütün bunları düzenli çekmecelere düzenle yerleştiren, durmadan, bıkıp usanmadan yerleştiren ve sen ne dersen de, kocası mutlak kendinden önce ölmüş olan ve o ölmüş kocadan salt kötü gün anılarını biriktiren ve salt, artık yerlerine takılmayan vidalar yüzünden o vida takıcısının eksikliğini biriktiren kadınlardan biriyle göz göze geldim.

Her yerde, biriktirilmesi gerekli her şeyin dışında her şeyi biriktiren bu kadın, kuşkuyu biriktirmek için de eskimiş gözlerini seçmişti inan. Bakışları, o tepeleme birikmiş kuşku kalabalığını bir çırpıda üstüme yığdı. Derken bu kadın, naftalinli gözlerini benden ayırıp yanındaki öğretmen emeklisi kadına, sen ne dersen de, mutlak kardeşi olan ve mutlak ablasından daha sık hastalanan ve onunla altmış altı oynayıp hep mızıkçılık eden, yenilirse uykusu kaçan ve uykusu kaçtığı sıralar ablasına söyleyeme-

diklerini içinde biriktiren ve içinde biriktirdiklerinden ötürü ablasının kedilerini çimdikleyen, o kedileri sevmeyen, o kedilerin tüylerinin hep genzine kaçtığından yakınan ve mutlak ablasına yılbaşları için geniş, kötü renkli hırkalar ören ve mutlak ablasının yılbaşlarında kendisi için satınaldığı pazen gecelikleri giymek zorunda kalan ve yine ne dersen de, eniştesinin öldüğüne en çok üzülen kadına eğildi. Eğilip kulağına bir şeyler mırıldandı. Mutlak kardeşi olan da, o sıra ablasının kedilerini çimdikleyemediğinden, aranan; hep çimdiklemek üzere bir şeyler aranan gözleriyle bakınıp beni buldu. Sonra, o da hemen kaçırdı gözlerini. Mırıl mırıl konuştu ablasının kulağına. Bir olup yeniden baktılar bana. Sonra onlar da kaçtılar; bir gece kapıya gelip de benden, ama nasıl anlatsam, apayrı bir kuşkuyla kaçan delikanlının yaptığı gibi. O iki kadın fakat, o delikanlı gibi her yerden birden kaçmadılar. Her yerden birden uzaklaşmadılar. Beni görmüş olmaktan kaçıp, kuşkularını az beride duran avcı kasketli bir bayla paylaşmak üzere kaçtılar.

Avcı kasketli bay, bacaklarını çizmeli bir subayın bacakları gibi açmış, boynunu, her şeye düzen vermeye alışık bir biçimde dikmiş, yine de vermek istediği düzenin ne olduğunu pek az kesinlikle bilebilen bir ördek tedirginliğiyle, önüne atılacak yemi kapmaya hazır bir ördek çırpınışıyla dikiliyordu orda; ciplerden ve ceyemselerden boşalan yerde ve o yeri, ciplerle ceyemselerin yokluğunda hep varmışlar gibi ürkütücü tutmaya hazır.

Az önce, kapı önünde gülüşleri dağılıp ufalanmış çocuklara:

"Adam olun artık, adam!" diye bağırmıştı.

O zaman, önceki gün bir caddeyi katederken biz; bir yığın işçi, hizmetçi, çöpçü; hep gecikmiş olmanın telâşıyla karşıdan karşıya geçmek isterken hepimiz, bir trafik polisinin düdüğünü öttürüp sopasını sallayarak ve yeni bir düzene çarçabuk alışmış,

kendisini uzun süre aylak bekleyen görevini işte en sonunda kulağından yakalayıvermiş bulunmanın "şimdi görürsün"cülüğüyle:

"Adam olun artık dangalaklar, adam!" diye bağırdığını işitir gibi olmuştum.

Şimdi o trafik polisiyle bu avcı kasketli, kafamda birbiri üstüne tıpkı depodaki biçilmiş kapaklar gibi tıpatıp denk düşünce birbirine, damarlarımda kan çok kısa bir süre hızla devindi ve bu devinimden ötürü bir sıcaklık yüzümü hızla dağlayıp geçti. Tam o sıraydı, inan, avcı kasketli de başını bana kaldırmıştı.

Kızkardeşler, sanki avcı kasketliye beni gösterenler kendileri değilmiş gibi, bambaşka bir yöne bakıyorlar. Baktıkları yönde gördükleri hiçbir şey yok, kalıbımı basarım. Daha doğrusu var olanı gördükleri yok, görecekleri de... Onlar, başları, bunca yapı arasında tek başına kalmış o güzelim badem ağacına da dönük olsa, yine beni, avcı kasketlinin bana bakışını görüyorlar. Avcı kasketlinin hakkımda nasıl bir düşünceye varacağını merak ediyorlar. Öyle merak ediyorlar ki bunu, orada yığılıp kalabilirler. Artık biriktirecekleri hiçbir yerleri kalmamış olduğundan, artık hiçbir yerlerine sıkıştıramayacaklarından, bu merak onları boğabilir; ağırlığı altında ezebilir. "Çabuk, çabuk, hadi çabuk olun, söyleyin ne olacak, ne olacağız? Bilin durumumuzu, yeniden düzenleyin bizi, bizi yeniden düzenleyecek ve bize yeniden ve daha çok öteberi biriktirmek üzere çekmeceler, dolaplar, kapı arkaları, somya altları, käse içleri sağlayacak kararınızı çabuk alın, çabuk!.." Allah bin belâmı versin eğer, birinin kuru, ötekinin yuvarlak sırtı aynen böyle bağırmıyorduysa...

Avcı kasketli, yüzüme gereğinden uzun baktığını anlamıştı. Ben de, çok uykulu olduğunuz zamanlarda gözlerinizi nasıl düşürdüğünüz yerden toplayamazsanız, öyle toplayamamıştım bakışlarımı onun gözlerinden. O silkinince ben de silkindim.

Hemen kalkıp içeri girmem gerekirdi. Ama sanki orda, aşağıda mahkemem görülüyordu da, yargıçlar ve askerler ve mübaşirler çekip gitmeme izin vermiyorlardı.

Avcı kasketli, ayrık bacaklarını usul usul yanyana getirmişti. Onları bitiştirmişti. Kızkardeşler ise, yüzlerini hiç bu yana döndürmeden, başlarını avcı kasketlinin çenesi altına sokmuşlardı. Avcı kasketli onların tonton omuzlarına tıp tıp vurdu. Yüreklerinin atışını susturdu. Seyredeni aptal yerine koyan beceriksiz bir sinema oyuncusu gibi; bir gülüşün en son akla gelebileceği ânda, yani yüzüne, yüreğine, her şeyine, inan her şeyine en aykırı olabilecek tek şeyi yaptı: Güldü. Öğretmen emeklisi ya da milletvekili eskisi kızkardeşler de, hiç beklemedikleri bir ânda gıdıklanmışçasına, o sırada en güç yapabilecekleri tek şeyi yaptılar: Güldüler.

Avcı kasketli, çenesinin altında duran kızkardeşlere, seyredeni iyice aptal yerine koymanın en güzel örneğini veren o en kötü oyuncunun yaptığı gibi, bana da duyurmayı hesaplayarak:

"Yaaa, ya... Balkonları gülkurusuna boyatmalı. Bu yıl boyatacaksak gülkurusu olsun", dedi.

Kızkardeşler de:

"Hih hih hih hih... Gülkurusu... Ya... Ne güzel!" dediler haykırırcasına.

Avcı kasketli, daha sonra onların kulağına eğilip fısıldadı. Sanki gülkurusu bir rengin ardından söylenebilecekler çok ayıp sözler ya da çok önemli gizlerden başka hiçbir şey olamazmış gibi... Bunun üstüne kızkardeşler de artık, evde kendilerini ve ciğerini bekleyen kedilerine kavuşmak üzere yürüdüler; oturduğumuz yapıya girdiler.

Onlar çekilince avcı kasketli avluda dolaştı. Ayaklarının ucuyla tak tak, çocukların futbol toplarıyla aşındırdıkları çimen

kıyılıklarına vurdu. Çimlerin üstüne atılmış çikolata kâğıtlarını, portakal kabuklarını topladı. Toplarken, sözümona belli etmeksizin, yeniden bana baktı. Bütün bu, aslında pek kısa süren küçük ve acemi oyunun ne demeye geldiğini anlamıyordum. Fakat, hiçbir şey anlamamış olduğunu göstermek istemeyen o, gerçekten budala seyircinin, budalalığını ele vermemek için yaptığı gibi, gülümsedim ben de. Avcı kasketli acele doğruldu ve suçüstü yakalanmanın şaşkınlığıyle avlunun ortasında amaçsız bir iki daire çizdi. Onunla yeniden gözgöze gelmek istemiyordum. Elinden gözlük düşüren kadın gibi, nedense beni de durmadan yalnızlaştıran bu oyunu artık seyretmek istemiyordum.

İçeri girdim. Balkon kapısını örttüm. Mutfağa gidip, akşam gelirken aldığım iki yumurtayı bir sahana kırmak istedim. Ama yumurtalardan birini yere düşürdüm. Yalnız ellerimin değil, her yanımın titremekte olduğunu o zaman farkettim. Yüzümü yıkarsam düzelirim sandım. Sular kesikti. Bir ân önce gecenin bastırmasını, uykumun gelmesini dilemeye başladım. Fakat ilk kez o gece uyku hiç uğramadı yanıma. Birkaç gece önce gelen delikanlıyı, cipleri, ceyemseyi, subayları, erleri, çocukları, ezilen gözlüğü, gözlük sahibini, o kadını, küçük kızı, o eskimiş kızkardeşleri ve avcı kasketliyi yeniden yeniden düşündüm. Düşündükçe, delikanlının gelip gittiği gece şuramda uç veren sıkıntı yavaş yavaş nasıl belâ bir ağrı olmaya başladı, bilemezsin.

Gün ağarırken giyindim. İşe gitmeden önce sokaklarda dolaşmak üzere çıktım. Aşağıya inince, tam merdivenlerin sağına gelen camlı kapıya asılmış bir levhada iri harflerle şöyle yazılmış olduğunu söktüm:

YABANCILARIN GİRMESİ YASAKTIR. KONUKLARINIZI YÖNETİCİYE BİLDİRİNİZ. RİCA OLUNUR.

Levhaya bakıyordum durmadan. Fakat orda artık, ister gül bana, ister deli de, hep akşamki kızkardeşleri ve avcı kasketliyi görüyordum. Ben levhaya baktıkça onlar çoğalıyorlar, hangi biçime girerlerse girsinler, tıpatıp kendilerine benzeyerek artıyor, levha yazısının harfleri kadar oluyorlar.

Bütün gün depoda, acaba yöneticiye kendimi kendimin mi haber vermesi gerektiğini, yoksa askere giden arkadaşıma bir mektup ulaştırıp, onun mu beni yöneticiye haber vermesi gerektiğini düşünüp durdum. Kendimi kendim haber verebilirdim. Fakat bu fikre her yaklaşışımda, hani, bir gece gelip giden delikanlı var ya, aklıma o düşüyor, tıpkı onun gibi yöneticinin de bana inanmayacağına karar veriyordum. Bu konuda arkadaşıma haber ulaştırıp beni yöneticiye bildirmesini istesem, bir gün önce, akşamüstü seyrettiklerimi arkadaşım da seyretmiş olmadığından, beni gereksiz bir kuşkuya ve korkuya kapılmışım sanır, diye çekiniyordum. Dahası, böylece arkadaşımda da gereksiz bir tedirginlik, karanlık bir kuşku yaratmaktan korkuyordum. Ayrıca, o levhanın oraya salt benim için mi asılmış olup olmadığını tam tamına çözebilmiş değildim. Askere giden arkadaşım, oturduğu yerde bir süre benim oturacağımı yöneticiye önceden haber vermiş olabilirdi. Sormamıştım. Bunun gerekli olup olmadığını bilmiyordum ki. O da bu konuda bir şey söylememişti. Gerekliyse, kendisi herhalde yöneticiye haber vermiştir. O zaman levha benim için asılmış olamazdı, değil mi? Ama ya haber vermemişse?

Düşünceyi kafamda döndürüp durmaktan yorulmuştum. Sonra, birdenbire, beni bütün bunları düşünmek zorunda bırakan şeyin ne olduğunu düşünmeye başladım. Kafamı bütün bu saçma sapanlıklarla uğraştırıp durmanın sonucu ise, okkalı bir küfür savurmak oldu. Sadece askere giden arkadaşımla benim

aramdaki bir anlaşmaya, o yönetici mi, ne haltsa, ne hakla burnunu sokacakmış? Böyle diyordum ama, akşam aynı levhayı aynı yerde yine görünce, yine başladım sırayla her şeyi kafamda tek tek evirip çevirmeye.

Ertesi sabahtan başlayarak yeni bir şey daha oluyordu: Depoda çalışan arkadaşlarım her gün biraz daha sessizleşiyorlardı. Benim yanımda her gün biraz daha az konuşuyorlardı. Onlarla konuşmalarımız azaldıkça, ben yanlarından geçerken onların konuşmalarını kesiverdiklerine tanık oldukça, ben de, o yönetici kimse, onunla artık hiç konuşamayacağıma inanıyordum. Ama bu kez "ne hakla?" falan gibi atıp tutmalarım nedeniyle değil... Kendime hiç mi hiç güvenim kalmamış olduğundan...

Akşamüstleri, eve girerken, kapıcının beni gözetlediğini farkediyordum. Yalnız o değil, yapıda oturan daha pek çok kişinin girişimle çıkışımla yakından ilgili olduklarını seziyordum. Kimse açıkça bir şey söylemiyordu ama. Bu yüzden ben de kimseye açıkça bir şey söyleyemiyordum. Açıkça söylenmiş tek şey: o iri harflerle yazılı levha ise, orada hep duruyordu.

Şuramdaki sancı gittikçe büyüyordu. Zaman zaman dayanılmaz oluyordu. Depoda iyice artıyordu. Çevremi kötü, ağır bir sessizlik almıştı. Ağrım bu sessizlikte kendini daha çok duyuruyordu. Ben depo arkadaşlarıma yaklaşmayı umarken, onlar benden uzaklaşmışlardı. Kendileriyle benim arama ses vermez, soluk geçirmez bir duvar çekmişlerdi sanki. En çok ağırıma giden de buydu.

Böyle böyle birkaç gün daha geçti. İnsan şurasında sürekli büyüyen bir ağrıyla başbaşa kalınca, o ağrıyı büsbütün taşıyamaz olur, bilirsin. Ağrıyı taşıyabilmek için ben de kendimi ıslık çalmaya alıştırdım. Sesim kötüdür benim. Türkü çağırmayı severim de, kulaklarım sesime dayanamadığı için söylemem. İçimden

geçiririm türküleri. Kulaklarımdan gizlerim. Anlattığım gibi, öyle bir durumdayım ki, sonunda sesimin çirkinliğine bile alıştırdım kulaklarımı. Islıktan dudaklarım yorulunca da gücümü gırtlağıma verdim.

İşte o gün, akşamüstü, ıslık çala çala merdivenleri tırmanmış, eve girmiştim. Merdivenleri çıkarken ıslık çalıyordum ama, depodaki arkadaşlarımın ıslığımdan sıkıldıklarını, böyle ıslık çalışımın onları büsbütün suskunluğa ittiğini de düşünüyordum. Depoda, arada bir toparlanıp ıslığımı sık sık kesmek, fakat o ağır sessizlikten kurtulmak için, duymamak için şu cenabet sancıyı, sık sık yeniden başlamak zorunda kalmıştım. Merdivenleri çıkarken daha bir rahat duydum kendimi tabii. Onun için de genişleterek ve uzatarak çaldım ıslığımı.

Eve girince, altı çıkan postalımı mıhlamaya koyuldum. Elimde çekiç, bir yandan postalımı çakıyor, bir yandan da kötü sesimle türkü çığırıyordum. Kapının zili uzun uzun çalındı. Herhalde epeydir çalınıyordu da ben, çekiç sesinden ve kendi sesimden duymamıştım. Kapının çalınışını çekici vurmadığım, türküme de, küçük bir soluk almak üzere ara verdiğim bir sırada duydum. Koşup açtım.

Kapının önünde o avcı kasketli ile kapıcı, yanlarında da çilingir ustası gibi biriyle memur kılıklı biri daha duruyorlardı. Merdivenlerde ise, yarım düzine çocuğun aşağı sarkan başları görünüyordu.

Ben kapıyı açar açmaz avcı kasketli bir adım geri sıçradı ve hemen, boğuk bir sesle bağırdı:

"Silahı at!"

Şaşırmıştım. Çevreme bakınıyordum. Ne demek istediğini anlamıyordum. Parmağını elimdeki çekice uzattı:

"Onu... Onu..."

Çekiç elimden düştü. Kapıcı öne fırladı. Ardından, çilingire benzeyen adam da... Üstüme atılıp ceplerimi yokladılar. Sonra, dördü bir olup kapının çevresini tuttular. Avcı kasketli yine bir solukta:

"Yöneticiye, yani bana başvurmanı istemiştim. Oralı olmadın. Aramızda... bu güzel, düzenli dünyamızda... bu munis ve anlaşmış güzel cemaatimiz içinde artık bir yabancının... yani öyle ne olduğunu bilmediğimiz birinin daha yer almasını istemiyor kimse... Her gece kuşku içinde yatmaktan usandılar?.. Kim olduğunu bilmiyoruz. Bende kimliğin yok. Yöneticiye, yani bana, kimliğini bildirmediğin gibi, kapıyı da açmıyorsun. Sorumluyum ben... Başımda dert istemiyorum," dedi, kesti.

Sen söyle, ne diyebilir insan? Nerden başlayabilir?.. Ne anlatabilir? Yine de anlatacak tek şey var, biliyorum: Askere giden arkadaşımın bana yaptığı iyilik. Ama en güç iş, meğer o günler insanlara bunu anlatmakmış. Hele bir yöneticiye... O munis, anlaşmış cemaatin başkanına...

"Buyrun, girin, konuşalım," dedimse de hepsi çekindiler. Girmediler.

Yönetici olan avcı kasketli:

"Hüviyetin?" dedi kısaca.

Hüviyetim depoda alakonulmuştu. Geri almayı düşünmemiştim.

"Hüviyetim işyerimde. Yarın getiririm," dedim.

Dördü, bilgiç bilgiç baktılar birbirlerine. Kapıcı sinsilik etti:

"Yarına kadaaar..." dedi.

Avcı kasketli ayılıp ekledi:

"Ne gide, ne kala?.. Şimdi göster hüviyetini."

"Dedim ya, hüviyetim işyerimde."

"İşyerin neresi?"

Deponun adını söyledim.

Memura benzeyen adam, "cüzzamlı" diyeceği yerde sanki dili sürçmüş gibi:

"İşçiymiş!.." dedi.

"İşçiyim evet. Ne var bunda?"

Neyse, o memura benzeyen adamın gammazcı suratı aklımı başıma getirmişti. Dilim çözülmüştü:

"Uzatmayın. Evin sahibini tanıyorsunuz. O da beni tanıyor. Çok eski bir arkadaşım. Kendisinin askere gittiğini de biliyorsunuz herhalde. Eeee?" dedim.

Yönetici hık mık etti ama, yine de altta kalmadı haaa...

"Askere gittiğini bilmiyoruz. Kaçtığını biliyoruz," dedi.

Bu kez güldüm. Kasıldım. Adresi, taburuna, bölüğüne kadar cebimdeydi. Çıkarıp gösterdim:

"İşte. Buna mı inanacağım, size mi?" dedim.

Yönetici atıldı. Uzanıp kâğıdı aldı, baktı:

"Hımmm... Bu adres bizde de vardı. Yazdık, Sorduk. Askerde maskerde olmadığını öğrendik. Şubeden arayıp duruyorlar zaten," dedi; kâğıdı önüme, yere atıverdi.

Şimdi dur bakalım. İyice düşünüp taşınmadan arkadaşım hakkında bir karar verme. Evet, demek arkadaşım bana güvenmemişti. Bana hiçbir şeyi açıkça anlatmamıştı. Sadece: "Ev mi? İşte şurası boş. Git orda otur." demişti. Böyle yapmışsa, böyle yapması gerekmişti. İyice tartıp biçersen bulursun. Tabii insan önce bir şaşırıyor, kırılıyor, arkadaşının bir düzenbaz olabileceğini bile düşünüyor ama, kafayı bir saniye çalıştırmak yeter işin doğrusunu bulmak için. Benim de toparlanmam uzun sürmedi:

"Ee be, askerde değilse değil. Size ne onun nerde olduğundan ve benim kim olduğumdan? Güvenlik memuru musunuz?" diye yapıştırdım.

Avcı kasketli, hamama girmiş gibi kıpkırmızı kesildi o zaman. Kıçını hafifçe bir kırarak:

"Evet efendim, güvenlik memuruyum." dedi tizleşen sesiyle. "Bugünler her yönetici bir güvenlik memurudur, bilmiyor musunuz yoksa?" dedi. Yumruğunu kapı çerçevesine vurup: "Bu görev resmen verilmiştir bize," diye ekledi.

Cebinden tamime falan benzer bir kâğıt çıkardı. Burnuma uzattı.

Yüreğimde günlerdir süren tedirginliğin yerini iyiden iyiye bir öfke almıştı. Bu öfke en çok da o avcı şapkalının eski arkadaşımdan küçümseyici bir tonla söz etmesinden sonra birikmişti içimde. Sen bilmezsin belki, bizim oralarda, sevip saydığın, inandığın, üstelik de sana iyiliği dokunmuş birinin ardından, şu avcı kasketli gibi kıçıkırık birinin kalkıp da imalı bir laf etmesi bile ödetilir o kıçıkırığa. Bedeli ağır olur böyle dürzülüklerin.

Zaten ben de yanar yanar; hâlâ o avcı şapkalı dürzüyü oracıkta niye haklayıvermediğime yanarım ya... Neylersin ki, kent dürzülüğü ince iş. Birden sökemiyor insan. Gizliden bir öfke biriktiriyor adamın içinde, işte o kadar. Bizim oralarda dürzü dürzülüğünü ayna gibi koyar ortaya. Öyle bir koyar ki, senin de bunu, hiç oyalanmadan, hemen dakkasında ödetmen emrihak olur artık. Bunlar öyle yapmıyorlar. Önce ürekliklerivle, kıç kıvırmalarıyla, adamın elinde bir çekiç görüp de üç adım geri kaçmalarıyla ve üstünü başkalarına aratıp, kendileri uzaktan cart-curt etmeleriyle işi kesinkes halletmekten alakoyuyorlar insanı. Bunu da böylece bilesin.

Ne diyordum? Haa, burnuma bir kâğıt dayadı ya, ben o kâğıdı ancak şöyle bir itebildim. Zaten söylemiştim belki, öyle ince yazıları sökebilecek kadar okumam yazmam yok. İlkokulu bitireli yıllar olmuş. Ancak iri harflerle yazılmış levhaları falan okuyabiliyorum.

"Oku... Oku da anla..." dedi memur kılıklı.

"Ne okuyacağım? Okumam yok benim," dedim ben de.

Yeniden ve artık her tür kuşkularını iyice pekiştirmiş olarak dördü birbirlerine baktılar. Yine o saat anladım ki, bunların meramları neyse, öyle dobra dobra yürüyemezler o meramlarının üstüne. Yani dördü bir olup da beni yaka paça edemezler ordan. Fakat el altından bir şeyler çevirebilirler. Bak bunu iyi becerirler. Ama o da biraz zaman ister. O zamana dek ben de depodan hüviyetimi getiririm, olur biter.

Düşündüğüm gibi bunlar:

"Biz bilmeyiz... Ya bize kim olduğunu ispat et, ya da..." deyip gittiler.

Bu "ya da..." ne demekse? Hoş, ne demek olduğunu gece, bir ara balkona çıktığımda anladım. İki cip dolusu asker, oturduğumuz yapının önünde, ardında tedbir almışlardı. Peki, ben sabahleyin depodaki işime giderken bırakacaklar mıydı beni ki geçeyim? Sen boş ver. Ben artık neye kızıyorum dersin? Kendime. Rahat döşeği bulunca canımı kurtardım sanmışım. "Vay hödük!" dedim bütün gece kendi kendime. "Vay vay! Ulan depodaki işinle şu rahat ev arasında dünyadan habersizsin köpoğlu. Tapusu senin elinde mi buranın eşşek? Oturturlar mı seni burda, hayvan?"

Ya dinle: böylece başladı mı o tavandan benim de tepeme taşlar yağmaya... Ne taşıdır bunlar, nerden yağıyor, niçin? Bunları bir bir öğrenmeliyim. Bir bir... Sabah olsa da depodaki işime bir gitsem... Gitsem de, iş arkadaşlarımı omuzlarından tutup silksem. "Konuşun be, konuşun!.. Böyle, böyle, böyle... Neyin nesi bütün bunlar?" diye sorsam. Benim yanımda suskunlaşmalarına izin vermesem. Anlattırsam. Ne biliyorlarsa anlattırsam... Ama bakalım onlar benim bildiğimden çok mu biliyorlar? Yine de,

"Olsun," diyorum kendi kendime, "bildiklerimi birbirine ekler, bir yere varırız..."

Sabah evden çıktım. Her delikte bir göz. Ciplerle askerler de öyle duruyorlar çepeçevre. Bunlar gecekiler mi, yenileri ile değişmişler mi, bilemiyorum ki... Hepsi birbirinin aynı. Nerden bilebilirsin? Sen olsan bilebilir misin? Biz depodakiler, şöyle uzaktan baktın mı, nasıl birbirimizin aynıysak, bunlar da öyle...

Hiç çaktırmadan yürüyorum, ama ne olsa yüreğim sıkışık. İlişmeseler, depoya kadar bir gidebilsem, tamam. Fakat, ilişmeyecek olsalar bunca insan ne diye burda böyle beklesin, değil mi? Ya bir aralık bulup kirişi kırarsam? Sen de, düşündüğün şeye bak. Bunların istediği ne zaten? Burdan çekilip gitmem. Avcı kasketlinin munis cemiyetinden... Gel gör ki, bende bir inat başladı. Yoksa rahata mı alıştım, diyorum kendi kendime. İçimi yokluyorum, değil. Düpedüz, o avcı kasketliden çok kapıcıyla çilingir suratlıya bozuluyorum ben. Onların önünde ve onlarla karşı karşıya gelmem dokunuyor kanıma ve salt onlara inat, burdan öte bir adım gitmem, diye düşünüyorum. Beri yandan da, avcı şapkalı bir kıçıkırığın emrine böyle bir düzine askeri âmade kılanlara basıyorum küfürü, basıyorum küfürü. Hele bunu düşündükçe bütün sakallarımın, bıyıklarımın kılları, saç tellerim diken diken ayağa kalkıyor. O avcı kasketlinin de, avcı kasketlinin sözüne kulak asanın da... Yahu, sahi, diyorum, nasıl bir güç bu avcı kasketlideki? Gördüğüm kadarı ödleğin biri... E, nasıl oluyor da bunca yiğide böyle gece gündüz kapı, sokak bekletebiliyor? Ona bir arka alan var ama, bilemiyorum ki... Ona da, onun o munis, anlaşmış cemaatine de...

İşte, içimden bir onla, bir bunla, bir kendimle dalaşa dalaşa yürüyüp çıkmak istedim caddeye. Kapıdan sonra on adım gitmeme izin verdiler. On birinci adımda erler silahlarını üstüme çevir-

diler. Daha önce bir gözlük düşürülmüş olan balkondan sanki belli belirsiz bir kadın çığlığı duyuldu. Gerçekten, kendi derdime dalmış, kadını unutmuştum. Kır saçlı ne olmuştu acaba? Gözlüksüz?..

Erin biri, namluyu burnuma dikti:

"Hüviyetin?" dedi.

Bir hüviyet merakıdır gidiyor, diyorum.

"Depoda..."

"Hüviyetsiz dolaşmak yasak," dedi er.

Bir başka er de:

"Gel bizimle," dedi.

Hep birlikte cibin birine bindik. Ötekiler de derlenip toplandılar. Bunca teşkilât bir bunu yapmak içinmiş baksana. Neden akşamdan gelip, kapımı çalıp "buyur bizimle" demediklerine şaşmıştım. Sonra anladım ki tutuklama emri yok. Tutuklama gerekçesi yok. Tutuklama gerekçesi olmayınca tutuklamayı gerektirecek bir şey olacak. Bu şart bir kere. Yani görevli biri önünü kesecek, "hüviyetin?" diye soracak önce. Tabii kimi götürmek istiyorlarsa ona soracaklar. "Yok" dedin mi sen, tamam. Götürülmeyi haketmiş oluyorsun. Gördüğün gibi, haksız hiçbir işlem yapılmıyor. Her şey kitabına uygun oluyor.

Götürüldüğüm yerde bir düzen bozucu; o küçük, munis cemiyetlerden birini bozucu olup olmadığım falan, her şeyim sıkı sıkı araştırıldı. Yönetici, düştüğü çaresiz durumdan kurtarıldı. Çektiği dert tartıldı, değerlendirildi ve bana ödetildi. Birkaç tokat yedim. Görevlinin biri de kazayla yapıyormuş gibi gelip geçtikçe ayaklarımı çiğnedi durdu. Bizim avcı şapkalı olsa, bütün bu ve buna benzer işlemlerden sonra belki bir daha bacaklarını öyle pergel gibi açarak ayakta duramazdı ama, bizim oralarda bizler dayanıklıyızdır. Neler gördük. Bunlar bana hiç geliyor. Daha ileri

gitmesinler de. Üstüme üç kurşun sıkmasınlar da. Bu da olabilir, olamaz mı yani? Suratıma tokatlar atmaları, ayağıma basıp durmaları, su içirmemeleri ya da boğacak kadar çok içirmeleri, başımı helâ taşlarına sürtmeleri, donuma ettirmeleri; depodan hüviyetim gelene dek, -artık böyle diyorum, ne diyeyim,- olan bütün işler sırasında bir şeyler kurcalıyor kafamı: Yahu bunlar bir şeyden korkuyorlar? Neden korkuyorlar?

Uzatmayalım, dört gün sonra ancak salıverdiler beni. Yine iyi. Ama ben ordan çıkıp dosdoğru depoya gidince, kendi kendime, "keşke salıvermeselerdi" de dedim hani. Bundan önce olanlar, bundan sonra olanların yanında bir bakıma hiç.

Depoya girince bütün iş arkadaşlarım beni kucaklayacaklar, bağırlarına basacaklar sandım. Nerdee... Hemen hepsi bir selâmı bile çok gördüler bana. Başlarını işlerinden hiç kaldırmadılar. Kendi kendime bir işin ucundan tuttum. Kimse, ne yap dedi, ne de yapma. Bu bana, başımın helâ taşlarına sürtülmesinden daha ağır geldi. Çok ağır geldi. Birkaç kez onlara bütün olup bitenleri anlatmak, bu durumda ne yapmam gerektiğini sormak istedim. Gel de anlat. Gel de sor. Depo kirişlerini tutan beton ayaklardan biri olsam, belki böylesi yok saymazlardı beni.

Paydos zili çalınca, yevmiyelerimizi almak için ustabaşının önünde sıra olduk. Ben tabii bütün haftayı alamayacağım. Ondan önceki iki günü ve bir o günü alacağım. Ustabaşı hiç iş vermediğine göre kendiliğinden, belki o günü de alamayacağım. İyi ama, sabah fişimi damgaladı. Fişimi damgalarken, "çalışma," demedi. "Nerdeydin?" de demedi. O kadarını biliyorlardır. Ben, bana ne yaptıklarını anlatmaya kalkmıştım da. "tamam, tamam," demişti.

Sıram gelince ustabaşı bana bir işaret yaptı:

"Sen geç şöyle. Bekle biraz," dedi.

Anlaşılan öteki günleri alamayacağım. Yine de geçip bekledim. Bütün iş arkadaşlarım haftalıklarını alıp gittiler, alıp gittiler. Sonunda biz ustabaşıyla yalnız kaldık.

Ustabaşı bana bir zarf uzattı:

"Burda yedi günlük yevmiye var, üç günlük yerine" dedi.

Bir şey soramadım. Bir teşekkür edemedim. Ustabaşı sesini iyice alçaltarak hemen ekledi çünkü:

"Kusura bakma," dedi, "seni aralarında istemiyor arkadaşların. Belki haksızlık ediyorlar ama, baştan beri iyi bir mahallede oturman, onlardan ayrıksı yaşaman, önce götürülüp sonra bırakılman... İşte, huylandılar bir kez. İçleri rahat değil..."

Yüzüne bakakalmışım. Gözlerini kaldırmıyor ki, yıkkınlığımı anlasın. Hemen, o dakkaya rastlayan yıkkınlığımı.

"O çalışacaksa, biz çalışmayız, diyorlar," diye sürdürdü ustabaşı. "Diyorlar ki: Belki haksızlık ediyoruz. Kusura bakmasın. Haksızlık ediyorsak eğer, bedelini elimizden geldiğince ödemeye çalıştık. Ancak dört yevmiye denkleştirebildik, diyorlar..."

Dört yevmiyeyi geri vermek istedim: Fakat baktım, ben çalışmazsam bir kişi işsiz kalmış olacak. Onlar çalışmazsa...

Neyse işte. Şaşacaksın ama, sonra düşündükçe, tıpkı evini bana bırakan eski arkadaşım gibi, ustabaşını da, depo arkadaşlarımı da kınayamamıştım. O mahallede bir başkaldırıcı, bir düzen bozucu olarak bilinen ben, bu depoda da bir ajandım açıkçası.

Bana takılan ya da takıldığını sandığım her iki adı da hemen öğrendiğimi, bunların ne demeye geldiğini hemen o gün bilebildiğimi sanma. Ohooo, sonra, çok sonra. Bunları ve bunların anlamını kavrayabilmek için çok uzun bir yolculuk yaptım. Buraya dek yürüdüm. Ve buraya dek kendi kendime sordum. Yalnız bunu sordum:

Bir çocukluk arkadaşınızın size yürekten bir iyilik yapmasına engel olan ne? Sizi, ilk kez bulduğunuz bir işle tepenizdeki bir tavandan eden ne? Yoksa böyle bir iş ve böyle bir tavan hiç olmamış mıydı o zamanlar?

İşte dost, sana bunları anlattım. Cevabın ne? Sen de başkalarına anlat ve sor cevabını.

YASEMİN İŞÇİLERİ

"Bizden bizim, kendimizin değil, Menderes'in hesabını soruyorlar. Menderes asıldığında ben on yaşımdaydım. Bunu en iyi sen bilirsin, baba."

Tel bölmenin ardındaydı Kaya. Tel bölmenin ardında daha başkaları da vardı. Görüş bölmesinin bu yanında da. Hepsi birbiriyle içiçe, hepsi birbirlerinin omuz başlarından uzanıyorlar, telden kafeslere daha yakın olmaya çalışıyorlardı. Bu yanda kadınlı erkekli bir kalabalık. Öte yanda, içerde, salt erkek. Ama asıl, bu yanı öte yandan en göze çarpıcı biçimde ayıran, çocuklar. Beri yandakilerin en genci on sekizinde. Bu yandakilerin içinde ise kundaktakiler bile var. Üç yaşında, beş yaşında, on yaşındakiler de...

Kaya, belki de çocukların üstünde bıraktığı etkiyle böyle konuşmuştu. Mahmut bey, oğlunun sözünü duymamazlığa geldi:

"Avukatınla konuştum. Niye diretiyorsun öyle değilim demekte? Ne geçecek eline?"

Kaya, damarlarında kanın soğuduğunu duydu. Az önce, babasıyla kendisini ayıran tel bölmenin bu yanında onu görünce, yüreğinde bir ılınma oluvermişti. Sevinmişti nerdeyse. Babasının yüzünü sekiz aydır ilk kez görüyordu. Kesik, kırık, bir türlü açılıp akamayan, yine de aradaki yabancılığı eritmeye çalışan sözlerin

ardından susuluvermişti. Sonra babasını, tıpkı çocukluğundaki gibi sessiz, bir kez daha dinlemişti. Ama onu dinlerken sessiz sabrını sürdüremeyeceğini anlamış: "Bizden Menderes'in öcünü alıyorsunuz," demek istemişti. Asıl böyle söylemek istemişti. Fakat, bu ilk karşılaşmanın getirdiği bir incelikle, içinden geçeni değiştirmiş, genelleştirmiş:

"Bizden Menderes'in hesabını soruyorlar," demişti.

Buna babasından gelen yanıt, hele o "ne geçecek eline?" diye soruşu Kaya'yı öfkelendirdi. Babasından çok kendineydi öfkesi. Ne diye alttan almıştı sanki az önce?

Parmaklarını tel bölmenin deliklerinden geçirdi. Sımsıkı kavradı tel kafesi. Yüzünü, babasının, küçük dört köşe deliklerin iyice zevksiz, iyice kaba bir mozayiğe dönüştürdüğü terlemiş yüzüne yaklaştırdı:

"Avukatı rahat bırak," dedi.

Sonra sesi, kendisini bile şaşırtan bir tınlamayla patladı:

"Beni de!.. Beni de rahat bırak!"

Herkes döndü. Çok kısa bir ân Kaya'ya ve Mahmut beye baktılar. Mahmut bey, omuz omuza durduğu bütün bu insanların bakışıyla karşılaşınca bir boşluğa doğru kaymakta olduğunu sandı. Tutunacak bir yer aradı. Yüzünden boşanan teri sildi; bozgunluğunu, hemen yanında duran bir kadına zorla gülümseyerek altetmeye çalıştı. Kadın, hızla başını çevirdi. Diz boyunda sıkışıp kalmış dört yaşlarında bir oğlan çocuğunu kucaklayıp kaldırdı. Ona:

"Hani yaptığın resmi gösterecektin babaya?" dedi.

Çocuğu, tel bölmenin gerisindeki genç adamın ellerine yakın tuttu. İrfan, kısık gözlerle güldü çocuğa. Çocuğu ve çocuğun yaptığı resmi bir ân önce iyice tanımak isteyerek kısmış gibiydi gözlerini:

"Neyin resmini yaptın Cem?"

Çocuk, ince bir boru haline getirilmiş kâğıt parçasını tel kafesin deliklerinden sokmaya çalışıyordu. Annesi ona yardım etti. İrfan, öte uçtan çekti. Kâğıt bir yerinden yırtıldı. Çocuk, elindeki küçük, oyuncak bir cankurtaranın tekerleklerini tel örgüye sürterek:

"Asker yaptım," dedi. "Tüfeği de var."

Annesiyle babası, tedirgin bakıştılar. Kadın, elini usulca tel bölmenin üstüne koydu:

"Son aylar en çok asker ve tüfek gördü de..." dedi. Bundan kendisi sorumluymuşçasına bir utanç dalgası gelip geçti yüzünden.

Kaya, elini İrfan'ın omzuna koydu. Omzunu sıktı onun. Artık hiç babasının yüzüne bakmaksızın, tel bölmenin önünden uzaklaştı; içerlere doğru kayboldu.

Mahmut bey, iyice boşluğa yuvarlanmış duydu kendini.

"Anlamıyor bunlar. Ben de babayım. İyiliğini isterim elbet," dedi çevresindekilere.

Kimsenin Mahmut beyin yakınmalarını dinleyecek zamanı yoktu. Zaman çok dardı. Yer çok dardı. Hava çok dardı.

Tel bölmenin önündekiler de, gerisindekiler de şöyle bir baktılar Mahmut beye. Sonra acele, yakınlarıyla görüşmeye döndüler.

Mahmut bey, kalabalığı araladı. Çıkış kapısına yürüdü. Kapıda, bir posta halinde bekleşenlere:

"Bunların akılları başlarına gelmeyecek. Hiç gelmeyecek," diye bir söylev çekmeye yeltendi. "İşimizi gücümüzü bırakıyoruz. Saatlerce buralarda bekleşiyoruz. Oğlunun bütün yaptıklarını affediyorsun, o da kalkmış sana..."

Kalabalığın içinde gülüşenler oldu. Şaşkınlıkla baktı Mah-

mut bey onlara. Bir Allah kulu da çıkıp haklılığını söylemeyecek miydi?

Soluya soluya yürüdü. Bakanla buluşma saatini de kaçırmıştı işte. Tahsis işini görüşmek üzere artık hangi yüzle çıkabilir bakanın karşısına?

Karşı sırtlardan esen sert bir rüzgârın altında durup bekledi. İçerdekilerin görüş zamanlarının tamam olmasını, askerî aracın kendilerini alıp nizamiye kapısına götürmesini bekledi.

Oğlu dört yaşındayken, beş yaşındayken, hatta on yaşındayken de nasıl saygıyla tutardı elinden. Denize bile ilk kez kendisi sokmuştu onu. Büyükadada. Kulübün önünde. Kucağına almış, soğuk suya batırıvermişti. Çocuk bir irkilmiş, ama hiç ağlamamıştı. Anası sağ kalsaydı, Kaya şimdi onu sever miydi acaba? Yoksa anasına da böyle bağırır mıydı herkesin ortasında? "Benim bütün istediğim onun iyiliği..."

Tel bölmenin önünde, Mahmut beyden boşalan yeri hemen, onun gerisinde kalmış yaşlı bir köylü almıştı. Oraya sokulurken, eski bir korucu ceketinin ucuna yapışıp duran torununu önüne çekmişti. Kaya'nın yerine ise, İrfan'ın omuz başına sıkışıp kalmış olan, kalabalığın arasında, beşikte bıraktığı oğlunu tanımaya çalışan, gözü onun gözlerine değdikçe nerdeyse görücüye çıkmış bir kız utangaçlığına yakalanan Musa genişlemişti. Mahmut beyden açılan yeri doldurması için babasına durmadan ünlemiş, onu yüreklendirmişti:

"Şöyle gel baba... Geç, gel..."

Tel bölmenin önünde durunca, yaşlı adam korucu ceketinin düğmelerinin hepsinin ilikli olup olmadığını denetlemişti hemen. Ardından, torununun eline sıkıca yapışmıştı yeniden.

"Duran len? Nasısın tosunum?" dedi Musa çocuğa. Çocuk, ayaklarının üstünde yükselmeye çalıştı. Tarçın renkli lastik pa-

buçlarının toza ve lekeye boğulmuş olduğunu gördü Musa.

"Ha bakayım, yüksel şöyle..." dedi oğluna.

Dedesi çocuğu kucağına aldı. Yorgundu. Kolları çekmiyordu. Yanındaki kadın Cem'i yere bıraktı:

"Yardım edeyim..." dedi.

Duran'ı babasına doğru kaldırdı, tuttu. Duran, tel örgünün aralıklarından ona bir gazoz kapağı geçirmeye çalıştı.

"Demek Mirza deden gazoz içirtti sana he?" dedi babası.

Mahmut Bey dışarda, gözlüklerini çıkardı. Gözlük camlarına biriken tozu sildi. Gözlerini de sildi. Yeniden taktı gözlüklerini. Yeniden Mahmut bey oldu ve önüne ilk çıkan gedikliye:

"Amma da uzun konuşuyorlar canım..." dedi.

Gedikli, omuzlarını dikti. Telâşla yürüdü. Yürürken:

"Koca yaz geçti. Gençlik Parkı'nda bir gazinoya bile gidemedik biz." dedi duyulur bir sesle.

İkinci postanın başında durması, görüşe çıkanlarla görüşe gelenlerin 'nizamlara uygun' hareket edip etmediklerini gözetlemesi gerekiyordu. Onların aralarında neleri konuşmaları yasak olduğunu, neler konuşurlarsa yasak olmayacağını bir türlü saptayamıyordu.

"Yengen iyi. Selâmı var. Gözlerinden öper"in altında bir suç unsurunun bulunup bulunmadığını kestirmekte güçlük çekiyordu.

"İlle çocuklarını da getirecekler. Çocuklar işi daha da güçleştiriyor. Her şey karmaşaya geliyor."

Çocuklar hep, görevini kötü yapma korkusunu da birlikte getiriyorlardı gedikli için. Bu korkunun hıncıyla, şimdi dedesinin kucağına çıkmış ve babasından çok yanındaki çocuğun tel örgü üstünde sürttüğü oyuncak cankurtaranına ilgi duyan Duran'ın incecik boynuna koparırcasına asıldı:

"Tamam. Bitti. Hadin bakalım," dedi.

Musa, babasının ürküntüyle toparlandığını gördü. Bu kez sıkıca kavramıştı Duran'ı. Kaşları evecenlikle inip kalkmıştı.

"Horoz da koyduktu. Çıkınları gapıda aldılar. Gelir mi elinize oğul?" diye sordu telâşla.

Bunu hep sormak istemişti. Eli boş gelmediğini, Duran'ın yanı sıra başka şeyler de getirdiğini hep belirtmek istemiş de, becerememişti. Nasıl sormanın doğru olacağını bulamamıştı. Oğlu da, Duran'ın yapışkan parmaklarıyla oynayıp durmuştu tel kafesin aralıklarından. "Ne haber len, Duran?" diye sormuştu sık sık.

"Artık gelme baba. Onca yol. Bu iyi oldu. Gördüm işte seni de, Duran'ı da. Artık kış çıkınca gelirsin. Rahatına bak. Evdekilere hep selâm et..." demişti.

"Kış çıkınca mı? Daha onca galır mısın?"

"Belli olmaz ki. İyiyim işte ya. Gördün."

Yüreği daralmıştı Mirza dedenin. Gedikli de o sıra çekip kıvırdı Duran'ın boynunu. O zaman Duran, çabuk bir atılımla Cem'in kolunu çekti. Elindeki oyuncak cankurtaranı tutmak istedi. Cem de onun, omuzbaşındaki gökboncuga asıldı. Duran, Cem'e bir gazoz kapağı uzattı. Cem, oyuncağını Duran'dan kaçırdı. Büyüklerin, baştan buyana söylenememiş her şeyi son dakikaya sığdırmanın acelesine düştükleri bir sırada, o ona, bu buna derken Cem'le Duran tanışmış oldular. Az sonra, dedelerinin ve analarının ellerinden tutup, artık birbirlerinden gayrı hiçbir şeyle ilgilenmeksizin çıkışa doğru sürüklendiler.

Yer çok dardı. Zaman çok dardı. Öyle olmasaydı birbirlerine ne çok şey anlatacaklardı. Önce Duran başlamak isteyecekti, ama herhalde önce Cem anlatacaktı. Olaki, oyuncak cankurtaranın verdiği güvenle, ilk o başlayacaktı söze.

CEM:

Senin omzundaki niye mavi? Benim hiç yok. Ama tüfeğim var. Tavşanım var. Yere koyunca zıplıyor. Halının püskülüne takılınca zıplamıyor. Ben de tüfeğin ucuyle dürtüyorum. Pili bitmezse yeniden zıplıyor. Pili biterse zıplayamıyor. Senin tüfeğin var mı? Annen niye yok? Ben annemle geldim. Anneannemi getirmedik. Eskiden anneannem bizde yatmazdı. Şimdi bizde yatıyor. Hep şeyime karışıyor. Keşke anneannem de gelseydi. O senin deden mi? Benim dedem yok. Olsaydı ceketi daha güzel olurdu hem. Seninkinin kaputu var, ama eski. Kaput mu diyorlar bi şey diyorlar işte. Nihat abim var ya, o bişey giyiyordu. Payka mı ne, onu giyiyordu. Çok enfes oluyordu. Bana büyük geliyordu. Büyük gelmeseydi bana verirdi. Büyüyünce verecek. Keşke omzunda demiri de olsa. Senin omzundaki demirden değil ki. Hem mavi. Ben mavisini istemem. Mavi olsa da olur, fakat yanında boncuk, iplik falan olursa olmaz.

Cankurtaranımı sana vermem ki ben. Bizde dolu Fruko kapağı var. Artık hiç biriktirmiyoruz. Hemen atıyoruz. Omzundakini verirsen cankurtaranımı veririm. Gazoz kapağına vermem. Cankurtaranımın tepesinde ışık yanıyor. Tabii burda yanmıyor. Tele sürttüm yanmadı. Ama düz yerde giderken yanıyor. Evde yanıyor. Otobüste de yanardı ama, annem istemedi. Oynamama izin vermedi. Siz nerden geldiniz? Biz babamı görmeye geldik. Hani benim yaptığım resme baktı ya? İşte o benim babam. Annem öyle diyor. Babam da öyle diyor. Yani, demedi amma, babammış. Ben biliyorum. Ben babamı her ay gördüm. Babam olduğundan sonra tam dört sefer gördüm. Sen babanı dört sefer gördün mü? O senin baban mıydı? Hani benim babamın yanındaki? Başları benziyor, üstleri benzemiyor. Babanın saçı babamın saçına benziyor. Bütün babaların başına benzemiyor ama

onlar, niye? Senin babanın gömleği de güzel değil. Benimkinin güzel. Yakası ütülü ütülü. Kazağını anneannem ördü. Senin anneannen yok mu? Olsaydı senin babana da kazak getirirdiniz. Biz getirdik. Anneannem yetiştirdi. Benim yüzümden az kalsın yetişmeyecekmiş. Anneannem de hep "az kalsın" der nedense.

Dün sabah uyanınca, bi de baktım oyuncak tavşanım yine düşmüştü. Yastığımın altından tüfeğimi çektiğim gibi kaçak tavşanı vurdum. Bum! Bum! İki kurşunla yere serdim. Gık diyemedi. Anneannem geldi. Başına havluyu sarmış.

"Uyandın mı Cem? Az kalsın ben uyandıracaktım," dedi.

Şu büyükler ne deli şeyler! Uyandığımı görünce:

"Uyandın mı?" diye soruyorlar.

Şaşılmayacak şeye şaşıyorlar, şaşılacak şeye şaşmıyorlar. Bağrışacak şeye bağrışmıyorlar, bağrışmayacak şeye bağrışıyorlar. Tavşanımı öldürmüştüm. Öldürünce bağrışılır, bağrışılmaz mı?

"Artık bu tavşan da çok oluyordu. Kaçıp kaçıp gidiyordu yataktan," demiştim anneanneme.

Anneannem beni öptü. Ağzı diş macunu kokuyor. Ben boynunun kokusunu en çok seviyorum. Ilık kokuyor. Kibritleri kaçırıp kaçırıp çakıyorum ya hani, gizli gizli avazı çıktığı kadar çakıyorum ya? Çaktığım kibritler gibi kokuyor. Diş macunu kokusunu sevmem ki ben. Sözde anneannem diş macunu kokmazmış. Kibrit de kokmazmış. Yasemin kokarmış. Bakkaldan sabunu alırken yasemin kokulusundan alırmış da... Yasemin neymiş sanki? Çiçekmiş. Beyazmış. Banyoda sabunları görmüyor muyum? Beni de yıkıyorlar. Ne çiçek var, ne bişey. Beyaz da değiller. Yeşiller. Yani işte pembeler. Pembe, yeşil değilmiş. Pembeymiş. Senin omzundaki arma mavi ama. Mavi değil mi? Ben mavinin mavi olduğunu biliyorum da, nedense pembenin yeşil olmadığını bilmiyorum.

Sırada bir, anneannem benimle oynasın diye, bildiğim şeyleri bilmemiş gibi yapıyorum. N'apalım? O da hiç oynamaz ki benimle.

Dün sabah uyanmıştım ya? Hani tavşanı vurmuştum ya? Anneannem de onun ölü olduğunu görmemişti akıllı. Ben de ona:

"Annem nerde?" dedim.

Bacağımdan çekti. Elleri de hep sabah soğuktur bu anneannemin.

"Bak şu hınzıra, dedi. Akşam, otobüse bineceksiniz ya annenle? Babanı görmeye gideceksiniz ya? Onun da işleri var tabii. Erkenden gitti ki, işleri bitsin. Gece konuştuk, bilmiyor musun?"

"Bilmiyorum," dedim inadıma.

Anneannemi aldattım. O da beni gıdıkladı:

"Biliyorsuuun..." dedi.

"Bilmiyorum! Bilmiyorum!.." dedim ben de.

"Hadi ordan maymun! Pek güzel biliyorsun. Biliyorsun..." diye gıdıkladı beni.

Öyle çok güldük ki.

Anneannemin başı, pencereden gelen güneş yolu var ya, onun içinde kaldı. Havlusunun tüyleri kabardı başındaki...

"Pamuk kafa! Pamuk kafa! diye bağırdım ben de. Niye televizyonda çıkmıyorsun sen anneanne?"

"Neden çıkayım maymun? Oyuncu muyum ben?"

Başkalarının anneanneleri, dedeleri, büyükbabaları falan çıkıyor değil mi ama? Senin deden bile çıktı. Ben gördüm. Bu kaputu yoktu. Başka şey giymişti de sakalı ile çıkmıştı hani? Bu deden değil miydi? Başka deden miydi? Bu dedendi tabii. Sesi başkayla kaputu başka olan bu dedendi. Ben gördüm. Anneannem diyor ki, onlar sahici anneanne, sahici dede falan değilmiş. Oyunmuş. Laf. Anneannem sırada bir yalan söylüyor. Sırada bir yalan söylemese inanırdım. Annem evdeyken gelen bir amca an-

nemi sormuştu da, "evde yok" demişti. Görsen, annem evdeydi. Valla da, billa da. Kendini içerden kitlemişti odasına. Bana gelince dışardan kitlerler ama. Canları isteyince açıp bakarlar. Ben canım isteyince açıp bakamam annem kitap, defter falan okurken.

Anneanneme inanmayınca:

"Yalancı! Yalancı!" dedim ben de tabii.

O da popoma vurdu.

"Sensin! dedi. Hadi gel, sütünü içelim."

Sanki kendisi içermiş gibi, hep sabah bana "sütünü içelim" der. Senin anneannen hep sabah sütünü içirir mi sana? Sırada bir içmem. Oynarsa içerim. Bir zıpladım, yatağın üstüne dikildim. Tüfeğimi, sabahlıklığının gülü var ya, tam gülünün ortasına dayadım:

"Eller yukarı Körk!" dedim.

Anam, unuttum! Elektriğin düğmesine bastım. Zısss..

Körk'ün herkesini, Spayk'ını filan serdim yere. Baktım, uzaycı teyze de avazı çıktığı kadar sessizce yaklaşmıyor mu? Bi ceyran verdim, devirdim. Hep sesimle bağırdım:

"Elleri yukarı!"

Anneannem Körk olmuştu ya, ondan Anneannem de, iyy, iy, iy, dedi, inildedi:

"Aman Cem, kollarım kalkmıyor ki ağrıdan."

Dinlemedim:

"Yürüüü! Eller yukarı!.. Kımıldarsan yakarım!.."

"Artık Lâmia hanımlara götürmiycem seni. Televizyon seyrettirmiycem, dedi anneannem arkası dönük."

Kollarını en güzel kaldıramıyor. Böyle Körk mü olurmuş? Anneannemin sırtına atladım. Vijjjt! Hep sefer atlarını ben. Sen hep sefer atlayabilir misin? Sırtına atlayınca:

"Uy belim!" dedi anneannem.

Uy belim, uy bacağım, uy kolum... Bu anneannemle oynamak da hiç güzel olmuyor. Nihat abim hep akşam gelmeli ki... Ama hep akşam gelmiyor. Sırada bir geliyor.

"N'oolur anneanne, bizim eve de bir televizyon alalım..."

"Amaan, koyver boğazımı! Sıkma aaa!.. Annen istemiyor işte. Şu sıra olmaz diyor, duymadın mı?"

"N'oolur anneanne, n'oolur!"

"Çek şu tabancanı gözümden! Sanki benim derdimdi seni ikide bir, ikide bir Lâmia hanımlara taşımak! Çek şunu gözümden Cem!"

Hep sabah bu dert. Zaten bizim evde hep şey dert. Avazın çıktığı kadar doy, yine yine "hadi ye" derler. Daha şeyler de oluyor. Ağlamam geliyor da, büyüdüğüm için ağlayamıyorum.

Bir gün kocaman kocaman asker amcalar gelmişti. Evin her yanını şööyle doldurdular. Tabancaları, tüfekleri falan öyle güzel ki. En her yana dağıldılar. Kapıları açtılar. Çizmeleri bile vardı. Yürürken bi görsen, garç, garç, garç ediyor. Palaskaları da var, avazı çıktığı kadar parlıyor demirleri yaa... Tam birinin kayışından tutacaktım. Anneannem çekip aldı beni. Bi tuttırmadı.

"Kızdıracaksın onları şimdi," dedi fısıl fısıl.

Niye kızsınlar bi kere, değil mi ama? Nihat abimin kalemini istiyorum. Hemen veriyor. Bi de kaat veriyor. Çiziyorum, çiziyorum kalemiyle... Tıka basa çizdiğim halde en hiç kızmıyor.

"Aferin Cem, dehşet bir ev yaptın," diyor. Saçımı okşuyor.

Ne korkak şu anneannem! Öyle titredi ki...

"Sus bakalım, rahat dur," dedi titreyip. Bi de şeker tutmaz mı büyük amcalarla askerlerine? Onlar şeker yer mi akıllı? Asker onlar. Annem de itti elinden anneannemin:

"Anne, çekil sen. Git odana," dedi.

Buraları, buraları kayışlı, buraları buraları hep yıldızlı amcalar annemin kitaplarını almak istediler. Annem onları da cin kadar vermek istemedi. Yirmi tanesini verebilirdi tabii. Dosdolu kitabı var. Benim olunca ama. Tom Miks'lerimin dolu çoğunu hemencecik Ziya'ya verir, Gülizar'ın oğluna. Ziya sana benziyor, fakat en çok benzemiyor. Yüzü senden biraz temiz. Ayakkapları böyle de, pembe; yani işte yeşil mi, pembe mi ne?.. Seninkiler ne renkte hem? Annem, oyuncaklarımın dolu çoğunu da Gülizar'ın oğluna veriyor. Onlar aşşağıda oturuyor, karanlıkta. Biz yukarda oturuyoruz, ışıkta.

"Artık bunları oynamıyorsun," diyor, Ziya'ya veriyor annem oyuncaklarımı.

Laf. Şimdi oynamasam başka zaman oynarım. O gün de kendi kitaplarını vermemek için, asker amcalara benim tüfeğimi verirdi yaa... O, büyük büyük amcalarla konuşurken tüfeğimi kuşandığım gibi saklıca koştum merdivenlerden. Hep sefer arkama baktım. Beni göremedi. Tüfeğim şuramda, şöyle takılı, kapının önüne çıktım. Asker abilerden çok dolu vardı orda. Her hepsinin, billâ her hepsinin tüfekleri vardı. Benimki küçük. Sen görmedin o tüfeğimle ben nişan almasını bilirim. Kaç sefer patlattım. Evde dolu sinek vurdum. Şimdi de kapının önünde kediyi vuracaktım. Ne güzel olacaktı. Asker abiler beni yanlarına alırlardı o zaman. Tam nişan aldım. Tüfeğimin pili bitmemiş mi? Sıktım sıktım patlamadı. Sokaktaki abiler de bana:

"Gir içeri çocuk!" diye bağırdılar.

Ordaki teyzelerden biri:

"Ay çocuğu vuracaklar şimdi," dedi.

Laf. Burası bizim memleket. Bizim evin önü bi kere. Düşman memleket değil ki. Sen bizim evin önüne gel de bak bakalım, düş-

man memleket miymiş? Tüfeğimin pili bitmişti o zaman. Bitmeseydi kediyi bi vururdum. Hep herkesler hiç korkmadığımı anlardı tabii.

Dün, biz buraya gelmeden hani, anneannem sütümü içirmek istemişti.

"Hadi gel, sütünü içelim," demişti ya?

"İçmem, sen iç peki," dedim ben de.

"Off, off! Sütünü tek başına içmeyi öğren artık Cem, dedi. Dört yaşına bastın. Koskoca oğlansın!"

En koskocaman oğlansam madem, yatağın altına saklanıyorum da, neden şurası yıldızlı amcalar beni aramaya gelmiyorlar peki? Kaç sefer saklandım. Hiç gelen olmadı. Bi gün, tam iki saat öyle yattım yatağın altında. En çıt etmedim. Sonunda gelip gelip anneannem geldi. Annem işteydi tabii. Biz anneannemleydik. Benim anneannem hep "of, of" der. Sırada bir ağlar, sırada bir ağlar. Ağlayıp ağlayıp:

"Aklım başımdan gitti Cem! Kayboldun sandım," dedi.

"Gelmediler mi," demiştim de:

"Kim gelecek?" demişti.

Beni, en sıkı olarak boynuna bastırmıştı. Yanmış kibrit kokuyordu boynu o zaman da. Yasemin mi neyse, hiç ondan kokmuyordu. Sen hiç yasemin gördün mü? Biz buraya gelmeseydik, babamı görmeye, Nihat abim beni bi yere götürecekti. O götüreceği yerde bi saksı varmış. Saksıda bitermiş de yasemin, ben görebilecekmişim. Şimdi babamı görmeye geldik de, göremeyecekmişim. Çok dolu yokmuş. Üç tane falan varmış. Bunlar sonmuş açan da, artık, çok dolu ay geçtikten, çok dolu gün geçtikten sonra yeniden yaz olur ya, işte o zaman görebilecekmişim. Olsun. Nihat abim yine gezdirir beni. Biz şimdi annemle hem hapse geldik, hem babama geldik. Ben, babama götürürler de hapse gö-

türmezler sanıyordum ama, hani bi gün Nihat abim bize gelmişti, işte o gün, babam için bi kaat lâzımmış, onu almaya geldiği gün var ya, anneannem ona:

"Gir bak kitap odasına Nihat yavrum. Sen daha iyi bilirsin, ne kâğıdıymış anlamam ki," demişti.

Nihat abimin arkasına takılmıştım ben de. Tabii akıllı, fırsat bu fırsat. Başka zaman olsa, zor girerim bu odaya. Zaten annem olmadan girmem ki ben. Bir kere girmiştim. Beş ay önce filandı. Tabii o zaman böyle büyük değildim. Orda bir amcanın resmi vardı. Duvarda şööle... Böyle böyle bıyıkları da vardı. Annem onu hiç kaldırmadı da, sonra bi gün anneannem Kaçak'taki Kimbıl var ya, işte onun gibi saklamıştı resmi. Saklandığını ben fişşşt diye görüvermiştim. Annem en hiç görmemişti. Çünkü o gün bizim eve yine çok çok dolu asker amcalar gelmişti. Ben de resmi anneannemin sakladığı yerden bulup o amcalara götürüvermişim.

"Bak, bak, Kaçak..." demişim.

Anneannem çok ağladı sonra. Bir daha yapmam, dedim ama, yine dolu ağladı. Avazım çıktığı kadar sustum. Kaç gün çıt etmedim hep. Buralarında, buralarında güzel yıldızları, şuralarında şuralarında kayışları falan olan o amcalar resmi almışlar. Ne olur sanki? Benim Tom Miks'lerimi hep veriyorlar. Annemi de üç on beş gün görmedim o zaman. Anneannem artık hep akşam bizde kalmıştı. Eskiden hep akşam kalmıyordu. Annem olmayınca hep sabah gelmedi, hep akşam da gitmedi. Ziya da bana erik kurusu verdi. Biz ikimiz oynarken oynarken:

"Annen hapiste senin yaaa," dedi.

Ben de annemi çok dolu özlemiştim. Anneannem de en çok ağlamıştı.

"Ben de hapse gidecem anneanne," diye tepindim.

Anneannem de:

"Bir sen eksik kaldın zaten," demişti.

Biz o gün kitap odasına girince, Nihat abime:

"Sen de hapse girsene Nihat abi," dedim.

Anneannem kapının önünde duruyordu:

"Sus, ağzını hayra aç," dedi.

Ağzımı açtım. Nihat abim güldü. Ama en çok gülmedi nedense. Her zaman en çok gülerdi. Gözleri gözlerime değerdi. Hiç değmedi. Beni öpüp gitmişti. Anneannem ona:

"Buldun mu kaadı?" dedi de onu bile duymadı.

Bana yasemin göstereceğine sözvermişti, ama o zaman bile kaç ay dolu yaz geçmişti de, kaç ay dolu yaz hep gelmemişti. Neden gelmemiştir, ben bilmiyorum. Sen biliyor musun?

Biz dün, akşam olunca karanlıkta annemle otobüse binmiştik ya hani? Buraya gelmek için binmiştik ya? Onun için Nihat abim beni gezmeye götüremedi. Gelecek yaz götürecekmiş dolu gün geçince. O gün kitap odasından kaat almaya gelince ağzımı hayra açmıştım da gözü gözüme değmemişti hani ya? Ben de:

"Ben babamı görmeye gitmiycem anneanne, hapse gidecem," demiştim.

Anneannem de:

"Off, of. Hepsi bir zaten Cem," demişti.

Hepsi bir olsa şimdi babamın yanında kalırdım. Aksi gibi tüfeğimin de pili bitti. Anneme sırada bir söylüyorum, bi türlü yenisini takmıyor. Yarın geri dönerken görür o, karanlıkta nasıl olurmuş.

Biz Istanbul'da oturuyoruz. Siz nerde oturuyorsunuz?..

DURAN:

Sen tomofilini bana verseydin ben de nazar boncuğumu

sana verirdim. Gazoz kapağından başka, boncuğumu da verirdim. Mirza dedem:

"Otobusta hastalanacan gine len, verme onu. Gözü değer birinin gine," derdi.

Bana nazar değmez ki. Sana nazar değer. Göz değecek tomofilim yok benim öyle. Otobusa bindim fakat. Bizim köyden ilkin ben bindim. Memet de binmedi, Ayşe de binmedi, Tefik de binmedi. Hüsnü de binmedi. Onlar hiç bi şeyleri görmedi. Senin bu tomofilini bile görmediler. Verseydin, onlara gösterirdim. Çardakta vüvvvt, vüvvvt dolaştırırdım.

Dün sabahleyin Mirza dedem:

"Seni otobusa bindirecem. Bubana götürecem. Anan bohçanı hazretsin," dedi.

İşte bu bubam var ya, telin ardındaki? İşte o bubam Mirza dedeme mektup salmış. "Duran'ı da getirin, bi görem," demiş.

Mirza dedem eskiden ormanda korucuymuş yaa. Bütün ormanlar ne onun emrindeymiş. Şimdileyin orman yokmuş. Fabrika var. Mirza dedem de ona bekçi durmuş. Bana:

"Anan bohçanı hazretsin," deyince bi de baktım çok seviniyom.

Otobusa binecek. Otobus köyün altından geçen bamyacıların gök rengi minibusundan böyükmüş, dediler. Goccamanmış dediler. Bi lambaları varmış, ışığını sıktı mı adamın gözünü köreltirmiş. Kadir dayımın oğlu Selâmi demişti. Selâmi abim her şeyi biliyor. Çok otobusa binmiş. Meşin koltuklara oturuyormuşun. Koku serpiyorlarmış eline. İstersen uyuyormuşun. Çocuklar hep uyuyorlarmış.

"Ben uyumuycam," demiştim Selâmi abime. Gözümü açık tutmazsam hiç bi şeyleri göremem.

Dedem şeker alıverecekti. Şekeri yiye yiye gidecektim. Selâmi abim:

"Eee, bubanı göreceksin he Duran?" demişti.

Bubamı görecekmişim. Hiç görmemişim. Bu bubamı işte. Şimdi gördüm ya, köydeyken aklım karışıverdi. Görmedim sandıydım. Anam da:

"Gördün Duran. Çok daha güccükkene gördündü." demişti.

Ayşe ablam:

"Ben babamı biliyom," dedi.

Övüngeçlik etti. Bi kızarım ki şu Ayşe ablama da... Okula da gitmiyo artık. Çocuklar:

"Hain Musa'nın gızı. Domuzun gızı," diyorlarmış.

Dövüyorlarmış. Ondan gitmiyo Ayşe ablam da. Böyük ablam Şerfe var ya, Şerfe ablam da ona:

"Gitme gız. Sen okula gidince bütün işler bana galıyo..." diyor.

Anam yasemin fabrikasına gidiyor. Ayşe ablamı da götürüyor. Hani Mirza dedemin bekçi durduğu fabrikaya. Beli tutsaymış o da yasemin işlermiş. Beli tutmadığınan bekçi olmuş. Bubam da olmadığınan işte, böyle olmuş. Anam yasemine gidince de tabii bana Şerfe ablam bakıyormuş. Eskidenmiş. Şimdi gendim gendime bakıyom ben. Şerfe ablam gine gine:

"Oğlun bi işe yaramıyo," diyo anama akşamleyin.

Bana ne? Mirza dedem beni otobusa bindirecekti. Bura getirecekti.

Ayşe ablam:

"Sen çıkamazsın otobusun basamağından bi kerem," demişti.

"Çıkarım." dediydim ben de. Çıkamazsam Mirza dedem gucağına alır, beni çıkarır.

Şimdi hiç bilemiyom, gendim mi çıktım, dedem mi çıkardı, hiç bilemiyom ki.

Sarıcalar'ın kahvenin orda gazoz gapağı toplamıştım. Bun-

lar değil ha. Bunlar başka. Bunları demin bekleşirken içtik biz. o çok galabalık otobusların olduğu yerde hani. Ben Sarıcalar'ın orda çivi de topladıydım. Osman da topladı. Tefik de. Bana az kaldı. Otobusta oynayacaktım. Her bi şeylere bakacaktım. Bakacak bi şey galmayınca gazoz gapaklarımla ne oynayacaktım. Selâmi abim:

"Çok geniş olur otobusun içi. Han gibi," demişti.

Benim Selâmi abim tornacı. Otobusları, kamyonları, şimendiferleri filan hepcek biliyor. Anam yaseminde çalışıyor emme, o bilmiyor. Yani, ben diyorum ki, anam da biliyordur ya, anlatmıyor hiç. Vakti yokmuş. "Vaktim yok, çekil şinci," diyor.

Ben minibusa bi kez binmişim. Mirza dedem yasemine bekçi durduğunda, öküz süsmüş de, böğrü delinince anam da beni yanına gatıp gitmiş. Ordan doktora mı ne gitmişiz. Ben güccükmüşüm çok. Bundan güccükmüşüm. Ah keşki güccük olmasaydım. Bilirdim o zaman. Şinci hiç bilemiyorum. Anam da:

"A oğlum, babanı bilmiyon sen daha," diyor.

Bubamı bilmediğimi sanıyordular. Ben de bilmediğimi sanıyordum. Şinci bildiğimi biliyom. Ayşe ablama da dedim:

"Ben bubamı biliyom gız. Güldüğünü biliyom. Sesini bilmiyom ama, güldüğünü biliyom," dedim.

O da:

"Mademki biliyon, de bakalım, saçı nasıldı?" dedi.

Saçını bilmiyodum.

"Gözü nasıldı öyleysem?" dedi.

Gözünü bilmiyodum.

"Kaşları nasıldı kaşları?"

Kaşlarını bilmiyodum. Güldüğünü biliyodum.

"Madem güldüğünü biliyosun, ağzı nasıldı de bakam?" demişti Ayşe ablam da.

"Güldüğünü biliyom ya gız," dedim ben de.

Atladım üstüne. Ağlayı ağlayıverdim. Yanağını ısırdım. Anam da goştu geldi.

"Ellemeyin benim garip Duran'ımı körolmayısılar!" dedi.

Bi tokat attı Ayşe ablama. Ayşe ablam da ağladı sonra. Anam da ağladı. Şerfe ablam da:

"Ağlamayın be!" deyip o da ağladı.

Onlar ağlaşırken ben susuvermiştim. Donsuzlar'ın Memet'le mal gütmeye gittim. Memet:

"Baban mapus da ondan ağlaşırlar," dedi.

Şinci bubamı gördüm ya, bi saçını bilemedim. Her bi şeyini bilmişim. Aynı bilmişim. Saçını bilememişim. Saçı var sanıyodum, saçı yoğumuş.

Memet bana öyle dedi ya, ben de Memet'e:

"Senin cücüklerin var mı? Benim cücüklerim var," dedim.

Memet de:

"Vay garip Duran vayy!" dedi.

O zaman gafamda düşünce olmuştu. Ne düşüncesi olmuştu, bilemiyom. Sonra bostan tarlasına girdik. Memet bana çakısıylan bostan kesip verdi. Başka zaman elimizle yolardık. Çakısını bostana mostana ziyan etmezdi Memet. Ben de her bi şeyi çakısıylan kessin isterdim. Onca yakarırdım. O gün, biz mal gütmeye gidince hani, hiç yakarmadığım halde bostanı çakısıylan kesti. Bana bile verdi çakısını. Dokundum. Öyle pasparlak ki.

"Memet abi, benim olsun mu?" demiştim.

Vermek istemedim de, gafama gafama furdu. Ben gaçtım. Beni duttu. O sıra uzaktan biri:

"Len Memeeet, mallar dağıldı len!" deyi ünledi.

Memet bana furdu:

"Başımın belâsı, dedi. Buban gibi sen de hayın olacan," dedi.

Biz taa tepe aşşa inmiştik. Memet bana denizi gösterecekti. Ben hiç görmedim. O zaman da görmedim. Çakı yüzünden Memet beni godu gitti. Ben de yolumu şamşırdım. "Buba, buba" deyi ağlayacağdım, hayın olmayım deyi "buba, buba" deyi ağlamadım. Hüsnü'nün bubası beni gördü. Beni eve götürdü. Akşama Mirza dedem anamın gafasına gafasına furdu:

"Gayıp edecen bi tek erkek torunumu gız. Sahap çıkamıycan bubasının yokluğunda," dedi.

Anam da:

"Ne bilem, ben yasemindeyken," diye anlattı:

Dedem namaza durunca beni dizine aldı anam. Gafasını duta duta bana dedi:

"Ben yasemine gidince hep benlen gel sen gayrı. Goyup gidiyom. Durduğun yerde durmuyon, duran olasıca," deyip Şerfe ablama da:

"Niye gatıyon çoban Memet'in yanına bu bacak gadar çocuğu sen?" deyi söylendi.

Şerfe ablam da ona çemkirdi:

"Bubasız çocuğun olacağı bu," deyi.

Bubam varken niye bubasız oluyom? Tomofilim yok. Ama bubam var. Görmeseydim neyse. Şincik gördüm. Bubammış işte. Sen de gördün.

"Ne haber len Duran?" dedi bana.

Ben de bütün bu haberleri ağnatayım dedim, nası edeceğimi bilemedim.

Biz o günden sonra gayrı hep yasemin fabrikasına gitmiştik anamla. Yol çok uzundu. Anam beni bazı sırtında taşıyordu. Bazı da Ayşe ablam taşıyordu. İki adım taşıyor, ardından da hemen goyuyordu yere:

"Leş gibi ağır. Ben taşıyamam ana. Otursun evde Şerfeylen," diyordu.

Böyle böyle gidip geliyordum.

Yasemin tarhlarını gördün mü sen? Ben gördüm. Sıram sıram diziyorlar ağaçları. Yeni ağaç gadar varlar. Tepelerini hepcecik kesi kesiveriyorlar. Toplarıken çiçeklere ben bile erişebiliyodum. Bi gram ne gadardır ki? Yedi yasemin çiçeği topladın mı bi gram ediyormuş. Ayşe ablam, kilo başına beş lira verdiklerini söyledi de bana, benim hiç beş liram olmamıştı, ben de her gün akşama dek bi kilo çiçek toplayayım diyodum. Topluyodum, topluyodum, akşama anam elime beş guruş veriyodu. Bakkal emmiye götürüyodum bi, şeker istiyodum. Bakkal emmi de beş dane beş guruşun olunca iki şeker alırım diyodu. Ayşe ablam bi günde dört kilo topluyomuş. Anam beş, bazı da altı kilo topluyomuş. Ben de boyumun erdiği yerlerden anca bi sepet ediyordum akşama dek. Yedi yedi sayıyodum. Yediye gadar saymasını öğrenince tabii yedi yedi sayabiliyodum. Ayşe ablam, yanlış saydığımı, beş çiçekle bi gram olmayacağını deyiveriyordu. Her yanım yasemin kokuyordu. Anamın da. Ayşe ablamın da her yanı yasemin kokuyordu yaa. Hepsinin, bütün toplayıcıların goccaman güzel sepetleri oluyordu. Sepetlerle yasemin tarhlarının arasına yayılıyordu. Sepetleri çiçeklerle doldurup fabrikaya boşaltıyorlardı. Mirza dedem orayı bekliyordu. Çünkü oranın goccaman uzun, parlak bi bacası vardı. İçeri toplayıcıların hiç biri giremezmiş. Biz hiç içini görmedik.

Anam hep belini dutuyordu.

Bizim orda herkesler belini dutuyo. Burda kimseler belini dutmuyo. Anam:

"Datlı iş. Gözel iş. Ama belim gopuyo ağrıdan çocuklar," dedi de bi seferinde, Şerfe ablam da:

"Bubam çıksa artık Ayşe'le ben gideriz. Sen gitmezsin değmi ana?" demişti.

"Bubanı işe yeniden alırlarsa gidersiniz. Bubanı yeniden almazlarsa gitmezsiniz. Gız gısmı, onca yola yalnız salmak olmaz," dediydi anam da.

Bubama bu haberlerimizi neyi veriym dedim. Hiç bişeycik veremedim. Bi gazoz gapağımı verecektim. Delikten geçirtemedim. Sen kaadını geçirttin. Keşkim ben de kaat geçirtseydim. Belki benim kaadım da geçerdi. Ama benim kaadım yoktu. Bükülü bi kaadım da yok, tomofilim de yok.

Dün sabahleyin anama koştum:

"Ana, ana... dedim, Mirza dedem beni otobusa bindirecek gız!"

"Biliyom," dedi anam da.

"Bohçamı..."

Bohçam hazırımış.

Şerfe ablam:

"Bubanı şinci bilecen işte," dedi.

Ne deli gız bunlar! Bubamı biliyoz, dedik ya işte.

Cücükleri govaladım.

"Ana gıı, cücük götürecem bubama!.."

Akşamleyin olunca Mirza dedem:

"Hani bunun bohçası?" diye bağırdı yolun altından.

Tahtaboşun altına gelip gine bağırdı:

"Hasna, gıız! Hazır mı Duran?"

Cücükleri govalıyom ya ben? Onları kümese sokuyodum ya? Şerfe ablam bacağımdan yakaladı:

"Hadi, gidiyosunuz," dedi.

"Cücük götürecem bubama!.."

Mirza dedem Şerfe ablama bağırdı:

"Gat gel dürzüyü önüne," dedi.

Gaçtım.

Bubamı görmek istemiyom. Cücüklerimle oynıycam. Hüsnü'yle fırın yapacam. Toprağı garacaz, fırın yapacaz. Bi de fabrika yapacaz. Gazoz gapaklarını da üstüste yığacaz. Baca olacak, parlaktan öyle. Hem bizim tosunumuz vardı. Tosunumuzu görecektim. Günbatımı zati. Anam içeri alacaktı. Memet'in önünden gatıp getirecekti tam. Bizim tosunun beyaz alnı da var. Hem tosun beni sever. Hiç depmez. Buralarda depiş depiş olduk.

"Bubana gidecez len dürzü," demişti Mirza dedem.

Gaptığı gibi gucakladı beni.

"Tosun, tosun," diye mızgırdandım ben de.

Anam da:

"Şerfe, goş git, bi cücük getir şuna," dedi.

Mirza dedem:

"Höyyt, höyyt!.. Elin otobusunu kümes mi sanıyon sen? Cücük gider miymiş akılsız? deyi dürttü anamı. Goyacaksan bişmişini goyaydın bari," dedi.

Bişmişini goymuş anam. Bizim haberimiz yokmuş. Tee aşşaya geldik ya biz önce? Mirza dedem çıkınımızı açtı. Ben gördüm. Cücükten böyüktü. Benim al ibikli horozum muydu yoksa o? Gidince bakacam. Benim al ibikli horozumu mu yolmuş anam, soracam.

Mirza dedem sırtına korucu formasını giyinmişti. İşte bu üstündekini. Formasını yüklüğe galdırmışlardı. Hiç geyinmezdi. Ben hiç geyindiğini görmedim. Dün akşamleyin gördüm. Beni gapıp kucaklayınca. Anama da:

"Bunu geyindim. Belki işe yarar da golayından görür gonuşurum Musa'yı," dedi.

Anam da:

"İşşallah," dedi.

Tülbentinin ucuna gözünü sildi.

"Acık petek bal goydum. Çorap, gömlek neyi goydum. Cıgara da alıverin oh bubam," dedi.

Mirza dedem çıkını yokladı.

"Bize yiycek goymadın mı gız?" dedi.

Cücükler evin arkasına gaçtılar. Fidelere girdiler. Böyle olunca, kimse gidip govalamadı. İçimde bi bunalma oldu. Otobusa binmek istemedim. Bura gelmek istemedim. Tosunu biliyom. Bubamı eyi bilmiyom. Gitmiycem, diye diretiyodum. Şerfe ablam, Ayşe ablam, anam öpüp gokluyorlar beni.

"Rahat dur. Dedenin canını daraltma haa!.." diyorlar.

"Bubanı sevindir," diyo anam.

"Gözünü dört aç. Bize de anlat," diyo Ayşe ablam.

Şerfe ablam:

"Hepimizin selâmını deyver bubama," diyo.

Korkuyom. Bütün bunların hepisini nasıl yapacam, bilemiyom. Cücük... Cücük...

"Başlatma beni şinci cücüğünden," dedi Mirza dedem.

Gaptığı gibi beni, köy önüne götürdü. Anam ardımızdan yetişip sümüğümü sildi. Bi de çıkın goşturdu Memet'le.

"Memet! Yumurta goydum... Yumurtalar ezilmesin," dedi.

Gazoz gapaklarımı unutmuştum. Minibusa binince biz, gendimi geri atmak istedim. Mirza dedem belimden gavradı. Memet ayaklarımdan tıkıştırdı beni geri. Minibusun nası gittiğini bilemedim. Gazoz gapaklarımla çivilerimi unuttuğuma ağladım dedeme.

"Gapaklarım... Gapaklarım..." dedim.

Mirza dedem de:

"Yolda gazoz içiririm. İki dene içiririm, iki gapağın olur," dedi.

"Gazoz içmiycem!"

"Ya ne yapacan?" dedi Mirza dedemin yanında oturan ak sakallı.

"Bubama götürecem. Hapsaneye," dedim ben de.

"Niye götürüyorsunuz? Pek güccük daha," dedi biri.

Mirza dedem:

"Oğlum istemiş. Mektup saldı," dedi.

Minibusun içi, daha ben denizi ha gördüm, ha görecem derken dolu dolu oldu. Denize varmadan her bi yanda durduk. Her bi yandan bindiler. Garanlık, biz böyük yola çıkmadan bastırdı. Arkadan biri de:

"Bunun bubası Musa. Yataklıktan içerde," dedi birine.

Yatağını istiyodum. Bubamı istemiyodum.

"Uykun mu var?" dedi Mirza dedem.

Dizini açtı:

"Yat ha," dedi.

Ağzımı sildi.

"Uyuyacak menem," dedi yanındaki ak sakallıya.

"Çok ağladı," dediler.

Ak sakallı biraz yana açıldı. Bi bacağımı onun tahta bacağı üstüne goydum. Takır takır oynamaya başladım ak sakallının tahta bacağıyla. Çok hoşlandım. Gine gine deptim. Ak sakallı da:

"Şerlik yook!" dedi. "Rahat dur bakam. Seni de mapusa atarlar yoksa..."

"Atamazlar işte!" dedim ben de. Hayın mıyım ben?

"Çarparım haa!" dedi Mirza dedem. "Bubası hayın değil bunun. Aman haa, heç değil," dedi yanındakilere.

Toparlayıp oturttu beni gucağında. "Allah" dedi, içini geçirdi. Sümüğümü formasının goluna bulaştırmışım. Bulaştırmasaymışım eyi olurmuş. Bilmemişim. Mirza dedemi çok severim ben. Formasıylan daha çok severimişim. Keşkim kirletmeseymişim. Bubam demincek orda, telin ardında baktı durduydu dedemin formasına. Soracak mıydı ki, niye giydin buba, niye? Bi gorku düştüydü içime. Allahıma sormadı. Beni sordu:

"Yeni mi dikti anan gömleğini Ien Duran?" dedi. Gömleğime sevindi. Seninki gibi bi tomofilim olsaydı da, keşkim bubam daha çok sevinseydi. Ne güzel bi bubammış. Hayın olsa, güzel olmazdı bi kerem.

Minibusun içinde biz hop hop hopluyorduk ya... Hani ulaşıp böyük otobusa binmek için gidiyoduk ya? Bubam çok karaymıştır, çok korkutucuymuştur sandım. Biz hop hop gideriken, ak sakallı, dedeme:

"Niye hayın oldu oğlun?" dedi.

Mirza dedem gerildi. Yüzü terledi. Forma üstlüğünün gatını düzledi:

"Bok yemiş bunu diyen," dedi.

Geridekiler:

"Yazık torununa senin," dediler.

Mirza dedem geri döndü. Çenesi titredi. Göz çukurları buruştu. Çok buruştu.

"Benim gibi dedesi var onun. Aslan gibi dedesi," dedi.

"Aslan gibi dedem var benim," dedim.

Beni uyudum sanmışlar. Uyur muyum? Dedem daha bana gazoz alıverecekti. Şeker alıverecekti. Mirza dedemin forma üstlüğünün bu düğmeleri var ya, düğmelerini duttum. Daha çok parlak oldular. Dedem de beni bağrına bastırdı. Düğmeler göz çukurumu acıttı. Siftinip çektim başımı.

"İlk durduğumuzda gazoz alıverecem sana," dedi.

Bundan inip otobusa binmeden bi dane açtıracak. Bi dane daha açtıracak. Kendine de açtıracak. Tam beş dane gapağım olacaktı o zaman. Şimdi tam üç dane oldu. İkisini biz içtik burda inince. Ötekini yerde buldum ben. Daha da çok varıdı ama, dedem salıvermedi elimden. Hem, buradan gireriken ceplerim neyi öyle gapağınan dolu dolu olunca başını derde sokabilir-

mişim. Buradan içeri salıvermezlermiş yoğsam. Bubamı göremezmişiz belki. Senin tomofilini nasıl soktular peki? Mirza dedemin de böyle gorkak olduğunu bilmezdim. Köyde herkes sözünü dinleridi. Herkese sözünü geçirtirdi. Burda azarlıyorlar. Onun beni azarladığından çok azarlıyorlar. Bizim çoban Memet'i köyde azarladıklarından çok. Onlarınki forma da, Mirza dedeminki forma değil mi? Bilemedim ki. Suç dedemde zati. Korucu tabancasını da almalıydı. Korucu tabancasını almayınca tabii, gorktuğunu sanmışlardır. Ben bile gorktuğumu sandım. Bizim bindiğimiz minibusta kimselerden gorkmamıştı. Hep omzunu dikeltmişti. Bana:

"Garnın acıktı mı? Ekmek vereyim mi?" demişti.

Ayaklarının dibindeki çıkına uzanınca düğmeleriyle dizleri arasına sıkıştım. "Ay, ay..." demiştim. Bizim Karaboynuzlar köyünden Nazük hala:

"Sus ülen, başım duttu... Cır cır da cır cır... Cır cır da cır cır..." dedi.

"Netti çocuk? Başı sıkışmış işte," dedi Mirza dedem de.

"Onun başı sıkıştıysa benim de başım duttu lakin," dedi Nazük hala. "Baksana, başımı galdıramıyom ben..."

Biz de tam Nazük halanın ardındaydık. Nazük hala da minibusçunun ardındaydı. Ben de minibusçunun direksonuna atlayıverdim. Nazük hala elime furdu:

"Irahat dur," dedi.

Ben gine gine atladım. Ben de direkson çevirecem. Senin tomofilcin niye çevirmiyordu tomofilinin direksonunu? Sen kendin sürttün tele. Ben gördüm. Minibustaki direksonu minibuscu çeviriyordu. Ben de çevirmek istedim. Atıldım. Ak sakallı da Mirza dedeme:

"Öne geçmek istiyo..." dedi.

"Didik didik etti sırtımı gavurun enciği," dedi Nazük hala.

Ak sakallı bacağını geri aldı, atlayıp Nazük halanın yanına sıkıştım. Minibusçu da:

"Bırak kolumu," diye çıkıştı bana...

"Ben de sürecem!.."

"Devirteceksin büsü!.." diye bağrıştılar hepsi.

Mirza dedeme çıkıştılar:

"Oğlun ırahat durmadı. Torunun ondan beter," dediler.

Mirza dedem yumruğunu sıktı. Şöyle şöyle yaptı, baktım:

"Çok gonuşman... Çok gonuşman... Başımı belâya sokman... Ben, Musa'yı kim govladı biliyom. Susun şinci. Üstüme varman," dedi.

Senin bubanı gim govladı? Ben bubamı kimin govladığını bilmiyom. Nazük hala ensemden yakalamıştı. Bana dedi ki:

"Irahat dur. Yoksam indiriverirler seni şincik burda. Bak ga-

ranlık. Galırsın tek başına ortalarda. Alara da yutar gider seni..."

"Benim Mirza dedem var, yutamaz," dedim ben de.

Gine de gorktum. Alara sazlara boğulmuş gollarını uzatmıştı. Denizi görmüştüm. Deniz garanlık ağzını açmıştı. Sonracığıma, sen görseydin, nasıl yeşil yeşil alevler fışkırmıştı garanlık ağzından. Nazük hala beni dizlerinin arasına sıkıştırmıştı:

"Titriyor bu çocuk Mirza" demişti dönüp Mirza dedeme.

Her yan ıscak olacağı yerde soğuk olmuştu. Soğukluk garnımın içine girdi. Garnımın içini burgu gibi oydu. Ağzımdan geri fışkıracak gadar toparlandı, toparlandı. Garnımın içine sığmaz oldu. Nazük hala da çığrıştı:

"Kusacak bu!" diye bağrıştı.

Nazük halanın dizleriyle minibusçunun sırtı arasına gustum. Mirza dedem beni gollarımdan çekti, aldı. Onun gollarına gustum. Forma üstlüğü daha güzeldi oysam. Ondan böyle oldu. Yeni lastiklerim de yepyeniydi. Ondan böyle oldu tabii.

"Dünyanın gökeriğini yemiş baksanıza dürzü," demişti Mirza dedem.

Minibusçuya yakardığını duymuştum:

"Acık duruver Satılmış be oğul. İçi dışına çıktı baksana. duruver hele acık..."

Bütün sesler:

"Angara otobusuna yetişecez biz," dediler.

Mirza dedem:

"Biz de Angara otobusuna yetişecez. Ağnadık," dedi.

Nazük hala da:

"Üstüm başım pise bulandı, tüüü..." dedi.

Gusmam durmadı. Ak sakallı ile Mirza dedem arasına da gustum. Mirza dedem sarı mendilini çıkardı. Ağzıma dayadı.

"Yeşil yeşil, dedi. Yemyeşil."

Sakallı da:

"Gök erikle doldurmuş midesini eyi ki. Ya bi de al erikle dolduraydı? Tam gızıla boyanırdınız gayrı," dedi.

Mirza dedem:

"Ne adammışın sen be! Ne hayın adammışsın!" diye bağırıyordu.

Her şeyi görecem derken hiç bi şeyi göremiyodum. Mirza dedemin dizleri arasında kendime çok ağır geliyodum. Gözümün önüne güccük güccük gurtçuklar doluştu sonracığıma. Kıvıl kıvıl. Bi yığın kurtçuk. Bizim gübreliğin ordaki sinekler gibi doluştular her yanıma. Gözümü gapadım. Gözümü açmak istedim de açamadan gapadım. Gine de gördüm. Tüm o gurtçuklar usul usul savuşup gittiler. Tee ötelere, Alara'nın tepelerine, sazlıkları ardına, muzlukların derinlerine, bozlaşan göğe, çıt pıt çakan yıldızların ışıktan dikenleri arasına, hepcegimizi durmadan hoplatan minibusun horultusuna, Satılmış'ın yanında oturan candarma-

nın tüfeği ağzından içerilere, candarmanın boz sırtından içerilere; daha sana nası desem işte, camın önünde sallanan süsler, çiçekler, pullar altına çekilip çekilip gittiler. Yedisi bi gram gelen yasemin çiçekleri içine bile girdiler. Ben minibusun içinde o çiçekler ne arasın, diye düşünüyordum. Gine de anamın, Şerfe ablamın, Ayşe ablamın yasemin selelerini görüyodum. Niye görüyom, diye de düşünüyodum da minibuscunun önünde sallanan, o pullardan yapılma allım yeşillim top, yumulu gözümün önünde bi o yana, bi bu yana sallanıyordu. Anamın gucağında sallanıyodum ben de. Sankim sallanan topun içindeyim gibi oluyodum. Mirza dedemin sesi:

"Durma gayrı Satılmış. Yürü. Daldı," demişti.

Arkadan biri de:

"Bubasının mahkemesi görüldü mü bunun?.." dedi hattâ.

Biri de:

"Görülemez. Sıkıyönetim bu. Golay mı? Golayınan görülemez," dedi.

Gerisini bilemiyom. Buraya geldik. Bubama. Senin bu tomofiline bakacak deyi bubama bi iyice bakamadım. Bubam bana:

"Ne haber len Duran," dedi ya?

Ben de ona bütün bu habarları ağnatacaktım. Hiç birini ağnatamadım işte.

"Sıkıyönetim ne buba?" diyecektim.

Diyemedim.

Sen biliyon mu, neyimiş?

Tomofilin var madem, bilirsin. Ağnatırsan bu gök boncuğumu veririm. Tomofilini de istemem. Anamla yasemine gideriz. Sepet sepet çiçek toplayıp yeni bi boncuk alırız biz.

Köye döneriken işallah gine gusmam. İşallah gine uyuya galmam. Bubamı gördüğüm gibi her bi şeyi de görecem.

Memet'e, Tefik'e, Hüsnü'ye, Şerfe ablama, Ayşe ablama, bütün ötekilere, yasemine giden herkese, her bi şeyi tek tek ağnatacam. Senin tomofilini de ağnatacam. Bu tomofil gibi bi tomofil için kaç çiçek toplamalıyım ki; onu da Selâmi abime soracam. Selâmi abim deyverir bana.

Sen ne kadar yasemin topladın peki?..

İrfan, daha sonra tel örgüler ardında Kaya'ya biraz Cem'i anlatı. Musa da Duran'ı. Ama Cem'le Duran'ın birbirlerine söylemek istediklerinden çok farklıydı onların Kaya'ya anlattıkları. Onlar, sabunların yasemin kokusundan ya da yasemin fabrikalarının çiçeklerinden hiç söz etmediler. O, yedisi sadece bir gram gelen, fakat bu gramın özündeki değerin çok yüksek olduğu çiçeklerden... Babalar, çocuklarının gazoz kapaklarından ve can-kurtaran oyuncaklarından da söz etmediler. Ne anlattılarsa büyük işi anlattılar. Yine de Kaya, çocuklar gibi kafasında bir ad kurdu. Onlara (Yasemin İşçileri) dedi.

Çocukların önünde, babasından ötürü duyduğu utanca, yasemin işçilerini düşünerek mi dayanmıştır?

BİLEYİCİ

Ev, bir zamanlar enlemesine sadece üç buçuk metre, boylamasına en çok altı metreydi. Tahtadandı. Çatı kiremitlerinin kırmızı, pencere kafeslerinin taze soyulmuş kavak dalı renginde olduğu günleri vardı. Kendisinden biraz daha yaşlı, biraz daha genç; sağlı sollu iki komşusuyle uyumlu, daracık bir sokağın arnavut kaldırımları üstünde zamana uzun süre dayandı. Şimdi, iki beton yapı arasında, kamburu çıkık, kötü asfaltlanmış dar yola eğik duruyor. Beli sızlayarak ve çapaklanmış gözlerini gölgesine dikerek, görebildiği kadar, önünde olup bitenlere bakıyor. Düşünebileceği en son şeyi düşünüp, en son şaşkınlığını yaşıyor.

1

Dağların ormanı azaldı. Azalıp tükendi. Sonunda, dağların toprağı da, sel sularıyla birlikte verimli bir ovaya doğru sürüklendi. O zaman, o dağlarda oturan tahtacılar da, akan toprağı izleyerek peşpeşe ovaya doğru aktılar. Ancak, toprak kendilerinden önce akıp, ova sahiplerinin geniş ölçümlü tarlalarını doldurunca, ovanın sahipleri de eski topraklarını daha çok sevip, daha iyi korudular. Böylece, akan toprağı izleyerek aşağılara inen yö-

rükler, birlikte taşıdıkları kıl çadırlarını kuracak üç buçuk metre karelik bir toprak parçasını arayıp durdular. Küçük topluluklar halinde inmişlerdi ovaya. Küçük topluluklarını sel sularıyla kabarmış küçük ve güzel toprak parçalarına yerleştirebileceklerini ummuşlardı. Ancak, dağılıp bölünen her parçası birbirini kaybederek, bütün dağ eteklerinin, büyük toprak sahiplerinden artakalan, gereksizliğinden ötürü artakalan yerlerine dağınık bir biçimde yerleşmek zorunda kaldılar. Hiç yerleşemeyenler, dağlarda yaşadıkları günlerde kendi öz gereksinmeleri için bilmek zorunda oldukları ne varsa onu, bölgenin küçük gereksinmeleri için birer sürekli beceriye dönüştürdüler. Kıt ve verimsiz toprak parçalarına yerleşebilen ya da büyük toprak sahiplerinin samanlıklarında, ahırlarında barınarak, onların tarla kıyılarında tünekler, çardaklar kurup barınarak, onlara çobanlık, bekârlık ya da ırgatlık edenler dışında da kalan bunlar için sepetçilik, mangal ve maşacılık ya da bileyicilik, yapılması zorunlu, her an vazgeçilebilirliği olan, asla da vazgeçilemeyecek tek uğraştı artık.

2

Arnavut kaldırımları üstündeki ev, bitişik komşularıyla uyumlu ve onlarla birlikte düğünler, sünnetler kutladı. Cenazeler çıkardı. Küçük odalarında gelinler ağladı ve sevişti. Çocuklar doğdu. Oğlanlar ve damatlar dedelerden, ninelerden gizli, mutfak aralıklarında rakı sofraları kurdular. Karılarını ve kızkardeşlerini dövdüler. Onlara bayramlıklar aldılar ve küçük beslemelerle yattılar.

Pencerelerdeki kafeslerin çaprazlı gölgesi, yaz boylarınca sedirlerin beyaz örtülerine vurdu. Başları beyaz tülbentli kadın-

lar, arka avlularda çamaşırlar astılar. Kazanlar kaynattılar. Taşlığı yıkadılar. Turşular kurup reçellik kayısılarını güneşlettiler. Patlıcanlar, bamyalar dizdi gelinler ve bunları cam önlerine, cumbalara, merdiven başlarına astılar. Güz sonları ev, tıpkı bitişik komşuları gibi, göğsünü bu tür kolyelerle, başını bu tür alınlıklarla süsledi. Süslenip, odalarında yüzük oynanacağı, helva çekileceği, böyle gecelerden birinde, dedelerden birinin göçeceği soğuk günleri bekledi. Soğuk günlerde üst kat pencereden uzanan bir soba borusundan ince dumanlar tüttü. Bitişik komşuları gibi ortadaki de, incelikle, esinti yönünü unutmadan ve komşu soba borularının da kendisini unutmadıklarını düşünerek uzattı borusunun ağzını açığa.

Eski sahipleri attar, baharatçı ve bakırcı olan üç evin oğulları da önceleri yine attar, baharatçı ve bakırcı oldular. Sonraları, onların oğullarının oğulları toptancılık, eczacılık ya da antikacılık ettiler. Bu dönemde aileler küçüldü. Evlerinde büyük oğullar ve onların karılarıyla çocukları yaşadılar. Toptancılık, eczacılık ya da antika eşya satıcılığı edenlerin oğulları, bir süre sonra artık memur, doktor ve antika eşya kaçakçısı oldular.

Pencereleri örten kafesler önceleri yarımşara inmişti. Oğullar memur, doktor ya da antika eşya kaçakçısı olmadan önce ise kafesler yerlerini çoktan 'kendinden desenli' naylon tül perdelere bırakmıştı. Bu perdeler, artık evlerin kararmış olan tahtaları, yosun tutup göğermiş kiremitleriyle uyumsuz; küçük, dar pencerelerden kendini yeterince gösterememenin hırçınlığıyla bir süre, telâşlı kırıtıp durdu.

Memur, doktor ve antika eşya kaçakçısı olanların karıları soba yakmak, evlerin kararmış tahta döşemelerini ovmak istemediler. Mutfaklara sığmayan buzdolaplarını bir odanın köşesinde seyretmekten, konuklarını sedirlerin iki yanına sıkıştırılmış,

ikişerden dörder adet vinileks kaplı koltuklarda ağırlamaktan utandılar. Koltuk aralarına dizdikleri sigara masalarının ve o masaların üstünü süsleyen plastik eşyaların daha iyi görünmesini istediler. Formika yemek masaları ve o masaların vinileks kaplı on iki sandalyesi ve yine o masaların, içi boydan boya cam aynası kaplı uzun büfeleri ve o büfelerin iki yanında iki ayrı dolabı ve o dolapların her birinin önünde de birer pufu olmalıydı. Bunlar ve bunların asla ayrılamaz bir parçası sayılan düz renkli geniş halılar odalardan birine hep birlikte sığmalıydı. Ama odalar, çiçekli küçük Isparta halıları üstüne birer yer sofrası kurulabilecek büyüklükte yapılmıştı. Kocaları memur, doktor ya da antika eşya kaçakçısı olan kadınların 'takım eşya' özlemlerini gideremezdi. Odalar ancak şerbetlikler, reçelliklerle onların tepsileri ve onların iğne oyası altlıkları, mekik oyası örtülerini; ciğerdeldi işli karyola eteklerini, kundakları; sünnet entarilerini; anadan kıza geçen tek mirası; o oyalı yazmaları, krepleri, ipek keseleri, sedef kakma nalınları, gümüşoluk üçetekleri, altınoluk fistanları, kuşakları, çevreleri, saten yorganları, yün konuk yataklarını barındıran yüklük dolaplarıyla selvi ve ceviz ağacından sandıkları alabiliyordu.

Oymalı ve aynalı sandıkları tek tek yapanların, yüklük dolaplarını yıldız biçiminde süsleyen kakmacıların oğulları ise, oğulları memur, doktor olanların evlerindeki 'takım eşya' özlemlerini gidermek, her gün daha hızlı ve daha çok gidermek için, günde üstüste beş bin büfe kapağı kesebilen, her gün üstüste yirmi bin masa bacağı biçebilen formika eşya fabrikalarında motor ustası, tutkalcı ya da kalıpçı olmuşlardı. Böylece, geniş asfalt caddelerdeki geniş vitrinlerin içinde, her biri birbirinin çok aynı, her biri ardından mutlak bir ötekini de beton apartmanların L biçimi salonlarına sürükleyecek; eski tahta evlerin dar oda-

larındakileri her akşam üstü bir kez daha parlaklık ve leke tutmazlıklarıyla ayartacak 'takım eşya'lar, dar bir sokağın ufak tefek yapılı üç evinden ikisine hemen egemen oldu.

3

Artık tek uğraşları sepetçilik, mangal-maşacılık olan yörüklerin çocukları, yörükler keçilerini nasıl büyütüyorlarsa öyle büyüyorlardı. Keçilerle birlikte, ovanın, girilmesi yasaklanmayan ağaçsız yamaçlarına tırmanıyorlardı. Kıl çadırlarda keçi gılgılileri hiç kurumuyordu.

Süleyman'ın karısı Selvinaz, keçileri isli bir tavaya sağıyordu. Baharda ağızını alıyordu. Ağızı alınmış keçi sütüne keçilerin gılgılileri karışıyordu. Çocuklar, keçiler yeniden bir tava süt versin diye onları anızların, hardalotlarının, dikenlerin, pek az da olsa yeşil koktuğu zamanlarda, yeniden dağ yamaçlarına sürüyorlardı. Dağ yamaçlarında ahlat, diken kökü yiyor, uçamamış bir yavrukuşun gagasını ağızlarına dayayıp 'kuş tadı'na bakıyorlardı. Kuşlar bazan çalıların dibine yumurtlamış oluyorlardı. Çocuklar toprağı eşeleyip, tespih tanesi büyüklüğündeki yumurtaları çatlatıp dökmeden çıkartabildikleri zaman kıvanıyor, çığlıklar atıyor: yumurtaların henüz yavru tutmadıklarını görüp içindeki bir damla 'kuş özü'nü yutuyorlardı. O zamanlar içlerine delice bir doygunluğun tadı yayılıyordu. Sütlü dikenleri emdiklerinde, neden sütlü ağaçlar da bulunmasın, diye düşünüp yakınıyorlardı. Dedelerinin ve onların da babalarının bir zamanlar o sütlü, dolgun ağaçları kesip, yiyip tüketmek zorunda kaldıklarını bilmiyorlardı. Dağların, yamaçların hep böyle, ancak dikenler, çalılar ve en çok da hardalotlarıyla, pembeliklerle kaplı olabileceğini sanı-

yorlardı. Yazları ayaklarını keçilerle birlik, kılı dökülmüş bir beygir sırtını andıran topraksız, çıplak kayalara sürtüyorlardı. Tabanları daha yürümeyi öğrenirken sertleşmeye başlıyor, bu tabanlar kayalık sırtlarda sertleşmelerini sürdürüyor; bastıkları her yerle benzeşiyor, tırmandıkları her yerle bir oluyordu.

Çocuklar, keçilerin ardısıra kıl çadıra döndüklerinde babalarına çalı, çırpı, hatta bazan harnup dalı bile taşımış oluyorlardı. Süleyman, bir gün önce çocukların sırtlayıp getirdikleri, yanabilirliği olan ne varsa onları yakmış, sulayıp söndürmüş ve cılız kömür parçacıklarına dönüştürmüş bulunuyordu. Parmak inceliğindeki kömür parçalarını, her akşam üstü serinlikte yeniden ateşlemiş, babadan kalma körüğünü bu ateş parçalarının önüne kurmuş oluyordu. Körük, büyük, geniş esnemelerle poflayarak karanlıkta, küçük kömür parçacıklarını kıvılcımlara boğuyordu. O sırada kıvılcımların arasından ince, yanık, eriyik bir kalay kokusu yayılıyordu çevreye. Çocuklara her zaman bir düş parlaklığı duygusu veren kıvılcımlar, çadırın önünde, keçi gıligılileri üstünde sıçrarken Süleyman tepsiler, sahanlar kalaylıyor, demirler dövüyor ve büyük toprak sahiplerinin küçük gereksinmeleri için: onların büyük ateşli ocakları, o ocakların kocaman birer el büyüklüğündeki korları için maşalar; o korları daha dayanır kılacak mangallar, o mangallara bu korları aktaracak kürekler yapıyordu. Çocuklar, keçilerin ardısıra yamaçlardan dönüp kıl çadırın önüne indiklerinde, kıvılcımların yanına yüklerini bırakıyor, o kıvılcımların karşısına çömeliyor; sümükleri akarak, kıvılcımlardan ürken kirpikleri inip inip kalkarak Süleyman'ın hünerine bakıyorlardı.

Süleyman bir zamanlar, daha taa çocukluğunda, babasının yanında, ova sahipleri büyük ve besili koyunlarını, kuzularını kessinler, onların yağlı etlerini parçalasınlar, parçaları öğünlere

ayırsınlar, öğünleri de lokmalara bölsünler diye, büyük ve küçük et bıçakları da yapıyordu. Büyük et parçalarını yiyip birbirleriyle güç denemesine girenler için, onların güçlerini denemelerine artık mutlak gerekli kamalar, hançerler, nacaklar da yapıyordu babasıyla. Giderek kaçakçılar daha bol, daha ucuz, üstelik güç denemesinde daha geçerli ateşli silahları bölgeye soktuklarından, babasının ardından Süleyman, ancak et kazanlarını, et tavalarını kalaylamak; o etlerin parçalanmasında yararlı büyük ve küçük bıçaklar, o etlerin ateşlerini kurup korumakta gerekli mangal, maşa ve kürekler yapmakla yetinmek zorunda kaldı.

4

Memur olan sol komşu, evi, iki daire karşılığında, müteahhit bacanağına bıraktı. Taşaronluktan gelme müteahhit bacanak, evin bulunduğu yere kocaman ağızlı ve bol gürültülü bir yıkıcı dikip, avluyla birlik bütün evi büyük, dört köşe bir çukura dönüştürdü. Ertesi kış gelmeden eni yine üç buçuk metre, ama bu kez boyu on üç metre olan, ikişer metre genişliğinde pencereleri bulunan ve bu pencerelerden artakalan beton duvarları yeşilimtırak mavi renkli betebelerle kaplanmış ıslak çimento kokulu bir yapı, ortadaki tahta eve bütün ağırlığıyla yaslanıp yüklendi. Bacanak, en üstten iki katı evin asıl sahibine bırakmış, onun altındaki iki katı da kendine alakoymuştu. Alt katları satmıştı. Yapı yapılırken toprağın kazılmasından ve sokak taşlarının kırılmasından ortaya çıkan yapışık bir çamur, bütün kış bacanağın karısı için yakınma konusu oldu. Bacanak, Belediye'ye dilekçeler gönderdi. Belediye'nin memurlarını şarkılı gazinolara götürdü. Ertesi kış sokak, ince, yazın güneşiyle hemen gevşeyip

yumuşayan bir asfaltla örtüldü. Bu kez, yapının en üst katına yerleşen ve karısının 'takım eşya' özlemlerini bir türlü tüketemeyen memur, eski evi sayesinde bacanağın havadan pay alıp kendisiyle eşit koşullar altında iki daireye birden sahip oluşuna neden sonra öfkelendi; sokağın hemen yumuşayan kötü asfaltından ötürü bacanağı her yerde kötüledi. Sonunda, kendi payına düşen iki daireyi de kiraya verip, bacanağın yüzünü bir daha hiç görmemek üzere yeminler ederek o dar, bakımsız ve karısına göre de 'görgüsüz, seviyesiz' insanlarla dolu olan sokaktan ayrıldı. Bacanağın karısıyla memurun karısı zamanla, kardeş olduklarını bile unutup, ortak tanıdıklarıyla birbirlerine artık sadece yeni edindikleri 'takım eşyalar'la yeni dikindikleri giysilerin haberini ilettiler. Bunun dışında, eski sahipleri attar olan bir eski evin bugünkü sahipleriyle bağını sürdüren başka bir ilmiği kalmadı.

Eski sahipleri bakırcı, sonraki sahipleri antika eşya kaçakçısı olan sağdaki ev, bütün bu uzun ve önünde sonunda kopacak bağların kopmasını fazla geciktirmedi. Geçmişle ve gelecekle hesabını daha kestirmeden gördü. Antika eşya kaçakçısı, daha ilk adımda evi satmış, eline geçeni sarayların ve konakların açık artırmalarına yatırmış, topladığı eşyaları yurt dışına çıkardıktan sonra, kendisinin de asla belli bir yeri olmaksızın yaşamını sürdürmüştü. Evi, ilkokul öğrencisi azarlamaksızın ve onlara izci marşları öğretmeksizin yaşamanın tadını duyamayan bir öğretmen emeklisi satın almıştı. Burayı iki katlı beton bir 'yuva'ya dönüştürmüştü. Böylece, ilkokula hazırlanan küçüklere, daha ilkokul öğrencisi olmadan izci olmayı öğretmenin mutluluğuna ermişti. Yanına, sadece bu 'yuva'nın duvarları arasında sesleri tızleşiveren kızkurusu yardımcılar bulmuştu.

Aradaki, kararmış tahtaları her kış bir yerinden sökülüp

sarkan, avlu taşları her yaz pul pul dağılan ve böylece zamana başkaldıra kaldıra büsbütün yorgun düşen; solundaki ağır yapıyla sağındaki çocuk ağlamaları arasında her gün biraz daha göçen ve önünden her geçene her gün biraz daha yorgunluğunu, dirençsizliğini söyleyen; bundan gayrı söyleyecek hiçbir şeyi bulunmayan; bir zamanlar baharatçıların olan ve bir zamanlar baharatçıların baharat kokulu ceketlerini ahşap duvarlarının çivilerinde geceler boyu asılı tutmuş olan ev, artık kendisinin kime ait bulunduğunu bile unutup, içinde zaman zaman bıçaklarını ya da makaslarını bileyleten kişileri barındırarak ve içinde hiç değil bileyletecek makaslarla bıçaklara sahip kişilerin yaşadığını bilmenin küçük gururunu taşıyarak sıkıştığı dar ve güç yerde, dar ve güç soluk alıp vermelerle sokağa eğilmiş duruyordu. Sokaktan geçecek bir bileycinin sesini dinliyor, artık yalnızca bunu bekliyordu.

5

Turuncu renkli dev makineler ovanın ortasına dikildiler. Hırıldayıp gürüldeyerek ovayı bir ucundan deldiler. Deldikçe havaya büyük bir toz bulutu kaldırdılar. Toz bulutu, ovanın eteklerinden ve böğründen aylarboyu eksilmedi.

Süleyman, her sabah çadırının önünde dikilip, ovanın böğrünü delen turuncu makinelere ve ovayı bir ucundan örten toz bulutuna baktı. Zamanla toz bulutu azalıp kayboldu. Ovayı bir ucundan bir ucuna bölen geniş, düzgün bir şerit çıktı ortaya. Şeritin üstünde bu kez kara renkli, demir ayaklı makineler durdu. Her gün, sabahtan akşama bu şerit üstünde gidip geldi demir ayaklı makineler.

Yıllarboyu üç eski tahta evi barındıran sokağın ince, yazları hemen gevşeyip yumuşayan bir asfaltla kaplandığı günlerde, ovanın da üstünü yoğun bir katran kokusu sardı. Süleyman, her sabah bıçak ve mangallarını satmak için kente inerken erimiş zifte yakından baktı. Ziftin enli düz şeride serilişini şaşkın, nedenini bilmediği bir korkuyla izledi.

Bir gün, makinelerin tümü, şimdi ovanın böğründe kara, gergin bir kılçan gibi; o, dokuması en uzun sürmesi gereken, ama en kısa süren bir kılçan gibi yayılıp uzanmış enli şeridin üstünden çekilip gittiler.

Makinelerin çekilip gitmesinin hemen ardından, bu enli kara şerit, önceleri sayısı günde onu aşmayan, ama sonraları çeşitleri de artarak çoğalan araçları aktardı üstünden. Cipler, traktörler, derken birkaç Skoda, ardından birkaç kamyon, ardından üstleri çeşit çeşit yazılarla donatılmış kamyonetler, renklerinin seçilmesine zaman bırakmadan sıyrılıp geçen binek araçları... Bu yoğun akışın uğultusu, durgun akşamlarda Süleyman'ın çadırına kadar uzanıyor, onu her gün biraz daha tedirgin kılıyordu.

Çocuklar, çadırın önünde oynaşan kıvılcımların neşesini unutmuşlardı. Kendilerine yeni bir dünya bulmuşlardı. Aşağıdan, enli, kara yoldan akan araçların renklerine, biçimlerine, karanlık çökünce farlarının parlayıp parlayıp geçişine dalar olmuşlardı. Çoğunun markasını, adını, yılını öğrenmişlerdi. Yeni bulmacalar icat etmişlerdi.

Ovanın ucundaki kentin kapalı çarşısı birden, birbirinin aynı, birbirine çok yakın ve hepsi bir elden çıkmışa benzer bıçaklar, kamalar, testerelerle doldu. Süleyman, yeteri kadar keskin ve dayanaklı olmasalar da, bukadar parlak, böyle süslü ve kişide böylesi alma özlemi uyandıran bıçak, kama ve testerelerin

nasıl bukadar ucuza satılabildiğine şaştı. Kafasında demirinin, çeliğinin ve üstüne emeğinin hesabını kuruyor, fakat bu hesaptan hep zararlı çıkıyordu. Kendine güvenini yitiriyordu. Asıl güvenini yitirten: Ova sahipleri artık onun bıçaklarını, kamalarını istemiyorlardı. Şimdi onların parlak, sapları renkli bıçakları vardı. Bıçaklar keskinliklerini hiç koruyamıyordu. Besili inekleri ve koyunları parçalamakta yeterli olmuyordu. O zaman, sadece mangal ve maşa satmakla, o etlerin kavrulduğu tencere ve tavaları kalaylamakla ilerde altı çocuğunu ırgat, kesekâğıtçı, bar yumrukçusu, bekçi karısı, gazozcu ve bileyiciliğe de ulaştırmayacağını anlayan Süleyman, kafasında, küçük de olsa yeni bir aydınlık köşe buldu.

Çocuklar, bir süre yoldan geçen araçları seyretmeyi bıraktılar. Yeniden babalarını seyre koyuldular. Süleyman, günlerce çadırın önünden ayrılmamıştı. Kente hiç inmemişti. Bir kez indiğinde ise, sattıklarıyla bir kayış, bir taş ve birkaç parça tahta almış olarak döndü. Çadırın önünde önce iri bir tekerlek yaptı. Çocuklar babalarının yoldan geçen araçlara benzer bir şey yapacağını sanmışlardı. Onu yeniden gözlerinde büyütmüşlerdi. Fakat sonunda Süleyman'ın yapa yapa tek bir tekerlek yaptığını görerek düş kırıklığına uğradılar. Yine de bu tekerleğin ne işe yarayabileceğini düşünüp beklediler.

Süleyman, tekerleği, açılıp kapanan tahta ayaklar üstüne oturttu. Yanına kara taşı yerleştirdi. Tekerleğin üstüne kayışı geçirdi. Kayışı, tahta ayaklara eklenen bir pedala bağladı. Bu uğraşı günler sürdü. Sonunda eline bir kör bıçak aldı Süleyman. Ayağını pedala koydu. Kör bıçağı kara taşın üstüne değdirdi, pedala bastı. Tekerlek dönmeye ve kara taştan ince bir cızırtı yükselmeye başladı. Çocuklar artık bu aracın ne işe yaraya-

cağını bilecek denli büyüktüler. Ama Ramazan, en küçük oğlan için bu araç yeni bir şey, dönen tekerleği, cızıltılı sesiyle yüreğine coşkunluk veren, giz dolu, yepyeni bir dünya idi. Körüğün bir zamanlar çadırın önünde sıçrattığı kıvılcımların neşesini tanımıyordu Ramazan. Babasının hünerini ilk kez işte bu, bir tekerleğiyle dönen, dönerken sürekli bir cızırtı çıkartan araçta biliyordu. Büyük çocukların uğradıkları düş kırıklığı, Ramazan'da tam karşıtı, babası için bir hayranlığın oluşması dönemine rastlamıştı. Süleyman, çocuklarının gözünden iyice düştüğü günlerden birinde yanına, kendisini gözünde henüz büyütmeye başlayan Ramazan'ı da alarak sırtına yeni aracını yükleyip kente indi. Evlerin önünde durup:

"Bileyciii!" diye bağırdı.

6

"Bileyciii!"

İnce, gevşek asfaltla kaplanmış dar sokaktaki eski ev, biraz daha öne eğildi. Beli her gün biraz daha kireç bağlamıştı. Ev, belini her gün biraz daha doğrultamaz olmuştu. Eğildiği gibi kaldı sanki ve bileycinin sesine öylece kulak verdi.

"Bileyciii!"

İki beton yapı arasına sıkışıp kalmış olan eski ev, şimdi odalarında barınanların, sol yanından yükselen çamaşır makineleri horultusu ve sağ yanından yükselen çocuk haykırışları yüzünden bileycinin sesini işitemeyeceklerinden, onu çağırmayacaklarından korktu. Çocuklara gözcülük eden yaşlı kızların tiz sesleriyle bütün bütün ürperdi.

Bir otomobil, yüksek homurtularla sokağın ağzından içeri

daldı, frenini gıcırdatıp durdu. Otomobil şimdi, sanki bozulmuş gibi sürekli çalan kornasıyla sabırsızlanıyor, daracık sokakta ilerleyip bütünüyle durabileceği bir yer arıyordu. Uzun süre çaldı kornası. Soldaki yapının dairelerinde çamaşır makineleri sürekli vınladılar. Sağdaki yapıda çocuklara gözcülük eden kuru incir suratlı kızlar, tiz seslerini biraz daha yükselttiler.

"Susma, susma. Sen de bağır. Yeniden bağır!" dedi eski ev Ramazan'a.

Ramazan, beton yapının betebeyle çerçeveli pencerelerine, yaşlı evin kırık camlarına baktı:

"Bileyciii!.. Makaslar, bıçaklar bileyyyyim!"

Otuzunu geçmişti Ramazan. Fakat ellisinde gösteriyordu. Sesi, eskisi gibi gür çıkmıyordu. Karısı ve üç çocuğuyla kente göçmek zorunda kaldığından buyana kendisine verilebilen her işte çalışıyordu. İşsiz günlerinde hep yeniden baba mesleğine dönüyordu.

"Bıçaklar, makaslar bileyyyiim!"

Tekerlekli bileme aracını soldaki yapının önüne, bütün yapı artıklarını, taş ve molozları eski evin kapısına iterek onun kendine açtığı beton düzlüğe bırakmıştı. Terlemiş, yorulmuştu. Kötü, cılız çıkıyordu sesi. Otomobildeki, kornasını gittikçe daha da sabırsızlanarak çalıyordu. Memurun bacanağı, arabasını bırakacak bir yer bulup 'takım eşya'lı evine girmekte acele ediyordu.

Yaşlı ev, birden sevinçle titredi. Her bir tahtası ayrı ayrı dökülen sokak kapısı gıcırtıyla açıldı. Kapıdan ince, hastalıklı bir kadın eli uzandı. Ramazan'a iki makas verdi:

"Durma biç, durma biç. Makaslar hemen körleniyor." dedi hasta yüzlü kadın. "Gelmişken şu bıçağımı da bari..."

Bir de bıçak uzattı Ramazan'a. Ramazan, kadına bakamadı. Başını eğip makasları ve bıçağı aldı. Makasın birinin ağzını he-

men kara taşın üstüne yerleştirip pedala bastı. Makas, kara taşın üstünde cızırdamaya başladı. O zaman memurun bacanağı, arabasını sokağın üstünde gelişigüzel bırakıp dışarı fırladı. Yaşlı ev, iyi görmeyen gözleriyle baktı ona. Hışımlı ayak seslerini dinledi. Adamın şimdi beton merdivenleri nasıl bir gümbürtüyle çıkacağını ve her basamakta böğrüne yine nasıl bir tekme yemiş olacağını düşündü. Adımların sancısını şimdiden böğründe duyuyordu. Biçkici kadının Ramazan'a verdiği makaslarla bıçaktan ötürü içini dolduran sevinç, bu yüzden hemen yok olmuştu yaşlı yüreğinden. Biçkici kadına sevgi duymasına zaman kalmamıştı sanki.

Biçkici kadın, bileyicilere bir bardak su vermenin sevap sayılacağını düşünmüştü. Ramazan'a su vermek için avluya yerleştirdiği su küpünün başına gitmişti.

Memurun taşaronluktan gelme müteahhit bacanağı, o sıra-

da Ramazan'ın yanına vardı.

"Ne işin var burada böyle, kapının dibinde?" dedi Ramazan'a.

Ramazan karşılık vermedi. İşini sürdürdü.

"Bizden mi çağırdılar seni? Apartımandan mı?"

"Yok," dedi Ramazan sadece.

"Korna çalıp durdum. Niye çekilmedin yoldan?"

"Yolda değilim ben."

"Amma değilsin! Park yeri nerde? Anamız ağlıyor bizim, arabayı park etmek için. İki tekerimi şuraya çıkarmadan park edemiyorum, oraya da sen postunu sermişsin..."

Ramazan, makasın öteki ağzını koydu kara taşın üstüne. Pedala bastı. Makas yeniden taşın üstünde cızırdamaya başladı.

"Hem, bu yaptığın iş mi? Kaç paralık iş? Adam utanır. Cız cız da cız cız. Bile bile, ne bileyeceksin sanki? Kaç para getirir bu adama ha?"

Ramazan, birinci makası taştan kaldırdı. Işığın yönüne tutup baktı. Bir ucunu yeniden koydu kara taşa. Yeniden cızırdatıp kaldırdı. Baktı ışıkta. Bileylediği makası bıraktı. İkinci makasın ağzını yerleştirdi bu kez kara taşın üstüne. Pedala bastı.

Bacanak, onun işini böyle sürdürüşüne büsbütün öfkelendi:

"Çek şu mereti burdan!" diye haykırdı. "Hem arabamın park yerini tutmuşsun, hem gelip geçene mâni oluyorsun, görmüyor musun?"

"Şimdi biter beyim," dedi Ramazan sadece. Kıyıya çekildi, "buyrun geçin."

"Buyrun geçin, diyor bir de! Mecbur muyum ben kıçımı kıvırarak geçmeye ha? Evimin önünü niye kapatıyorsun? Ne söz anlamaz heriflersiniz yahu? Bundan adam olmazsınız işte. Başınızın dikine gitmekten. Çekil, dediler mi çekileceksin! Senin niye bileycilik ettiğin belli zaten. Dikbaşlılığından. Uysal bir adam olsan..."

Ramazan, ikinci makasın öbür ucunu çevirip koydu kara taşa. Bastı pedala. Daha bir hızlı bastı bu kez. Müteahhit, bunu büsbütün bir başkaldırı saydı:

"Bileycilik yapmaya utanmıyor musun? Her yer iş dolu. Adam bulunmuyor çalıştırmaya. Sen de tutmuşsun, cızzz, cız... İyi, kolay iş değil mi? Şuna bak; koskoca, saçlı sakallı, güçlü kuvvetli, zıravat gibi adamsın. İnşaata gelseniz bir de otuz lira yevmiyeyi beğenmezsiniz. Bugün dördünüz birden bıraktı işi. Adamı böyle yarı yolda koyarsınız zaten... Demezsiniz, bu adamın bir taahhüdü mü var, sözünü tutmazsa ceremesi ne olur? Bunalır mı, bunalmaz mı? Ohooo, umurunuzda mı sizin? Bileycilik edecek de para kazanacak. Vay babam vaayy... Niye ediyorsun bileycilik?.. Tutsana sağlam bir iş."

"Hangi iş beyim?" dedi Ramazan, başını bileylediği makastan kaldırmadan.

"Öyle ya, hangi iş? Lafa geldi mi, hangi iş? Şuna bak, çocuk bile tenezzül etmez senin şu, iş diye tuttuğun zırıltıya..."

Cızırtı durdu. Ramazan makası kaldırdı; güneşe tutup baktı. Yeniden koydu taşın üstüne. Cızırtı yeniden başladı.

"Vız vız da vız vız. İş sanki. Gelmiş bir de elâlemin kapısı önünde kafa şişiriyor."

"Gidin beyim, gidin işinize hadi."

Makası kaldırdı taştan Ramazan. Bıçağı koydu taşın üstüne. Pedala bastı. Hasta yüzlü biçkici kadın, bir bardak suyla eski evin kapısında göründü. Ama suyu Ramazan'a vermeye fırsat kalmadan, müteahhit bacanak ona döndü bu kez:

"Sana mı biliyor bu?"

"Bana biliyor, ne olmuş? Makaslarım körleniyor tabii. Her gün yüz gömlek, elli de pijama biçiyorum ben altlı üstlü."

"Git başka yerde bilet. Bıktık cızırtılarınızdan vızırtılarınızdan..."

"Beyim, gidin evinize hadi..." dedi Ramazan tok bir sesle ve başını bileylediği bıçaktan kaldırmadan.

"Sen git evine, sersem! Benim evim burası işte..."

"Ne varmış?" dedi biçkici kadın. "İki makas bileyletmeylen... Yasak mı?"

"Kendi evinin önünde bilet öyleyse."

Yaşlı ev uyandı. Kendinden söz edildiğini anlayıp belini doğrultmaya çalıştı. Bir yerden işe karışması gerekebilir, diye heyesle ve tetikte beklemeye başladı.

Biçkici kadın omuz silkti:

"Kendi evimin önü mü varmış? Nereye kursun adamcağız şeyini baksana... Al kardeşim, al, iç..."

Bardağı uzattı Ramazan'a. Ramazan yine başını bileylediği bıçaktan hiç kaldırmadan:

"İstemez, sağol," dedi.

"İç, iç," dedi müteahhit. "Mesire yerine çevirdiniz burayı iyice. Hem, kaç para alırsın bu işten sen, ha, kaç para? Ayıp be. Utan böyle bir iş yapmaya!"

"Kes beyim!"

Bıçağın ucu, kara taşın üstünde her ân biraz daha parlıyor, cızırtı her ân biraz daha artıyordu.

"Sen kes. Ben niye kesecekmişim? Haksız mıyım? Kafa şişirdiğine değer mi şu yaptığın iş? Adam yaşından başından utanır..."

"Çekin şu adamı başımdan," dedi Ramazan çok usuldan. Bunu yalnız eski ev işitti.

"İstemiyor musun kardeş suyu?" dedi biçkici kadın.

Ramazan başıyle "hayır" dedi. Biçkici kadın dikkatle baktı Ramazan'a. Tedirgin, içeriye geri girerken sordu:

"Ne verecem iki makasnan bi bıçağa?"

"Ne istersen," dedi Ramazan.

"Adama bak. Ne istersen, diyor bir de... Yaptığı işin değeri yok ki, şu kadar diyebilsin. Diyemezsin tabii... Çalışsana alnının teriyle..."

Eski ev, Ramazan'ın şakaklarından aşağı boşanan teri görebilmek için biraz daha öne eğildi. Beli biraz daha çatırdadı. Güneş, bileyi taşının üstündeki bıçağı alabildiğine parlatıyor, bu parlaklık eski evin kırık, tozlu alt kat camlarında yansıyordu. Evin gözleri sanki bu yüzden kamaşıyor, Ramazan'ın terini seçmekte güçlük çekiyordu.

"... Bugün işi bırakanlar var ya, nankörlük edip başını derde sokanlar? Onların sonu ne ki? Yarın gelip yalvarırlar ama, geçmişola. Senin gibi, onlar da bileycilikte bulsunlar cezalarını..."

Ramazan, bıçağı birden bileyi taşının üstünden kaldırmıştı. Bıçaktan keskin parlayan bakışlarını karşısındaki adama dikmiş-

ti ilk kez. Adam, bir an için ürkmüştü Ramazan'ın bakışlarından. Öfkesine yeni bir gerekçe aramıştı. Sesini düşürmüştü:

"Senin iyiliğin için konuşan birine böyle dik başlılık edilmez. Ayıptır. Hem, şu yaptığın beş paralık işe değer mi insanların başını şişirmek?.."

Ramazan, artık keskinleşebilecek denli keskinleşmiş bıçağı şimdi bileyi taşına neden yeniden koyduğunu, niçin o bıçağı karataşa durmaksızın sürttüğünü bilmiyor. Bıçağı, bir sabır taşına sürtercesine cızırdatıyor kara taşın üstünde. Adamın omuz başındaki cızırtısını işitiyor. Taşın cızırtısını hiç işitmiyor.

"Yaptığın işten utanmıyorsun, çocuklarından utan bari..."

"Çekin şu adamı başımdan!"

Böyle bağırdı Ramazan, kaldırıp iyice keskinleşmiş bıçağı karataşın üstünden. Ramazan'ın haykırışından eski ev titredi. Temelinden sarsıldı. İyice kağşıdı. Çocuk yuvasının çocuk gözcüleri, bu haykırışa koşuştular. Biçkici kadın, elinde vıcık vıcık olmuş bir beş lira ile eski kapının önünde dili tutulmuş kaldı. Eni yine üç buçuk metre, ama boyu şimdi on üç metre olan betebeli beton yapının üçüncü kat penceresi açıldı. Pencereden yanık sarı saçlı, tombul bir kadın başı ile elma şekeri yalayan bir oğlan başı uzandı.

"Hamiiit!" dedi, yanık sarı saçlı kadın aşağıya.

"Ne oluyor Hamiit?.. Çık yukarı."

"Yusuf!" diye bağırdı Hamit de içeri doğru: "Yusuf, çek şu herifi şurdan!"

Kapıcı Yusuf yetişip gelmeden ekledi:

"Bir cızırtı bileyicisin işte! Senden mi korkacağım ulan, miymıntı!"

Ramazan, güneşte parlayan keskin bıçağın sapını avuçlarında sıktı. İyice sıktı, kavradı.

Eski ev, beton yapının bir süredir böğrüne vurup duran tekmelerini anımsayıp, bencillikle fısıldadı:

"Vur!.."

Sonra el çırptı. Namaza durdu önceden.

Ramazan'ın bıçağı kavrayan eli ve bakışlarındaki parıltı biçkici kadına tanıdık geldi:

"Yapma kardeş. Çocuklarını düşün," dedi, acele uzatıp elden ele geçerek yumuşamış beş lirasını.

"Çocuklarını düşünse, bu mıymıntı işi yapmaz her şeyden önce, moloz!" dedi Hamit. Bir ân önce Yusuf'un yetişmesini dilemekteydi.

Ramazan, iyice keskinleşmiş bıçağı indirip sapladı adamın göğsüne. İki kez sapladı.

"Başka nasıl düşünebilirim çocuklarımı?"

Namaza durmuştu eski ev. Oradaki herkes gibi o da Ramazan'ın son sözünü artık işitemedi. Temelinden iyice çatırdadığını duydu sadece. Kendisini ayakta tutan son askıların yerlerinden çözüldüğünü duydu. İyice şaşkınlaştı. İskeletini göçürmemek için bir süre daha direndi. Durup tespih çekti.

Görebileceği son şeyi görmüştü: Bileyicinin bıçağı eski karataştan kaldırıp yeni müteahhide sapladığını, onun beton kapısı önüne düştüğünü, bileyi tekerinin devrilip adamın omuz başında bir süre döndüğünü, üçüncü kat pencereden uzanan yanık sarı saçlı kadının "Yandık Hamit, mahfolduk!" diye haykırdığını, elma şekerini yalayan oğlanın yalamasını durdurduğunu, elinde beş lirasıyla kalakalan biçkici kadının "Körelmez olasıca makaslar" diye ağladığını, çocuk gözcüsü yaşlı kızların, bir izci marşı söyler gibi, cırlak sesleriyle "Polis, polis" diye çığrıştıklarını, çocuk yuvasındaki çocukların derinden sorgulu bakışlarla, tutup birbirlerinin elinden bileyiciye baktıklarını, dönen bileyi tekerine dalıp suskun düşündüklerini: işte ancak bu kadarını, namazının arasında belli belirsiz seçebilmişti.

GÜN ÜÇ DAKİKA

Güneşli bir gün olacak. İyice güneşli bir gün.

"TRT Haber Merkezinin hazırladığı haberleri dinlediniz."

Kentten kente gidiyoruz. Uzun karayolları katediyoruz. Kimseler yolların başında ve sonunda durup:

"Karayolları Genel Müdürlüğünün yaptığı yollardan geçtiniz," demiyor.

Önce çarşıya gitmeliyim. Evde ekmek bile yok. Gerçi artık şölen de yok. Ne bugün, ne yarın. Belki, sonra. Daha sonra. Çarşıdan ekmek almak her zaman bekletilmez. Ama dün beklettim. Çarşıya ilişkin her şeyi. Gündelik her şeyi.

'TRT Haber Merkezinin hazırladığı haberleri' dinledik. Haberleri hazırlayanlar büyük kapıların ardında ve büyük duvarların da.

Güneş Elmadağı'nın üstünde çoktan yükseldi. Eteklerine de iyice vurdu. Ordakiler de uyanmışlardır. Daha iki saat önceden uyanıp, kulaklarını pilli radyolarına dayamışlardır.

Mayısta dışarıları, bütün dışarıları ne güzeldir. Haberleri

dinlemeden önce pencereyi açmıştım. Üşütmeyen bir serinlik.

Gece son haberler dinlenmiştir. Ne denli istemeseler de istenir. Altı aya yakındır bekleniyor. Bekletildiği için istenir. Üşütmeyen bir serinlikte gidebileceğin kadar yürü. Hiç saymadan adımlarını. Hiç köşe yapmadan. Aynı köşeden on iki kez geçmeden. Bu, aklına konulmuş olmasın bir kez. İstenir. Neden istenmesin?

İşte bugün. İyice güzel olabilecek bir gün, güzel olamadan başlıyor. Yine bakkala gidilecek. Kasaba da. Her günkü gibi. Manava da uğramak gerekecek. Kendimiz için olacak her şey.

Onlar da denklerini çözmüşlerdir. Geceden, fazla umutlanmamaya özen göstererek topladıklarını; birtakım kutulara, bavullara, naylon torbalara doldurdukları kitaplarını, çamaşırlarını, tokyolarını, çaydanlık ve (—çaydanlıklarını neden geride bırakmayı düşünmüş olsunlar? Geride kimseler kalmayacaktı ki. Hemen hemen kimseler... Çaydanlıklarını da öyleyse—) bardaklarını kaşıklarını bile, her şeylerini geri boşaltmışlardır. Şu ânda. Şimdi. Usul usul boşaltmaktadırlar. Kitapları yeniden ranzalara dizmektedirler. İçin için ve açıktan açığa kendilerine gülmeyi başararak. Acıyı ele vermemenin güçlü ve dirençli kılışı da bir öğreti olalı nice yıllar var.

Haberi hepsi birden mi dinlemiştir? Gece yaptıkları gibi? Birkaçı erkenden uyanıp dinlemiştir de sonra ötekileri mi uyandırmıştır? Uyuyanları neden uyandırsınlar?

"Haydin, hep çıkıyoruz!" denmeyecek.

Gazeteleri okumak gereksiz. Kimi haberi atlamıştır. Her şey tamam sanıp, dün gece sayfalarını erkenden bağlayanlar muştulu, güleç, haykıran manşetler atmışlardır. Çoğu da, içerdekiler içerde kalacakları için, yeni bir 14 Mayıs kutlarcasına öyle hay-

kıran, sırıtkan manşetlerle donanmıştır. Birbirine karşıt çok şeyin birbirine dolandığı, dolaşıp, çözülmesi güç düğümler attığı bir gün olacak.

Gece geç bitti. Gün çok erken başladı. Bileti geri verilemeyecek bir yolculuk şimdi.

Dün bu saatlerde, bugün herkesi görmek isteyeceğimi, herkesle kucaklaşmak isteyeceğimi düşünmüştüm. Üç yıl iki aydır ilk kez yataktan yanlışlıkla kalkmamış gibiydim.

Epeydir çoğumuz sanki yataktan yanlışlıkla kalkıyoruz. Ağzımızı çalkalıyoruz. Bir gün önceki acısını yıkıyoruz. Ağzımızı çalkalamakta bir yanlışlık buluyoruz. Kahve pişiriyoruz. Bir yudum içiyoruz. Daha yıkamak için ağzımıza aldığımız suyla başlıyor acılık; kahveyle artıyor. İçtiğimiz kahveye düşman oluyoruz.

Sokağa çıkıyoruz. Ağır aksak yürüyoruz. Adımlarımızda bir yanlışlık. Hızlanıyoruz. Hızlı yürüyüşümüzdeki uçarılığa yakışmıyoruz. Bir tanıdığa rastlamak istemiyoruz. Rastlanan her tanıdığın yanlış bir tanıdık olacağını sanıyoruz. Kimseleri sevmiyoruz. Kimselersiz edemiyoruz. İşe gidiyoruz. Yanlış işler yapıyoruz.

Dışarı çıkmıyoruz. Dışarda bir şeylerden eksik kaldığımızı duyuyoruz. Dışarı çıkıyoruz. Dışarda olduğumuz için eksildiğimizi duyuyoruz. Bir kapının zilini çalıyoruz. Yüzler şaşırıyor. Yüzleri aydınlatmıyoruz. Kapımızın zili çalınıyor. Kapımızın yanlışlıkla çalındığı sanısına kapılıyoruz. Hiçbir kapının zilini çalmıyoruz. Yeniden sokaklara çıkıyoruz. Yeniden sokaklarda oluşumuzda bir yanlışlık. Aynı yanlışlık duygusuyle caddelerdeyim.

Kasaba gitmekten caydım. Belki sonra. Akşama. Parkı çepe-

çevre saran kavaklarla çınarların tomurları bulundukları noktaları dürtüp dürtüp yeşil uçlarını güneşe çıkarmışlar. Caddede bir su borusu patlamış yine. Geceden kalan bir yağmur seli gibi kaldırımın dibinde usul usul akıyor; benzincinin önünde birikiyor. Orada üstü yağlı bir küçük gölcük yapıyor. Gölcüğü atladım. Bakkalın önüne süt şişelerini yığmışlar. Doluları içeri taşıyorlar. Boşlar bir kamyonete yükleniyor. Manav, yeşil salatalarla turpları bol suyla suluyor. Salatalar dursun. Belki akşama. İki de limon alınması gerekecek. Limonu unutma.

Öğleye ne yenecek? Köfteciye gidilir. Herhalde birer de bira içilir. Sıcak bir gün olacak. Haberi unutturabilecek güzellikte bir gün.

Saçımı yıkayacağım. Gün uzun süreceğe benzer. Yapılması gerekli ne varsa, yapılmasına hazırlanılmış ne varsa, hiç yapılmaması gereken şeyler oluverdi. Yarın da bugünün biraz solmuşu olacak. Günler uzun sürecek yeniden. Saçımı yıkamalıyım. Her gün aynı biçimde işe gidilmeli. Hala'ya da uğramalıyım. Mutfağın ampulü patladı. Değiştirmeli. Bu geri bırakılamaz. Akşama uzun bir zaman var. Bir ampul günün herhangi bir saatinde satın alınabilir. Tabureyi mutfağın ortasına koyarım. Üstüne çıkarım. Ampul değişmiş olur. Bakkalların kapanmasına dek bekleme. O saati kaçırma işte.

İçerde tek yakını olan mı, hiç yakını olmayan mı çabuk unutur? Hiç yakını olmayan da, tek yakını olan da, hepsine yakın olan da, hiçbirine yakın olmayan gibi, mutfağa ampul almayı unutmaz.

Gül, eczanesini hergünkünden erken açmış. Gazeteleri tezgâhın üstüne yığmış. Özetini o da biliyor ya artık: reçetelere bakılıp ilâçlar hazırlanmalıdır. Hastalar beklemez. Yine de Gül, ilâç

rafları arasından başını uzatıp gazetelere bakmamı istiyor. Daha çok şaşırmamı, daha çok öfkelenmemi ve belki söylenebilecek yeni bir şey bulmamı. Kendi söyleyebilecekleri dışında, akla gelmemiş, akla gelmesi unutulmuş yeni bir şey. Kendisinin anladığından daha fazla anlamadığım, kendisinin kafasını dolduran şeylerden bir adım öteye gidemediğim, ona yetmediğim, ona hiçbir şey eklemediğim için suçlanıyorum. Belki onun sorgulu bakışları değil beni suçlayan. Yine de sabah gördüğü ilk dostuyum. Beklenen ilk tepkiyi göğüslemekte, göğüsleyip belirginleştirmekte yetersiz ve beceriksizim. Keşke Gül'e ilk uğrayan ben olmasaydım.

Kebapçıya gitme. Biralar içme. İşten erken kaç. Hiç çalışma. Ama gün uzun olacak. Her yerden birden kaçılmaz. Ben de başkalarını göreceğim. Bütün gün...

Dünün daha uzun geçmemiş olması şaşırtıcı. Oysa dün bekleme günüydü.

"Saat kaç?"

"On altı."

"Nasıl gidiyormuş?"

"İyi. Çok iyi. Yeterli oy sağlanacakmış."

Kitapçıya girildi:

"Saat kaç?"

"On yedi kırk beş."

"Ne haber?"

"Tamamdır. Kesin nerdeyse."

"Yarın koyverirler mi ki?"

"İşlemler uzamazsa..."

"Ama önce resmî gazetede çıkacak."

"Öyle ya. Daha resmî gazetede çıkacak. İnsan işlemler konusunu unutuveriyor. Yine de iki günden uzun sürmez hepsi."

Gazetede bir dosta telefon edildi:

"Haberler nasıl?"

"Daha belli değil."

"Daha belli olmaz olur mu? Neden belli olmuyor?"

"Görüşmeler uzun sürüyor. Çok kavgalar oluyor."

"Oylamaya başlamadılar mı?"

"Başlanmadı. Yine de ters bir şey olması beklenemez."

"Saatin kaç?"

"On sekiz elli."

Geri kalan saatler kuruldu, ayarlandı. 'TRT Haber Merkezinin hazırladığı haberleri' dinledik. Görüşmeler sürüyor.

Kitapçıdan çıkıldı. Yeniden sokaklarda. Meşrutiyetteki büfecinin önünde Fevzi'ye rastladım. Fevzi, elini ardına koymuş, kararan gökyüzüne bakıyor.

"Ne oluyor Fevzi?"

"Beşinci Maddenin kapsam dışı bırakılmasına çalışılıyor apaçık. Bütün gürültü bundan."

"Yapabilirler mi?"

"Şu pazarlıkların ucunu bir bulsam!.."

Çalıştığı haber bürosuna gittik birlikte. Telefonlar işliyor. Teleks hiç durmuyor. Fevzi aradığı ucu bulamadı mı, yoksa buldu da çekip sonunu getiremedi mi? Bilemiyorum ki. Gecenin bir saati. Fevzi orda kaldı. Birkaç kişi birlikte çıktık. Evlere yüründü. Her kavşakta azalarak.

Dün gece Fevzi ve daha başkaları uykularını bekletmişlerdi. Bugüne ertelemişlerdi. Ben erteleyememiştim. İkide uyumuştum. Günün çok uzun sürmüş olduğunu düşünmüştüm uykumun arasında.

Şimdi, Gül'ün eczanesinde, son bir saatin uzunluğu daha da uzayacağa benziyor. İçeri teker teker tanıdık yüzler giriyor. Bakışıyoruz. Fazla konuşulmuyor. Gül, reçeteleri yapıyor; Kendisinin suçlanmasından çekinerek, işe gidenlere bir kutu aspirin, bir selpak, bir tüp cevit veriyor. Gül'e yardım edebilirdik. O da, bir ân önce yanımızda olurdu. Onu dışımızda bırakmayabilirdik.

"Böyle bir ortakla hiçbir yere gidilemez," diyor doktor.

Gül'ün bir fakülte arkadaşı:

"Kötü oynadılar," diyor.

Asistan Ünlü:

"Toparlanmalı. Durulmamalı. Bir sonuca varılıp fikirler hemen yerine ulaştırılmalı. Beklenmemeli," diyor.

O denli suskunlaşmalara karşın, işte böyle yalın, çabuk bir öneri geliyor. Doktor da kendine öfkeleniyor:

"Onlara bel bağlayanın da..."

Dükkâna yeni bir müşteri giriyor. Şampuan ve kokulu sabunlardan alıyor.

"Bir de saç boyası verir misiniz? Kolleston 16."

Hadi Gül. Bu çok doğal. Her gün binlercesi satılıyor.

"Kolleston 16 kalmamış."

"O halde 14 olsun."

Saçımı yıkamayacağım. İpsiz sapsız duyarlıklar günü, evet. Kimse için olmayabilir böyle. Ama ben saçımı yıkamayacağım. Bu salt beni ilgilendirir. Zaten herkesin işe gitmesi gerekiyor. Toparlanıp bir şey yapmak erteleniyor. Bakalım yöneticiler ne düşünüyor? Hem, içerde kalanların tepkilerini de beklemek gerekiyormuş. Onlardan bu konuda hiçbir tepki gelmeyecekmiş belki de. Belki değil, kesin. Toparlanmanın ardından hemen, çabucak çözdüler denklerini. Çözmediler mi? Yeniden alışmaya koyulacaklar. Çok beklemeden de, bugünü hiç beklememiş gibi olacaklar. Mektuplarda şöyle bir cümle bulunacak belki:

"Kınaçiçeklerine yeniden su vermeye başladım."

Kınaçiçeklerini hemen, çabucak gözden çıkarıvermenin ezikliği en çok duyulacaktır. Kendilerini bir kez daha yeni bir noktada, kınaçiçekleriyle bağıntılı bir yeni noktada yakalayacaklardır. Kim kimi bundan öte tutsak edebilir?

Olmadığın bir yerden söz etme. Bilmediğin bir duyguyu başkaları adına açıklama. Açıklamadım ben de. Gizledim. Bakışlarıma yalancı bir sertlik kondurmuşumdur. "Hadi, durmayalım..." Bırak Gül'le onlar kararlaştırsınlar. Biliyorlarsa hemen ne yapılacağını. Sen bilmiyorsun. Burdan çıkmalısın. Çıkıp gitmeme neden izin veriyorlar? Bir oy bir oydur. Ben de kamuoyuyum.

Hasır koltukçunun önündeyim. Hasır koltukçu el ediyor.

"Buyur, bir kahvemi iç."

Hasır koltuklarından satın almayacağım. Bilmesi gerekir. Onları balkona dizmeyeceğim. Balkonda bütün yaz oturulmayacak yine. Üç yazdır oturulmuyor. Üç yazdır kapı çok ender çalınıyor. Kapıyı çalabilecek, yanlışlıkla çalınmış olduğunu sanmayacak ve yanlışlıkla çalmış olduklarını sanmayacağım kimselerin çoğu uzun süredir yok. Zarf üstlerinde (Görülmüştür) yazısı ve yazının altında da bir damgayla turaya benzer imzalar bulunan mektuplar var sadece. Mektupları, gelip balkona oturanlar saymamak da, yeni biçim bir çabayı gerektiriyor. Yorgunluk, hasır koltukları almamaktan ve özlenen patlıcanlı pilâvları pişirip özleyenlersiz yemekten de başlayabiliyor. Yüzlerde hiçbir hüzün çizgisini biriktirmeye izin vermeksizin böyle, bu tür mayıs sabahlarına gelebilmekten de.

Hasır koltukçuyla kahve içerken, birden:

"Yine üstesinden gelinecek yorgunluklar gerekiyor," deyiverdim.

Bir hasır koltukçu için, biraz daha açıklayalım.

"Son seçimlerin sonuçları bu tür yorgunlukların üstesinden gelmek değilse ne?"

Hasır koltukçu, elinde bir yağlıboya fırçasıyla hasır masalardan birinin tahta bacaklarını yaza hazırlıyor. Tahtayı turuncuya boyuyor. Kendisinden hasır koltukları satın almayacağımı düşünmediği gibi, bu pek gazete edebiyatı ağzıyla söylenmiş sözlerden de bir anlam çıkarmayı düşünmüyor. Demek ki yeteri açıklıkta değiliz. Hem onun bu tür ince düşünce sorumlulukları yok. Onun günde iki tek hasır koltukla bir hasır masa satma zorunluğu var.

Böylece, iki hasır koltuk satın alınmalıdır. Er geç balkonlarda oturulacak.

Hasır koltukları getirip eve bırakmaya söz verdi hasır koltukçu. Dükkânı kapayınca, akşamüstü bırakacak. Akşama daha çok var.

Koltukları birinin karşılaması gerekecek. Bir gün, çıkıp gelenler olunca: "Sizin için alınmıştır," denebilir.

Hasır koltukçunun sunduğu kahvenin tadı çok kötüydü. Suç da koltukçuda. Hiç satış yapamıyor. Yine de koltuklarının başında tüneyip duruyor. O iki koltuğu da satın almasaydım. İşleri iyice kötüleseydi bugün. Sinemaya da gidemeseydi. Sigarasını da alamasaydı. Tanıdıklarına kahve ısmarlayıp duramasaydı iki koltuk satacağım diye.

Böyle, bazı uzun olacak günlerin sabahında ortalıkta mutlak suçlu birileri bulunmalıdır. Onları bulup çıkarmakta acele edilmelidir. Onlara "keyfim yok" dedirtmemeli ve bunu demediği için onlardan hemen soğunmalıdır. Ardından işe gidilmeli.

İşte yarım gün çalışılıyor. Olağan günlerde pek çok ve pek

uzun çalışılmış gibi yapılıyor. Ama bugün olağanüstü bir gün. 'TRT Haber Merkezinin hazırladığı haberleri' erkenden dinledik. Beklenmeyen şeyler öğrendik. Artık hiç çalışılmasa da olur. Uzun, uzadıkça karışan ve uzadıkça yeni yanlışlara tüneller açan çokbilmişlikle dolu tartışmalar yapılabilir. En akıllıca sözlerin en gülünçleştirilerek söylenebileceği günlerden biri. Deyimlerde ise yeni bir değişiklik:

"Abdestlen namaza giden..."

Seyfi söylüyor bunu. Çok gülünüyor. Hemen de anlıyor herkes değişikliğin neden gerektiğini. Keşke Gül'ün eczanesinde kalsaydım. Orda, hep birlikte daha iyiydik. En kötüden daha iyi olana alışıldı mı? Çok susanınca içilen her tür suyun iyi gelişi gibi?

İşte herkes yarım günlük iyi memur. Konuyu fazla uzatan yok. Sık sık çay içmek, özel mektuplar yazmak, yün örmek ve sık sık odalardan odalara geçmek, geçilen odalarda "bugün çok şıksın" demek, ya da dün geceki televizyon programlarından sözaçmak var. Evde edilen kavgalar; onları anlatmak yarına ertelenebilir. Bugünün adına bu kadarı yapılabilir. Çünkü bu tür konular bir günden de uzun sürecektir. Kesintisiz anlatılmalıdır. Yarına ertelenebilir işte. Akşama ne pişecek? Bu ertelenemez. Üstelik konuklar da olunca.

"Giderken bir tavuk alıver. Haşlayıp didikle. Sonra bir beyaz sos hazırla. Biraz da kaşar peyniri rendele. Aç bir kutu konserve bezelye. At sosun içine. Dök hepsini tavuğun üstüne. Onun üstüne de peyniri. Sür fırına. Yanına bir havuç salatası..."

Havuç salatasından bıkıldı. Yeşil salata bütün kış ateş pahasıydı. Hep havuç yendi. Hep havuç yendi.

Güneş güzel ısıtıyor. Nerdeyse ceketleri, hırkaları atma za-

manı. Öğle tatilini beklemeden Kızılay'a fırlamış memur kalabalığında belirgin bir artış. Öğle olmadan da bütün kebapçıları dolduruyorlar. Bugün için bu kalabalığın bir parçası olunabilir. Ya da hiç kebapçıya girmeden bir tokluk duygusu edinebilinir.

"Oğlum, bir ayran."

"Çocuk, sil şu masayı bakalım."

"Adana, bir buçuk! Acılı."

Acılı.

'TRT Haber Merkezinin hazırladığı haberleri' dinledikten dört saat sonra, artık hiçbir şey dinlenilmemiş oluyor. Caddeye dek dökülen ve oradan tek tek seçilebilen bu ünleyişlere bakılırsa TRT, kebapçıları ancak televizyonuyla boşaltabilir. Akşamları oralarını kel düşmüş kafaya çevirebilir. Ama kebapçıların da buna karşı bir savunusu olacaktır. En büyük akvaryumlusu, akvaryumunun üst köşesine bir alıcı yerleştirmiş. 'TRT Haber Merkezinin hazırladığı haberler' sabaha kalmadan unutulmak ve Bayern Münih ile Atletico Madrid arasındaki karşılaşma asla unutulmamak üzere.

Bir şey yapmayacak mısın? Buna engel olmayacak mısın? Sen mi? Şu anda caddelerdesin. Yani bu sabah hiçbir şey dinlemedin. Dinledinse de unuttun. Unutmadım. Karşıdan önünü kaşıyarak gelen adama soracağım:

'TRT Haber Merkezinin hazırladığı haberleri' dinlediniz mi bayım?

Adımlarım yavaşlamıştı. Dudaklarım kendiliğinden aralanmıştı. Adam, önünü kaşımaya hiç ara vermeden, tarak satan sokak satıcısının önündeki kalabalığın içine karıştı.

Bütün bu kalabalığın bugüne dek saçlarını neyle taradığını merak ediyor insan. Sanki hiç tarakları olmamış. Sanki bu sabah radyolar dinlenirken saçlar taranmamış. Taranılmaksızın çıkıl-

mış sokağa. Sokakta tarak satan bir çocuğun çevresine bu kadar çok kişinin toplaşmasına şaşmakta, nerdeyse günü kısaltabilecek bir güç var:

"Hakiki kemik taraklar bunlar! Hakiki kemik taraklar! Çifti on lira!"

Bütün küçük memurlar, kalfalar, bankaların odacıbaşıları ve gecekondulardan bu küçük memurlara, kalfalara, bankaların odacıbaşılarına görünmek için büyük caddeye inmiş, kendilerini ucuzluk satışlarından bu büyük caddenin asıl sahiplerine benzeterek inmiş kızlar, hepsi, bir çift tarak almak üzere birbirlerini itiyorlar. Tarakları almadan önce uzun uzun deniyorlar. Saçlarını tarayıp tarayıp bir kez geri bırakıyorlar tarakları. Yeniden iki tarak alıp bir biriyle, bir ötekiyle taranıyorlar. Sonra parmaklarının ucunda büküp kavisletiyorlar tarakları. Renklerinin biraz açık, biraz koyu kahve oluşuyla, biraz koyu kara, biraz hareli kara oluşu arasında uzun duraksamalar oluyor. Ardından birbirine en az benzeyen iki tarak seçiliyor. Tarak satıcısı on liraları aceleyle topluyor. Tarakları alanlar, saçlarını tarayarak kalabalığı yarıyor, çıkıyorlar. Çıkıyorlar. Kendilerini kurtarıyorlar. Yerlerini, iyice taranmak üzere yeni kişiler alıyor. Önünü kaşıyan adam da, tarakları aldıktan sonra, bunlardan biriyle yol boyu saçlarını tarıyarak gidiyor. Bir su kovası içinde onu beş liraya karanfiller satan karanfilcinin önünde duruyor.

Artık kimselere yaklaşamazsın. Kimselere "Haberleri dinlediniz mi? Gazeteleri okudunuz mu?" diyemezsin.

Saçlarını tarıyarak ikişer tarak alanlar içinde, satın aldıkları taraklardan birini, daha uzun süre içerde kalmaları istenmiş çocuklarına, kardeşlerine, arkadaşlarına götürmeyi düşünenler olsa da, bu akılda tutulsa da, artık birer nesne olmayan hiçbir

şey üstüne hiçbir şey söylenemez kimseye. Sadece, yandaki sokaklardan birine sapıp, bir süre yürüyüp, yirmi iki beton basamak çıkıp Hala'nın kapısını çalabilirsin.

Oğluna mektup yazdıracak. Bugün uğramamı istemişti.

Gündelikçi terziyle mutfak masasına karşılıklı oturmuşlar, pirinç çorbası içiyorlar.

"Yemek yedin mi?"

"Yedim."

"Allah aşkına?"

"Valla."

"Bir kahve yapıvereyim?"

"Ben yaparım. Sonra. Birlikte içeriz."

Hep kahve içilen bir gün olacak.

"Bluzum bitti. Pek güzel oldu. Bak, içerde. Gir de bak. Eski empirmemi bozduk. Kullanışlı bir yazlık bluz oldu. Eline sağlık madamcığımın da..."

Bluzlarla ilgilenilmeli. Gönüller kırılmamalı.

"Elbisenin üst yanı hep parçalıymış. Bir erkek yakası da koyabilirdik yoksa. Uzun kol istediniz..."

"Olsun madamcığım. Sıfır yaka rahat. Geçiriveririm üstüme. Yazın giyerim sere serpe. Nasıl, beğendin mi?"

Kumaş kırpıklarının, teğel ipliklerinin, ayağa dolanan bir mezürün ve her yana saçılmış topluiğnelerin arasından sesleniver. Seslen, ne olacak?

"Çok güzel olmuş. Güle güle giyin. Güzel günlere..."

Güzel günlere... Güzel günlere...

"Üstümde görsen daha çok beğenirsin. Hokka gibi oturdu."

"Enişte gelmedi mi?"

"Gelmedi, dedim..."

Olağanüstü bir gün olduğunu biliyor. Bilmez olur mu?

"... Gelmesin. Gelip de ne yapacak? Bir köfteciye gidiversin. Bunca iş arasında ayağıma dolanır. Hem o varken mektubu yazdıramazdım. İyi oldu. Vaktinde geldin. Yazdıracaklarımı bilmesin işte... Babası bilmesin, düşünmüyor madem beni..."

Gündelikçi madama, kendisine hak verdirtecek açıklamalar. İçli bir ses. Sık sık göğüs geçirmeler arasında.

Bak, herkesin düşünecek ne çok şeyi var. Senin de olsaydı. Boşluktan. Neden bir gündelikçi çağırmıyorsun? Evi tepeden tırnağa temizletmiyorsun? Sanki ötekiler, onlar, şu ânda çoraplarını yıkamıyorlar mı?

Bugün yıkamazlar. Zorlanmazlarsa neden bugün yıkasınlar?

Kahveler içilirken mektup yazıldı. Mektup, bir moda dergisinin, ama çok eski bir moda dergisinin sayfaları karıştırılırken, bozulacak pardesüden ne biçim bir etek çıkabileceği tartışılarak yazıldı. Odanın havası madamın makas sesleriyle canlanarak.

"... Biliyorsun, benim de o ev üstünde o kadar emeğim var. Kaç yıl sırtıma bir şey dikinmedim. Eskilerle idare ettim. Dişlerimi bile yaptırtmadım. Neyle oldu?.. Şimdi baban, dairelerden birini üstüme yaptırsın istiyorum. Doğrudan adıma geçirilsin. Yarın evleniverirsin. Evleneceksin tabiî. Çocuğun olur. Olacak tabiî. İnşallah. Lâkin ben de el eline bakmak istemem. Sen de babana yaz. Ben demiş olmayayım. Bunu bana yapın..."

Burdaysam burdayım demektir. Halamın parçası. Ama arkadaşlarım yine kendi arkadaşlarım. Gidip onları bulmalıyım.

"Annen ne yapar?"

"İyi. Telefonla konuştum. Erkenden. Radyoyu dinleyince konuştum."

"Çarşıya çıkmamış mı?"

"Dolma dolduruyormuş."

"Erken oturmuş."

"Ben haberleri erken dinlemiştim."

"Babanın nezlesi nasılmış?"

"Bahar nezlesi."

"Yarın Nazan'a gidecek miymişiz annenle? Yeniden telefon ediver. De ki, gideceksek yarından sonraya kalıversin. Yarın bir büyük temizlik yaptırayım da. Baksana, ne olsa battık bugün..."

"Bugün" mü dedi? "Bugün" dedi, "battık".

"Ben o kadar dağıtmam ama..."

Terzi madam iyice duyarlı. Yoksa bugün, bugün olduğu için mi?

"Aa, sana demiyorum madamcığım. Ne olsa dikiş tabii..."

"Haberleri dinlediniz mi?"

"Ne var? Savaş mı? Zelzele mi? Yoksa elektriğe yeni bir zam mı? Vergilerde yeni bir artma mı?"

Şimdi taa nerelerden başlamak gerekecek. Hala bunları soruyorsa, bildiği başka şey yok demektir. Rıfat yanında olsa, oğlu, belki.

"Şimdi, herkesi salıverince hırsızlıklar artar." diyor madam. "Bütün katiller, hırsızlar salınıveriyormuş..."

Haberi ben mi anlattım, madam mı dinlemiş, ayırt edemiyorum ki.

"Mektubu postaya sen atıvereceksin artık."

Mektubu postaya ben atıvereceğim artık. Nasılsa önünden geçilecek PTT'nin.

"Atamazsan, ben kapıcıya attırırım."

Gerçekten duyarlı herkes. Bunca duyarlılık ortasında, olağanüstü bir gün için yer kalmıyor. Hiç yer kalmıyor. Gün tek başına uzun.

Yine Fevzi'nin oraya gidilmeli. İşin gereği, en azından, bir gün kendi ağırlığıyla bir gündür orada. Ne daha az, ne daha çok.

Mektup kuyruğunda çok sıra bekleniyor. Her bir pul için onar dakika bekleniyor. Pul veren kız, önünde bir liste, sanırım Riyadh'a gidecek bir mektuba kaç kuruşluk pul yapışacak, onu arıyor. Ardından ya Luanda'ya pul istenirse? Ya da Niamey'e?

Herkesin elindeki mektuplara tek tek bakmalı. Birinin üstünde Ruanda, ötekinde Zaire, ötekinde de Niamey ya da Kamerun adını görürsem, en iyisi sıradan çıkıp gitmeliyim. Hala'nın mektubunu postaya vermek yarına ertelenebilir. Dessiye'dekilere, Niamey'dekilere de daha fazla bir şey olmaz.

Hemen bir önümde duranın elindeki zarfın üstünde "...evi" diye bir sözcük okunuyor. "...evi - Istanbul."

"Cezaevine mi gönderiyorsunuz kardeşim?"

"Yok. Kalender'deki Orduevine."

Bir gün önünden geçmiştik. Dört yaz önce. Beş kişiydik. İçimizden üçü şimdi, bu sabah yani, bavullarını, naylon torbalarını koğuşlarında geri boşalttılar. Hasan da, kitapçı dükkânında, gelip gidenle konuşup duruyordur. Günü paylaşıyorlardır. Hasan, dükkânında olmak zorunda. Sokaklara çıkamaz. Sokaklara çıkamayınca, pek uzun olmayacaktır onun Istanbullu bugünü. Gül'ün de. Ama isteseydim Gül benimle çıkardı. Eczaneyi bir saat için kardeşine bırakıp çıkardı. İstemedim. Böyle bir şey isteyebilecek denli yakın olmadık sabah birbirimize. Bende bir şey eksiltiğini sandı. Hayır, ben onun bende bir şey eksiltiğini sandım. Yok, yok. Onda bir şey eksiltiğimi sandım.

Kalender'deki yazlık orduevi. Nasıl bakımlı bir alan. Çok düzgün, iyice köşeli, simetrikleri iyice belirgin çiçeklikleriyle...

Kınaçiçekleri beton bir duvar dibinde güneşe çıkarılmıştır. Belki. Bakalım. Bunlar hep bilinecektir. Bugün ordakilere yazılabilecek tek cümle yok. Yarını beklemeli. Hemen yazmamalı. Avutma sözlerinin asla yerli yerinde kullanılamayacağı bir gün. Ya-

taktan yanlışlıkla kalkılmış bir günde yapılabilecek her şey yanlış olabilir ama, Hala'nın mektubu çantamda durabilir; bunda hiçbir yanlışlık olmaz. Postanelerin bugün en çok hangi nedenle dolup taştıklarını da bilmek gerek tabiî.

Karşıya geçmeden önce trafik ışığını bekliyorum. Turizm Bakanlığındaki evrak memuruyle selâmlaştım. Selâmımı yeterince içten bulmadı. Yadırgadı. Sonradan, bir başka saatte onun bu, baştan savma selâmıma kırılmışlığını seçiveriyorum. Öyle, durup dururken. Hiç aklımda yokken. Orda, İzmir Caddesine sapan kavşakta Üner'e rastlayınca. Onun içtenlikli, sanki bütün gün aradığını bulmuşçasına coşkulu el sallamalarına bakarken Evrak Memuru anımsanıveriyor.

"Tam yirmi iki dönek! Düşünebiliyor musun?"

Üner'i görünce çok sevinmiştim. Hemen habere değinmesi hele. Derin bir soluk almışımdır. Almış olmalıyım. En sonunda kendi dünyanızın eşiğinde.

"Ne bakıyorsun? Hiçbir şey demiyor mu bu sana? Düşünmelisin!"

Olur. Peki. Düşünürüm.

"Sen tarak almıyor musun? Ya da, ne bileyim, postaneye falan gitmeyecek misin?"

Hiç şaşırmazdı Üner. Her zaman yumuk yumuk gülerdi. "Ee? Anlat..." derdi. Anlatırdım. Böyle bir şey olmadı şimdi. Kolunun altına gazeteleri sıkıştırmış, sigarası dudaklarını ha yaktı, ha yakacak. Böylece, duyarlıkların uzlaşmazlığını ve anlaşmazlığını yok etmek isteyen yeni bir atılımla konuşuyor:

"Bazı kitaplarla bir de bavul istemişti. Nasılsa çıkacak diye, geçen gidişimde kitapları götürmedim. Bir çanta uydurup götürdüm. Şimdi, kitapları da götürmeli bari..."

Kardeşinden sözediyor. Kitapları götürmek zorunda bırakı-

lışındaki boyun eğmişliğe bak. Sanki böyle söyleyişinde boyun eğmişlikten de öte, oraya yeni kitaplar da, daha başka şeyler de taşıyıp durmaktaki bıkkınlığı, böyle işte, bıkkınlığa benzer bir şeyleri yakalıyorum.

Üner de anlıyor bunu. Ama düşünüyordur: Taşıyan sen değilsin. Hep taşıyan. Yaa...

"Hükümet istifa etsin, diyorlar."

"Kim?"

"Herkes. Arkadaşlar."

Arkadaşlar nasıl herkes oluyor?

"Biz herkes miyiz?"

Keşke bana rastlamasaydı. Üner'e rastlamasaydım. İki yanlı, hiçbir şey yeterli bulunmuyor. Hiçbir şey, ilk karşılaşmada beklenildiği gibi değil.

"Hepsiyle kapıştım. Hiçbiriyle anlaşamadım sabah beri. Gidip karşıda bir şey içelim mi?"

Sesimi çıkarmayacağım. Üner'le oturup bir şey içelim. Dağılmayalım. Günü kısaltalım. Yürüyoruz.

"Ben, istifa etmesinler, diyorum. Sen?"

"Şimdi şurda konyaklar içilmeyecek mi?"

"Konyaklar içilirken düşünülemez mi?"

Yok. Yeniden başlamalı. Toparlanıp toparlanıp büyük kapılar önüne yığışılmalı. Gül'ün eczanesinden üç-beş, kebapçılardan bir-iki, postaneden beş-on, -Kalender'e mektup atmayanlardan,- tarakçının önünden bir-iki, Hala'dan hiç...

Üner'in ısmarladığı konyağı içmedim. Daha iyi düşünebilecekse kendi içsin.

Kınaçiçekleri çoktan içeri alınmıştır.

Karavana saati.

Kahveler iyice kalabalık.

Meyhaneler oralardan da kalabalık olmaya aday.

Güneşli, ama uçsuz bir günün hesabı, dönerler, soğuk rakılar, patates kızartmaları, ciğer soteler ve beyaz peynirlerle kabarıyor.

Bütün gün hiçbir şey ödemediğimi sanıyorum. Yine de ceplerim bomboş sanki.

Üner'den ayrılalı çok oldu. Eve de dönmeyeceğim. Dönmemeliyim. Henüz hiçbir şey yapılmadı. Eve Filiz gelecek. 'TRT Haber Merkezinin hazırladığı haberleri' dinlediğimizden buyana bütün bir gün geçmiş bulunduğundan, sabahın ilk haberi epeyce eskimiş olacak. Filiz'in aklında ise edebiyat dergilerindeki tartışmalar hep yeni, taze duruyor. "Hüseyin'i okudun mu?" Biz ne yapıyoruz Filiz?

Bunu sormamalı. Günü, hiç kimseler tarafından sevilmeden bitirmemeli.

Filiz gelsin. Geri dönsün. Aliye'ye uğradım.

Ağlamış mı ne, gözleri kızarmış. Televizyonu açmış. Masanın üstüne de kocasının rakı sofrasını kurmuş. Oğlunu çoktan doyurmuş. Koltukçu, hasır koltukları nereye bırakırsa bıraksın. Aliye'nin yanında kalacağım.

"Yavuz'un çıkıp geleceğine öyle inanıyordum ki dün. Annemi çoktan Istanbul'a gönderdim. Kışlanın kapısına minder serip oturmuştur o, dün, bütün gün. Oğlunu alıp gelmeyi kurmuştur."

Gülüyor. İyi. Peki. Yürekliyiz. Ben de gülüyorum. Tamam. Öyle, hemen kolu kanadı kırılıverenlerden olmadığımız anlaşıldı. Zaten ona:

"Ağlamasaydın," diyemem.

Ona bunu, içerde bir kardeşi ve dışarda kapı önünde bekleşen anaları olan birileri söyleyebilir. Bunu ve başka şeyleri de. Kimse de bana:

"Günü neden bu denli uzun geçirdin?" diyemez. Buna izin vermem.

Aliye, içerden konyak almaya gitti.

Üner'den ayrı, burda, Aliye'nin yanında, hem Üner'den gizli, hem herkesin gözü önünde, ben de içtim konyağımı.

"Biri gelse de bir konyak içsek diyordum."

Biri geldi. Aliye de konyağını içti günün sonunda.

Halam, o yapıdan adına bir daire istiyorsa Rıfat'ı karıştırmasın.

Üner'i yalnız bırakmamalıydım.

Aliye'nin annesini tanımalıyım. Istanbul'dan döner dönmez. Birçok günümü onunla geçirmeliyim. Yavuz'u nasıl büyütmüş bakalım, dinlemeliyim.

Televizyonda 'TRT Haber Merkezinin hazırladığı haberleri' dinlemeye hazırlanıyoruz yeniden.

Aliye, birer konyak daha getirmeye gitti.

Ona yetemezdim.

Odaya döndüğünde sokağa çıkmıştım. Hala'nın mektubunu yırtmıştım. Sanki Rıfat'ı koruyacağım. Kimsenin benim koruyuculuğuma ihtiyacı yok. Bütün bir günde, onca uzun süren bir günde hiçbir şey yapmadım. Hala'nın mektubunu bile postaya atmadım. Mutfağın ampulünü de değiştirmedim.

Koşarak, hep koşarak yukarı doğru gittim. Bir sapakta hasır koltukçuya rastladım.

"Koşmayın. Ben koltukları kapının önüne bıraktım," dedi.

Yani, artık böylece, gün bitti mi?

"Gün bitti ha?" dedim.

"Gün biter mi? Nerdee. Şimdi bir işim daha var. Şimdi param da var. Gidip uzun bir telgraf çekeceğim", dedi. "Hükümete. Yine üstesinden gelinecek yorgunluklar gerekiyor, demiştin ya bu sabah? Masa bacaklarını boyarken düşünüp durdum. Ben, şu, bu dürtüklemezse kim dürtükleyecek işleri? Öğrendim ki, kız kardeşimin ırzına geçen kimse yarın çıkıyormuş. O çıkacak da, ötekiler kalacak mı? Madem böyle, çekerim ben de hükümete bir telgraf. Git, sen de çek hem. Herkes çeksin..."

O bunları söylüyor ya, ben neye seviniyorum? İyi ki o adam, bunun kız kardeşinin ırzına geçmiş, diye seviniyorum.

Kendimi hiç sevmiyorum. Ama bir önemi yok ki bunun. Gün, işte ancak üç dakika. Üç dakika kendine katlanabilir bir insan. Ben de katlandım. Hattâ, hasır koltukçuyla gidip bir telgraf da ben çektim. Gerçi kimsemin ırzına geçilmiş değil benim. Olsun.

Hasır koltukçuya rastlamamla gidip telgraflarımızı çekmemiz arasında geçse geçse sadece üç dakika geçmiştir. Fazla değil. Sadece üç dakika. Ya da bana öyle geldi. Daha ne? Bunu küçümseyemem.

1850001

ISBN 975-329-072-1

9 789753 290722